REPUBLIC OF BULGARIA
NOVI PAZAR MUNICIPALITY
Mayor's phone:+ 359 + 0537 /2 3466
Fax:: + 359 + 0537 / 2 40 10
Fax: +359+0537/95530
http://novipazar.bg
E-mail: npazar@icon.bg

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ОБЩИНА НОВИ ПАЗАР
КМЕТ телефон:+359 + 0537 /2 3466
Факс: + 359 + 0537 /2 40 10
Факс:+359+0537/95530
Зам кмет :
телефон +359 + 0537 /95523
+359 + 0537 /95525

Община Нови пазар е сертифицирана по ISO 9001:2015

ОБЩИНА Нови пазар
Изх No 08-01-332
13 11 2024 г
ПК 9900

ОБЩИНСКИ СЪВЕТ-НОВИ ПАЗАР
Вх. № 00-275
18 11 2024 г.
П.К. 9900

ЧРЕЗ

ПРЕДСЕДАТЕЛЯ

НА ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

ГР. НОВИ ПАЗАР

ДО

ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

ГР. НОВИ ПАЗАР

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

ОТ ГЕОРГИ ГЕОРГИЕВ – КМЕТ НА ОБЩИНА НОВИ ПАЗАР

ОТНОСНО: Приемане на План за интегрирано развитие на Община Нови пазар (ПИРО) за Периода 2024-2027 г.

УВАЖАЕМИ Г-Н ПРЕДСЕДАТЕЛ,

УВАЖАЕМИ ОБЩИНСКИ СЪВЕТНИЦИ,

В изпълнение на чл. 23 от Закона за регионално развитие (ЗРР) и чл. 19, ал. 1 от Правилника за прилагане на Закона за регионално развитие, и в съответствие с Методическите указания за разработване на стратегически документи за регионално развитие, Община Нови пазар разработи „План за интегрирано развитие на община Нови пазар (ПИРО) за периода 2024-2027 г."

Планът е основополагащ, стратегически документ и е важен инструмент за управление на общината през периода до 2027 г. ПИРО е основен документ за стратегическо планиране на регионално и пространствено развитие на общините и населените места, които се отчитат при разработването на инвестиционните програми и финансовите инструменти, включително съфинансирани от Европейския съюз.

Нормативната необходимост от изготвяне на ПИРО на община Нови пазар произтича от Закона за регионалното развитие, който се явява пряка връзка между

политиките на Европейския съюз в областта на регионалното развитие и политиката за развитие на регионално ниво в Република България. Като основен елемент на ЗРР, ПИРО се явява инструмент за определяне на визия, приоритетите, целите и мерките на територията на общината.

Съгласно разпоредбите на ЗРР и ППЗРР, ПИРО е предложен за обществено обсъждане, като в тридесетдневния срок, не са постъпили предложения за промени или изменения на проекта. В законоустановените срокове ПИРО е получено и становище от РИОСВ гр. Шумен, в което е посочено решение, че плана не подлежи на екологична оценка.

Пространствения обхват на ПИРО включва цялата територия на община Нови пазар. Той осигурява пространствена, времева и фактическа координация и интегрирано развитие на местно ниво, обединени в конкретна програма за действие.

Използвания подход, методите и принципите при разработването и приемането на ПИРО гарантират, че стратегическите документи са в съответствие с нормативните изисквания в областта на регионалното развитие, определените национални и регионални цели и приоритети на развитието в България, специфичните условия, ред и изисквания свързани с местното самоуправление, териториалното устройство, опазване на околната среда, кадастъра и имотния регистър за територията на общината.

ПИРО е разработен в съответствие с целите на кохезионната политика на ЕС за периода 2021 – 2027 г. и целят принос в максимална степен към целта „Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчиво и интегрирано развитие на градските, селските и крайбрежните райони и на местните инициативи".

Предвид гореизложеното, предлагам на Общински съвет Нови пазар, на основание чл. 21, ал. 1, т. 12 от Закона за местното самоуправление и местната администрация и чл. 13, ал. 4 и чл. 24, т. 1 от Закона за регионално развитие да приеме следното:

РЕШЕНИЕ:

1. Приема „План за интегрирано развитие на Община Нови пазар за периода 2024-2027 г.", съгласно приложения проект на текстова и графична част.
2. Възлага на Кмета на Община Нови пазар, да предприеме необходимите действия в изпълнение на нормативните изисквания от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие.
3. Настоящото решение подлежи на обжалване по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

ГЕОРГИ ГЕОРГИЕВ

Кмет на Община Нови пазар

Проверил: Йордан Миленов – гл. юрисконсулт

Съставил: Александър Николов – Секретар на Община Нови пазар

ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА НОВИ ПАЗАР 2024 – 2027 г.

Приет с Решение № ..... на Общински съвет от ..... септември 2024 г.

- юли 2024 -

Съдържание

I. Въведение 9
1. Цели, място и роля на ПИРО в цялостната система от документи за стратегическо планиране на регионалното развитие 9
2. Законови норми, подход и принципи 9
2.1. Законодателна рамка 9
2.2. Стратегическа рамка 11
2.3. Подход 14
2.4. Принципи 14
3. Отговорности на институциите и партньорите за разработването и приемането на ПИРО 15
3.1. Общи изисквания към подготовката, съгласуването и приемането на ПИРО 15
3.2. Изменение и актуализация на ПИРО 15
3.3. Наблюдение и оценка на ПИРО 16
4. Структура на плана за интегрирано развитие на община Нови пазар 17
5. Очаквани резултати 17
II. Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на община Нови пазар 18
1. Обща характеристика на общината 18
1.1. Географско положение, граници и обща площ 18
1.2. Релеф 19
1.3. Климат 19
1.4. Води и водни ресурси 19
1.5. Почвени ресурси 20
1.6. Растителност и животински свят 20
1.7. Основни изводи 20
2. Състояние на местната икономика 21
2.1. Характеристика на националната и областна икономика 21
2.2. Обща икономическа характеристика на община Нови пазар 25
2.3. Секторна икономическа характеристика на община Нови пазар 29
2.4. Бизнес инфраструктура и основни предприятия 35
2.5. Основни изводи 37
3. Развитие на социална сфера и човешките ресурси 38
3.1. Демографска характеристика 38
3.2. Икономическа активност на населението, пазар и производителност на труда 43
3.3. Образование 46
3.4. Здравеопазване 48
3.5. Социални услуги 48
3.6. Култура 50
3.7. Спорт 51
3.8. Основни изводи 52
4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията 52
4.1. Транспортна мрежа и достъпност 52
4.2. Водоснабдителна и канализационна мрежи 54
4.3. Енергийна мрежа в т.ч. енергийна ефективност и ВЕИ 56
4.4. Телекомуникационна инфраструктура 56
4.5. Градска среда (улично осветление, зелени площи, дребномащабна инфраструктура) 57
4.6. Основни изводи 58

5. Екологично състояние и рискове....58
5.1. Качество на атмосферния въздух....59
5.2. Качество на водите....60
5.3. Качество на почвите....60
5.4. Управление на отпадъците....61
5.5. Шумово замърсяване....61
5.6. Защитени територии и защитени зони....61
5.7. Основни изводи....61
6. Състояние на селищната мрежа и жилищния сектор....62
6.1. Историческо развитие на селищната мрежа....62
6.2. Регионални връзки и селищна мрежа....64
6.3. Баланс на територията....64
6.4. Жилищен сектор....65
6.5. Основни изводи....66
7. Културно-историческо наследство, в т.ч. елементи на градското културно наследство....66
7.1. Недвижими културни ценности....66
7.2. Елементи на градско културно наследство....67
7.3. Обобщени изводи....68
8. Административен капацитет и управление....69
8.1. Административна структура и организация на общинска администрация....69
8.2. Човешки ресурси....70
8.3. Държавно управление....71
8.4. Политики, програми, проекти и инициативи....71
8.5. Състояние на гражданския сектор в общината....74
8.6. Прозрачност и партньорство....74
8.7. Основни изводи....74
9. Анализ на връзката на общината със съседните територии извън административните й граници, които имат потенциал да влияят върху развитието на населените места и териториите в рамките на общината....75
9.1. Връзка с Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточния регион от ниво 2....75
9.2. Съвместни проекти със съседни общини....76
9.3. Основни изводи....78
10. Влияние на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение, предвидени за реализация на територията на общината....78
11. SWOT анализ....80
12. Описание на взаимовръзките на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво и Интегрираната териториална стратегия на Североизточния регион....83
12.1. Взаимовръзки с анализа на районите....83
12.2. Основни фактори при формулирането на визията, стратегическите цели, приоритетите и съответните мерки за ПИРО Нови пазар, произтичащи от ИТСРСИР за периода 2021-2027 г.....87
III. Цели и приоритети за развитие за периода 2024-2027 г....94
1. Основополагащи принципи при формулирането на стратегическата част....94
2. Подход за формулиране на визията....97
3. Визия за развитие....97

4. Стратегически цели 97
5. Приоритети за развитие 99
IV. Описание на комуникационната стратегия, на партньорите и заинтересованите страни и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност 108
V. Определяне на приоритетни зони за въздействие 109
1. Зона за обществено обслужване – гр. Нови пазар (ЗОО) 109
2. Производствена зона (ПЗ) 111
3. Зона за валоризиране и развитие на културни ценности и туризъм (ЗВРКЦТ) 112
VI. Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие 113
VII. Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия 116
VIII. Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО 119
IX. Източници на информация 123
X. Приложения 124

Списък на таблиците

Таблица №1. Основни макроикономически показатели на националната икономика за периода 2014-2023 г. 22
Таблица №2. Икономическо развитие на област Шумен за периода 2014-2022 г. 23
Таблица №3. Секторна характеристика на общинската икономика към 2022 г. по основни икономически показатели....25
Таблица №4. Динамика в основните икономически показатели в община Нови пазар за периода 2015-2022 г. 27
Таблица №5. Брой микро, малки, средни и големи предприятия....27
Таблица №6. Справка за регистрирани земеделски стопани 30
Таблица №7. Динамика на преработващата промишленост в община Нови пазар в периода 2014-2022 г. 32
Таблица №8. Динамика на строителството в община Нови пазар в периода 2014-2022 г. 33
Таблица №9. Динамика на търговията в община Нови пазар в периода 2014-2022 г. 34
Таблица №10. Динамика на транспорта в община Нови пазар в периода 2014-2022 г. 34
Таблица №11. Основни показатели за туризма в община Нови пазар за периода 2014-22 г. 35
Таблица №12. Динамика на хотелиерството и ресторантьорството в община Нови пазар в периода 2014-2024 г. 35
Таблица №13. Население на територията на община Нови пазар....38
Таблица №14. Основни демографски процеси в община Нови пазар 39
Таблица №15. Население по възрастови групи в община Нови пазар 40
Таблица №16. Основни индикатори за бедност в област Шумен 45
Таблица №17. Динамика в броя и капацитета на детските заведения в община Нови пазар за периода 2015-2023 г. 46
Таблица №18. Учебни заведение в община Нови пазар за 2023/2024 уч. г. 47
Таблица №19. Промени в броя на общообразователните училища и броя на учениците в община Нови пазар за периода 2015-2023 уч. г. 47
Таблица №20. Инфраструктура на социалните дейности 48
Таблица №21. Спортни обекти и съоръжения в община Нови пазар 51
Таблица №22. Състоянието на общинските пътища 53
Таблица №23. Изпускащи устройства (комини) на територията на община Нови пазар 60
Таблица №24. Кадрова осигуреност на Община Нови пазар в периода 2014-2023 г. 70
Таблица №25. Структури на местното и държавното управление в гр. Нови пазар 71
Таблица №26. Управлявани проекти в рамките на ОПР 2014-2020 от община Нови пазар. 72
Таблица №27. Брой, стойност и БФП на проектите, реализирани в община Нови пазар за периода 2007-2020 г. 73
Таблица №28. Големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение с влияние за община Нови пазар....79
Таблица №29. Таблица SWOT анализ 81
Таблица №30. Взаимовръзки между заключенията от Анализа на районите и ПИРО 84
Таблица №31. Индикативна финансова таблица 115
Таблица №32. Мерки за ограничаване и адаптация към изменението на климата 116
Таблица №33. Матрица на индикаторите 120

Списък на фигурите

Фигура №1. Разлики в системата от документи за стратегическо планиране след изменението на ЗРР за новия програмен период 10
Фигура №2. Глобални цели на устойчивото развитие (ООН)/ Трансформиране на нашия свят: Дневен ред 2030 за устойчиво развитие 11
Фигура №3. Основни икономически показатели в област Шумен, 2022 г. 24
Фигура №4. Дял от областната икономика в %, 2023 г. 26
Фигура №5. Брой на предприятия на 1000 д. 28
Фигура №6. Произведената продукция в хил. лв. на 1000 д. 28
Фигура №7. Разходи за ДМА (хил. лв.) на 1000 души 29
Фигура №8. Дял на приноса на икономическите сектори в общинската икономика по избрани показатели за 2022 г. 29
Фигура №9. Приноси във Вторичния икономически сектор по брой и заети лица в нефинансовите предприятия за 2022 г. 32
Фигура №10. Приноси във Вторичния икономически сектор по ДМА, Произведена продукция и Нетни приходи от продажби за 2022 г. 32
Фигура №11. Произведена продукция по икономически дейности в икономическия сектор „Услуги" за 2022 г. 33
Фигура №12. Полова структура на община Нови пазар за 2023 г. (в %) 40
Фигура №13. Възрастовата структура на населението в община Нови пазар към 2023 г. 41
Фигура №14. Полово-възрастова структура на община Нови пазар за 2023 г. (в брой) 42
Фигура №15. Образователна инфраструктура на община Нови пазар 43
Фигура №16. Произведена продукция (в хил. лв.) на 1 зает в периода 2014-2022 г. 44
Фигура №17. Разпределение на територията на община Нови пазар по вид 65
Фигура №18. Структура на Общинска администрация - Нови пазар 70
Фигура №19. Урбанистичен модел „Умерен полицентризъм" 76
Фигура №20. Центрове и оси на урбанистично развитие 76
Фигура №21. Пространствени връзки – Съседни държави 77
Фигура №22. Актуална схема на регионалното и пространствено планиране 95
Фигура №23. Структура на стратегическата част на ПИРО Нови пазар 96
Фигура №24. Графично представяне на Индикативна финансова таблица 115

Списък на картите

Карта №1. Географско положение на община Нова пазар 18
Карта №2. Зона за обществено обслужване – гр. Нови пазар (ЗОО) 110
Карта №3. Производствена зона (ПЗ) 111
Карта №4. Зона за валоризиране и развитие на културни ценности и туризъм 112

Списък на използваните съкращения

АГКК	Агенция по геодезия, картография и кадастър
АИС	Автоматизирана информационна система
АКБ	Археологическа карта на България
АМ	Автомагистрала
АНКПР	Актуализирана национална концепция за пространствено развитие
АО	Административно обслужване
БВП	Брутен вътрешен продукт
БГ	България
БЕЛ	Български език и литература
БПК	Биологично потребление на кислород
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ВЕЦ	Водноелектрическа централа
ВиК	Водоснабдяване и канализация
ВН	Високо напрежение
ГИС	Географска информационна система
ДБТ	Дирекция бюро по труда
ДВ	Държавен вестник
ДГ	Детска градина
ДЗИ	Държавен зрелостен изпит
ДМА	Дълготрайни материални активи
ЕЕ	Енергийна ефективност
ЕИО	Европейска икономическа общност
ЕС	Европейски съюз
ЕСО	Електроенергиен системен оператор
ЗВРКЦТ	Зона за валоризиране и развитие на културни ценности и туризъм
ЗЕВИ	Закон за енергията от възобновяеми източници
ЗЗТ	Закон за защитените територии
ЗОО	Зона за обществено обслужване – гр. Нови пазар
ЗОС	Закон за общинската собственост
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ЗТ	Закон за туризма
ИАОС	Изпълнителната агенция по околна среда
ИПГВР	Интегриран план за градско възстановяване и развитие
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение
ИТИ	Интегрирани териториални инвестиции
ИТСР	Интегрирана териториална стратегия за развитие
КАВ	Качество на атмосферния въздух
КН	Културно наследство
МБАЛ	Многопрофилна болница за активно лечение
МВЕЦ	Малка (Мини) водноелектрическа централа
МИГ	Местна инициативна група
МОН	Министерство на образованието и науката
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
НВО	Национално външно оценяване
НКН	Недвижимо културно наследство
НКПР	Национална концепция за пространствено развитие

НКРПР	Национална концепция за регионално и пространствено развитие
НКЦ	Недвижима културна ценност
НИНКН	Национален институт за недвижимо културно наследство
НПО	Неправителствена организация
НПР	Национална програма за развитие
НСИ	Национален статистически институт
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
НЧ	Народно читалище
ОД	Областна дирекция
ОДЗ	Областна дирекция „Земеделие"
ООН	Организация на обединените нации
ОПР	Общински план за развитие
ОПУ	Областно пътно управление
Отдел ТСУЕЗППОСЕОС	Отдел „Териториално-селищно устройство, екология, земеделие и програми и проекти в областта на строителство, екологията и околната среда"
Отдел ХПППСН	Отдел „Хуманитарна политика и програми и проекти със социална насоченост"
ОУ	Основно училище
ОУП	Общ устройствен план
ОУПО	Общ устройствен план на общината
ПЗ	Производствена зона
ПИК	Програма за иновации и конкурентоспособност (2021-2027 г.)
ПИРО	План за интегрирано развитие на община
ПК	Паметник на културата
ПМДР	Програма за морско дело и рибарство
ПНИЕВИБ	Програмата за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива
ППЗРР	Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие
ПРР	Програма за регионално развитие (2021-2027 г.)
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
ПРЧР	Програма за развитие на човешките ресурси (2021-2027 г.)
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадни води
ПЧП	Публично-частно партньорство
РДМА	Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
РУО	Регионално управление на образованието
СИР	Североизточен регион
СН	Средно напрежение
СУ	Средно училище
ТЕЦ	Топло електрическа централа
ФЕЦ	Фото електрична централа
ФПЧ	Фини прахови частици
ЦУР	Цели за устойчиво развитие
ЧПИ	Чуждестранни преки инвестиции
NUTS	Nomenclature des Unités territoriales statistiques (Номенклатура на териториалните единици за статистически цели)
SWOT	Strengths, weaknesses, opportunities and threats (Силни и слаби страни, възможности и заплахи)
TEN-T	Trans-European Transport Network (Трансевропейска транспортна мрежа)

I. Въведение

1. Цели, място и роля на ПИРО в цялостната система от документи за стратегическо планиране на регионалното развитие

В своята същност Планът за интегрирано развитие на община Нови пазар (ПИРО) 2024-2027 г. е основополагащ, стратегически документ и важен инструмент за управлението на общината през следващите четири години. Пространственият обхват на ПИРО включва цялата територия на общината – землищата на всичките 16 населени места. Планът за интегрирано развитие на общината е със средносрочно действие, като времето за неговото изпълнение съвпада с програмния период на ЕС до края на 2027 година.

ПИРО като част от системата от стратегически документи интегрира регионалното и пространственото развитие и служи за определяне на актуалните проблеми, нуждите и потенциалите за развитие на районите, общините и населените места, които се отчитат при разработването на инвестиционни програми и финансови инструменти, включително съфинансирани от фондовете на Европейския съюз. В унисон с тях е и планирането и изпълнението на интегрирани подходи за териториално и градско развитие и на местни инициативи, допринасящи за постигане на националните цели и приоритетите за регионално и местно развитие.

ПИРО се изработва за цялата територия на общината, като могат да се определят зони за прилагане на интегриран подход за удовлетворяване на идентифицираните нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие и на възможностите за кооперране със съседни общини.

Основната цел на Плана за интегрирано развитие на община Нови пазар е да предложи обща рамка и последователност от конкретни действия за устойчиво и интегрирано развитие на местно ниво, обединени в конкретна програма за действие. Общинският план за интегрирано развитие на Нови пазар е оперативен документ, обединяващ целите и начините за тяхното постигане, при задължително съответствие с Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточния регион от ниво 2 и действащия Общ устройствен план.

2. Законови норми, подход и принципи

2.1. Законодателна рамка

- Закон за регионалното развитие

Изготвянето на плановете за интегрирано развитие на общини (ПИРО) е регламентирано в Закона за регионалното развитие с неговата редакция от м. март 2022 година, както и в правилника за неговото прилагане. В новия програмен период 2021-2027 г. ПИРО обединяват в рамките на един стратегически документ елементите на общинските планове за развитие (ОПР) и интегрираните планове за градско възстановяване и развитие (ИПГВР), които се изготвяха до момента (виж фигурата).

Фигура №1. Разлики в системата от документи за стратегическо планиране след измененията на ЗРР за новия програмен период

Източник: ЗРР, Авторски колектив, ПИРО Нови пазар

Съгласно ЗРР плановете за интегрирано развитие на община са част от системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие. Те са в йерархична съподчиненост на документите от по-горните нива – интегрирани териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2 и актуализираната Национална концепция за регионално и пространствено развитие. Изготвят се с хоризонт от 7 години и очертават средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 и общия устройствен план на общината (чл. 13, ЗРР). В този смисъл ПИРО следва да отчете и предвижданията на общия устройствен план на общината, ако такъв е изготвен към момента на разработването му или двата документа да се изготвят паралелно, ако е възможно.

Към момента на изготвяне на ПИРО Нови пазар Община Нови пазар има изготвен ОУПО и настоящият документ е съгласуван с него.

ПИРО се приема от общинския съвет по предложение на кмета на общината, според чл. 13, ал. 4 от ЗРР.

- Закон за туризма

Измененисто на Закона за туризма от 2020 г. (ДВ, бр. 17, 2020) изисква в програмата за реализация на плановете за интегрирано развитие на общините да се включва самостоятелен раздел, който съдържа общинската програма за развитие на туризма (чл. 11 от ЗТ). Тя следва да е в съответствие с приоритетите на областната стратегия за развитие на туризма, Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма и стратегиите за развитие на отделни видове туризъм.

Следва да се отбележи, че стратегия на областно ниво (за област Шумен) не е изготвена и приета, което поставя пред трудности местната администрация за изготвянето на програма за развитието на туризма, която да е в „съответствие с приоритетите на областната стратегия". Въпреки това, в ПИРО са включени мерки и проекти, които подкрепят развитието на туристически дейности в общината, съобразно местните специфики.

- Други закони, имащи отношение към разработването и реализацията на ПИРО

При изготвянето на ПИРО са взети предвид и редица закони, които имат пряко влияние върху управлението на територията и нейното финансиране. По-важните от тях са:

- Закон за административно-териториалното устройство на Р България;
- Закон за местното самоуправление и местната администрация;
- Закон за администрацията;
- Закон за достъпа до обществена информация;
- Закон за общинската собственост;
- Закон за общинския дълг;
- Закона за публичните финанси;
- Закон за местни данъци и такси;
- Закон за водите;
- Закон за горите;
- Закон за концесиите.

Освен изброените закони има и други специализирани административни актове, които определят дейността на общините в различни сектори и от които произтичат конкретни права и задължения на общинска администрация. Тук следва да се добавят Международните конвенции, ратифицирани от правителството на Р България, с които е свързана работата в конкретен сектор, в т.ч. права на човека, културно наследство и др.

2.2. Стратегическа рамка

Действащото законодателство задължително изисква осигуряването на съгласуваност на ПИРО с основните стратегически документи на европейско, национално и областно ниво. Тези документи са:

Фигура №2. Глобални цели на устойчивото развитие (ООН)/ Трансформиране на нашия свят: Дневен ред 2030 за устойчиво развитие

Източник: Програма за устойчиво развитие 2030

Всички 17 цели са свързани помежду си и имат срок за тяхното постигане до 2030г.

Те са насочени към преодоляване на глобалните предизвикателства, пред които сме изправени. Новите цели предвиждат изкореняването на крайната бедност във всичките ѝ форми, ликвидирането на глада и помощ за устойчивото развитие на селското стопанство, поощряване на здравословния начин на живот и съдействието за благополучието на всички хора, осигуряването на всеобщо и качествено образование, рационална употреба на водните ресурси, всеобщ достъп до екологично чиста енергетика и др. За постигането на целите ще

трябва да бъдат изпълнени общо 169 производни задачи в областта на социално-икономическото развитие. Напредъкът по изпълнението на плана ще се обсъжда четири пъти годишно на форум на високо равнище под егидата на Общото събрание.

Документ за размисъл „Към устойчива Европа до 2030 г."

Този документ замества действащата до сега Стратегия „Европа 2020" като интерпретира отношението на страните от ЕС към глобалния Дневен ред 2030 за устойчиво развитие. В Европа е направено много - приоритетите за устойчиво развитие са включени в основни хоризонтални програми, както и в секторните политики и инициативи. ЕС е сред водещите сили за приемането на Програмата на ООН относно устойчивото развитие до 2030 г. и нейните цели за устойчиво развитие (ЦУР). За да се постигнат целите до 2030 г. е необходимо всички страни да съблюдават тези цели в цялостната система на стратегическото и програмно планиране от националното ниво, през регионалните планове до плановете за интегрирано общинско развитие. ПИРО Нови пазар е структуриран и целенасочен в рамките на документа „Към устойчива Европа до 2030 г."

Източник: Документ за размисъл Към устойчива Европа до 2030 г.; Авторски колектив, ПИРО Нови пазар

Програма за развитие: България 2030

Националната програма за развитие „България 2030" е програмен документ, поставящ рамката и насоките за подготовка на останалите стратегически документи в страната. С тази програма се адаптират приоритетите на документа „Към устойчива Европа до 2030 г." към нашата национална специфика в границите на България. Документът определя **три стратегически цели**: ***ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на неравенствата,*** за реализирането на които са предвидени целенасочени политики и интервенции, групирани в **пет взаимосвързани и интегрирани оси на развитие** – ***Иновативна и интелигентна България; Зелена и устойчива България; Свързана и интегрирана България; Отзивчива и справедлива България; Духовна и жизнена България.*** За постигането на стратегическите цели са дефинирани 13 национални приоритета, като с решението на правителството са определени водещите ведомства по отделните приоритети.

Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.

Въпреки че времето на действие на този документ е ограничено до 2022 г., Националната стратегия за регионално развитие се фокусира върху балансираното, равнопоставено и устойчиво развитие на регионите в България през периода до 2022 г. и очертава начините и средствата за намаляване на неравенствата между отделните региони, области и общини в страната. Стремежът за постигането на баланс продължава общата Кохезионна политика на ЕС на национално ниво. НСРР е интегрирана стратегия за развитие, осигуряваща координация между управлението на различните сектори и условия за реализация на НПР БГ 2030.

Фокусът на стратегията е постигането на полицентрично, балансирано и устойчиво развитие на регионите в България. От друга страна тя осигурява координация между отделните секторни политики и стратегически документи на национални ниво и подпомага тяхното синхронизиране на по-ниските нива на планиране (NUTS 1, NUTS 2 и NUTS 3).

Целите и приоритетите на НСРР подчертават значението на малкия и среден бизнес, формирането на устойчиви туристически дейности и подобряването на социалната и техническата инфраструктура при съхраняване на природното и културно наследство.

Актуализирана национална концепция за пространствено развитие 2013-2025 г.

Устройството и управлението на националната територия до 2025 година се регламентира от Национална концепция за пространствено развитие, която е актуализирана през 2019 г. и с нея се полагат основите за Програма за развитие на регионите 2021-2027 г. Концепцията съдържа средносрочни и дългосрочни насоки за устройственото планиране и опазването на териториалните ресурси. Тя осигурява и подходяща основа за териториална насоченост и израз на секторните политики и стратегии, като се подчертава, че желаният модел за умерен полицентризъм (поддържане на мрежа от равномерно разпръснати градове, които са предпоставка за по-балансирано развитие и съживяване на селските и периферните райони) все още е на дневен ред. Актуализираният документ има няколко много важни нови елемента: отразени са новите насоки в европейската кохезионна политика и политиката за пространствено развитие; стратегическата й част интегрира в още по-силна степен регионалното планиране с пространственото такова; идентифицирани са конкретни територии със специфични характеристики, потребности и потенциали.

Интегрирана териториална стратегия за развитие (ИТСР) на Североизточен регион за планиране за периода 2021-2027 г.

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточния регион от ниво 2 е стратегически планов документ, определящ общата политическа, пространствена, икономическа и тематична рамка за развитието на региона в годините на новия програмен период 2021-2027. Тя е разработена в съответствие с Националната концепция за регионално и пространствено развитие за периода 2013-2025 г. (Актуализация 2019 г.) и отчита предвижданията на секторните стратегии на регионално ниво в областта на икономическото развитие, здравеопазването, образованието, науката, социалните услуги, транспорта, водния сектор, енергетиката, широколентовите комуникации, туризма и околната среда.

Стратегическата рамка за развитие на общините от Североизточния регион (в частност община Нови пазар) произтича от Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточния регион от ниво 2. Приетата визия, която определя рамката за реализация на ИТСР на Североизточен регион, поради своя дългосрочен характер, остава непроменена от

заложената визия в Регионалния план за развитие 2014-2020 г., и е следната: ***СЕВЕРОИЗТОЧЕН РЕГИОН – Отворена към Черно море и света българска територия, съхранила богата история и материална култура, плодородна земя, човешки капитал, развита инфраструктура, туристически имидж и насочила своя специфичен потенциал за постигане на общ икономически напредък и подобрено качество на живота.***

Основните приоритети на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен регион са следните:

Стратегически приоритет 1: Повишаване на динамичността на региона в глобален мащаб;

Стратегически приоритет 2: Постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги. Социално включване;

Стратегически приоритет 3: Териториално развитие и сближаване и осигуряване на устойчива околна среда.

2.3. Подход

Приложеният методически подход и следваните принципи при разработването на плана са в пълно съответствие с нормативните изисквания, целите и приоритетите на социално-икономическото и пространственото развитие на общината, като интегрална част от СИР. Планът е съобразен със специфичните изисквания за прилагане на нормативните документи, регламентиращи дейностите на местното самоуправление, териториалното устройство и опазването на околната среда. От методологическа гледна точка разработването на плана се основава на „стратегическия подход", „интегрирания подход", „териториалния подход", както и на „ориентирания към резултатите подход". В рамките на разработването на ПИРО са приложени доказани теоретични постановки и методологически подходи за стратегическо планиране на устойчивото общинско развитие. Проучени и използвани са съвременните практики за подготовка на стратегически документи, изготвянето на комплексни анализи, синтезни оценки и прогнозиране на развитието съобразно наличните обстоятелства. Внимателно е подходено към инструментите за реализация на плана, изградени на основата на прилаганите европейски подходи, но и на реалните опит и умения за управление на проекти в българските общини, включително структурите на местното самоуправление, неправителствения и частния сектор. Подобен начин осигурява внедряването на съвременни идеи, но и способност за тяхната изпълнимост.

2.4. Принципи

При разработването на ПИРО са следвани следните основни принципи:

Структурираност. Общинският план за интегрирано развитие е съвкупност на смислово, функционално и хронологично свързани елементи. Използван е утвърдения метод за последователно надграждане на първоначален анализ, синтезирани оценки, обоснована стратегия и оперативни инструменти за реализация.

Интегрираност. Изследванията и изводите на ПИРО касаят разнообразните социални, икономически, екологични, културни и управленски проявления на местното развитие.

Точност. Приложените анализи се основават преобладаващо на официална статистическа информация. Използвани са данните от текущата статистика на НСИ, както и други официални източници – ДБТ, ОДЗ, ОПУ, оператори на комунални услуги и др. Същият

принцип е използван и при дефинирането на системата от индикатори, с оглед на нейната реална приложимост и резултатност.

Публичност. Активният контакт и обмен на идеи със заинтересованите страни е ръководен принцип във всички дейности от обхвата на ПИРО. Съвместно са проследени характеристиките на общината, идентифицирани са проблемите и потенциалите, формулирани са стратегическите предложения и са положени основите за сътрудничество с оглед на реализацията на ПИРО.

3. Отговорности на институциите и партньорите за разработването и приемането на ПИРО

3.1. Общи изисквания към подготовката, съгласуването и приемането на ПИРО

Съгласно ЗРР и Правилника за неговото прилагане няколко са основните фигури в процеса на подготовка, съгласуване и приемане на ПИРО – кметът на общината, общинският съвет, заинтересованите органи и организации - икономическите и социалните партньори, както и физически лица и представители на юридически лица, имащи отношение към развитието на общината.

Функцията на организатор при изготвянето и съгласуването на ПИРО има кметът на общината, който осъществява координация и контрол по процесите. Съгласно Методическите указания с негова заповед се сформира работна група по подготовка, изготвяне и одобрение на ПИРО. В нея следва да са представени възможно най-много представители на заинтересованите страни в общината. Останалите заинтересовани лица трябва да имат постоянен достъп до информация за процеса и възможност за даване на становища и предложения при изготвянето на ПИРО, а в последствие и при неговата реализация.

Със заповед на кмета изготвянето на ПИРО се възлага на външен изпълнител (при спазване изискванията на ЗОП) или се разработва със собствен капацитет. Кметът е този, който, чрез заповед, организира и публично обсъждане на проекта на ПИРО и на ЕО по реда на чл. 20 от Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми в случаите, в които такава оценка е била изискана.

Общинският съвет е органът, който приема ПИРО на общината и контролира осигуряването на съответствие на общия устройствен план с плана за интегрирано развитие.

Заинтересованите лица имат право да дават аргументирани предложения при изготвянето на ПИРО и да получават информация при поискването й.

Одобреният план за интегрирано развитие на община се представя от кмета на общината пред съответния областен съвет за развитие в срок до три месеца от неговото приемане от съответния общински съвет. ПИРО и решението на общинския съвет за неговото приемане се публикуват на страницата на общината в интернет, както и на портала за обществени консултации на Министерския съвет.

3.2. Изменение и актуализация на ПИРО

Изменение и актуализация на плана се допуска при условията, посочени в ППЗРР:

- при съществени промени на икономическите и социалните условия в общината;
- в резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС;
- при съществени промени в национални или секторни стратегии, концепции и програми, влияещи върху изпълнението на плана;

- при приемане или изменение на бюджета на общината и утвърждаване на индикативните разчети за средствата от Европейския съюз се актуализира и програмата за реализиране на плана.

Същевременно, актуализация на програмата за реализация на плана може да бъде извършвана периодично въз основа на изводите и препоръките в годишните доклади за наблюдение, с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението му и постигане на целите и приоритетите за развитие. Периодичната актуализация на програмата за реализация и приложенията към нея се извършва с цел включване на нови мерки, дейности, проекти или източници на финансиране. Така например, в случай на възникнала възможност за включването на допълнителни ресурси – средства от програмите за периода 2021-2027 г. или от други национални или донорски проекти и програми, при актуализацията на програмата за реализация могат да бъдат идентифицирани допълнителни проектни идеи, които да бъдат финансирани с допълнителните ресурси. Допълнителни мерки, дейности и проекти/проектни идеи се включват в програмата или приложенията към нея само чрез обосновка на приноса им към постигането на целите и приоритетите на плана при спазване на принципа на интегриран подход.

Изготвеният актуализиран ПИРО се приема при условията и по реда за изработване и приемане на плана.

3.3. Наблюдение и оценка на ПИРО

Наблюдението на плана се осъществява в съответствие с разпоредбите на ППЗРР. Кметът на общината организира наблюдението на изпълнението на ПИРО чрез разработване на годишен доклад за всяка година от действието на плана.

По преценка на кмета на общината, като компетентен орган за разработване на документа, може да се извършва предварителна оценка за социално-икономическото му въздействие.

Едновременно с разработването на стратегическия документ за регионално и пространствено развитие се извършва екологична оценка или се преценява необходимостта от извършване на екологична оценка по реда на Закона за опазване на околната среда.

За реализацията на стратегическия документ за регионално и пространствено развитие се извършва междинна оценка в средата на периода на неговото действие, която включва:

1. оценка на първоначалните резултати от изпълнението;

2. оценка на степента на постигане на съответните цели;

3. оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;

4. изводи и препоръки за изпълнението на съответния документ.

Съгласно изискванията на ЗРР, за изпълнението на всеки ПИРО се извършва последваща оценка не по-късно от една година след изтичането на периода на неговото действие. Последващата оценка включва:

1. оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите;

2. оценка на общото въздействие;

3. оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;

4. изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

4. Структура на плана за интегрирано развитие на община Нови пазар

Структурата на плана за интегрирано развитие на община Нови пазар е изцяло съобразена с разпоредбите на чл. 13 от ЗРР и Методическите указания за разработване и прилагане на ПИРО 2021-2027 г., публикувани от МРРБ. Тя е изцяло в синхрон с най-добрите практики на стратегическото планиране на териториите.

Структурата на плана следва използвания методически подход при изготвянето му. Документът започва с представянето на резултатите от проведените социално-икономически и пространствени анализи на територията, които представят ситуацията в общината и очертават тенденциите в развитието ѝ до 2027 г. След това продължава с оценка и изводи от аналитичната част. На тяхна база е формулирана визия и са отправени стратегически предложения (цели и приоритети за развитие на общината). Накрая са разписани основните инструменти за успешната реализация, включително наблюдението и оценката на плана. Неразделна част от документа са съпътстващите го приложения, изготвени в процеса на неговото разработване.

Избраният подход обуславя основните точки (съдържание на плана), както следва:

- Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на община Нови пазар в т.ч. описание на взаимовръзките на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво, връзка на общината със съседните територии, които имат потенциал да влияят върху развитието ѝ и SWOT анализ;
- Цели и приоритети за развитие за периода 2024-2027;
- Описание на комуникационната стратегия, на партньорите и заинтересованите страни и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност;
- Определяне на приоритетни зони за въздействие;
- Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие;
- Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия;
- Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО;
- Индикативна финансова таблица;
- Приложения.

5. Очаквани резултати

Основният очакван резултат е изградена програма за развитие на общината чрез използван интегриран подход за планиране на регионалното и пространственото развитие на общината, отразяващи взаимодействието с факторите, условията и потенциала за специфичното развитие на общината, мрежата от населени места и отделните сектори (индустрия, транспорт, екологична инфраструктура, туризъм, аграрни дейности и др.).

ПИРО е основният общински документ, инструмент за управление и координация на съвместните усилия на местната власт, бизнеса и гражданските организации на общината. Това е план, който интегрира и регулира интересите на всички заинтересовани страни и цялата местна общност за устойчиво развитие през следващите 4 години и предлага мерки, дейности и конкретни проекти в основните направления на устойчивостта от икономическа, социална, екологична, културна и управленска гледна точка.

II. Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на община Нови пазар

1. Обща характеристика на общината

1.1. Географско положение, граници и обща площ

Общината е разположена в източната част на област Шумен. С площта си от 317,646 km^2 е 4-та по големина сред 10-те общини на областта, което съставлява 9,37% от територията на областта. Границите ѝ са следните:

- на югозапад – община Каспичан;
- на запад – община Шумен и община Хитрино;
- на север – община Каолиново и община Никола Козлево;
- на североизток – община Вълчи дол, област Варна;
- на изток – община Ветрино, област Варна.

Карта №1. Географско положение на община Нови пазар

Източник: БГ Уикипедия (https://bg.wikipedia.org)

Гъстотата на населението на община Нови пазар към 31.12.2023 г. е 45,36 души на кв. км, което е съизмеримо със средното за областта (44,16 души на кв. км.) и е под това за страната – от 58,07 души на кв. км.

1.2. Релеф

Релефът на общината е равнинен и платовиден, като територията ѝ попада в централните части на Източната Дунавска равнина.

Община Нови пазар заема най-крайните югоизточни части на Лудогорското плато. В източната и североизточна ѝ част се простира платото Стана, по билото на което преминава участък от вододела между Дунавския водосборен басейн и Черноморския водосборен басейн. На 3,3 км североизточно от село Стан, на границата с община Ветрино, се намира най-високата му точка 440,9 м. Северозападно от него, в завоя на Крива река в пределите на общината попада източната, най-висока част на Войводското плато. В него, на 1,4 км североизточно от село Правенци се намира най-високата точка на община Нови пазар – 480,6 м. н. в.

Останалата част на общината има равнинен релеф. Тук се простира източната и югоизточната част на Плисковското поле с надморска височина между 100 и 200 м. В неговата крайна югоизточна част, в устието на Крива река в Провадийска река се намира най-ниската точка на община Нови пазар – 80 м. н. в.

1.3. Климат

Климатът е умерено континентален. Според класификационната схема на „Климатични райони на България и техния климат", територията на община Нови пазар се намира в Европейско-континенталната климатична област, Умерено-континентална климатична подобласт. Обхваща само един климатичен район, а именно: Среден климатичен район на Дунавската хълмиста равнина (100-450 м. н. в.). Откритостта на Дунавската хълмиста равнина от север създава условия за нахлуване на студени континентални въздушни маси. Поради тази причина зимата е доста студена, а лятото горещо.

Средната продължителност на слънчевото греене е 2 204 часа/год. и е по-голяма от тази за страната, благодарение на по-малката средна облачност.

Преобладаващите ветрове са с W, NW, NE посока, но се наблюдават и местни циркулационни системи, като фьона при S и SW нахлувания през студеното полугодие и слабо изявения планинско-долинен вятър, наблюдаващ се по стръмните платовидни склонове при отсъствие на крупно-мащабна атмосферна циркулация през топлото полугодие.

Средната януарска температура е около -2,1°C. Средният брой на дните с температура по-висока от 10°C е между 194 и 210.

1.4. Води и водни ресурси

Основна водна артерия на общината е Крива река (ляв приток на Провадийска река), която протича през нея със средното и долното си течение. Тя навлиза в общината при село Църквица, община Никола Козлево с проломна долина между Войводското плато на запад и платото Стана на изток. При село Жилино излиза от пролома и протича в южна посока през източната част на Плисковското поле, минава през центъра на град Нови пазар и на 2 км южно от село Енево се влива отляво в Провадийска река.

На 2,5 км северозападно от с. Мировци, на 409 м н.в., в платото Стана извира река Карамандере (ляв приток на Суха река, от басейна на Дунав), която протича с първите 12 – 13 км през територията на община Нови пазар.

1.5. Почвени ресурси

Съгласно почвеното деление и почвената карта на България общината попада в Шуменско-Варненския район на карбонатните черноземи от Дунавската хълмиста равнина. Почвообразуващи скали са льосът и терциерните седименти и значително по-малко кредитните скали.

Оценката на екологичните условия на земеделските земи се извършва въз основа на методика за бонитация на земите. Тази оценка представлява сравнителна оценка на екологичните условия (почвени, климатични и релефни), която отразява пригодността им за отглеждане на конкретни земеделски култури, т.е. природните продуктивни възможности на земите, изразени чрез количествени стойности. Установеното почвено разнообразие в община Нови пазар благоприятства интензивното земеделие и представлява ценен природен ресурс.

1.6. Растителност и животински свят

Флората на общината е представена от дървесна и храстовидна растителност. Съгласно растителното деление на България общината попада в подпояса на равнинно-хълмистите дъбови гори от Шуменско-Провадийската подобласт в Мизийската горско-растителна област. Типовата местна растителност се определя в равнинно-хълмистия дъбов подпояс в района на умерено-континенталния климат.

Територията на община Нови пазар попада в лесостепната зона. Основни горски видове, срещащи се тук, са няколко вида дъб, бряст, ясен, клен, липа, топола, акация, люляк, дива черница, дива круша и габър. По северните склонове са запазени отделни съобщества от мизийски бук. От храстовидните съобщества са разпространени смрадлика, чашкодрян, диво грозде, драка, глог, леска и бъз.

В горската зона се наблюдава вертикална зоналност в разпределението на растителността. Съществуващата растителност не дава пълна представа за растителната покривка, характерна за общината в доаграрокултурния период, поради значителното човешко вмешателство, изразяващо се в изсичане и залесяване с неподходящи видове.

Животинският свят, макар и притеснен от разширяването на обработваемите земи, показва разнообразие предимно по отношение на бозайниците и по-малко на птиците, земноводните и влечугите. Най-разпространени са благородният елен, дивите свине, но се срещат и типични степни бозайници като степен пор, европейски лалугер, хомяк, заек, таралеж. От малките бозайници най-разпространени са гризачите. Разнообразието от птици се представя от посевна врана, сива яребица, пъдпъдък, а край водните обекти се среща малката и обикновена дропла.

1.7. Основни изводи

- Проблеми:
  - Не се наблюдават открояващи се проблеми, произтичащи от общата характеристика на общината, освен борбата със засушаванията в последните години.

- Предимства и потенциали:
  - Територията на общината е в зоната с високи сумарни стойности на слънчевото греене. Подходяща е за използване на соларна енергия;
  - Почвеното разнообразие в община Нови пазар благоприятства интензивното земеделие и е ценен природен ресурс.

2. Състояние на местната икономика

2.1. Характеристика на националната и областна икономика

Икономиката на община Нови пазар не функционира в затворена системата, а като част от общата икономика на страната и най-вече на областта. Местните икономически характеристики оказват влияние върху тези на областно и национално ниво и обратното. Това дава възможност, чрез анализ, да се открият силните местни икономически страни, които имат най-голям дял в общата икономика. Ключовите характеристики, които се проследяват, са свързани с развитието на икономиката и жизнения стандарт на жителите на община Нови пазар. От друга страна, общото състояние на икономиката в България оставя своя отпечатък върху местната такава.

Общото макроикономическо развитие на България в последните 10 години беше белязано от световната икономическа и финансова криза и възстановяване от нея, а кризата, причинена от Ковид-19 в началото на 2020 г. доведе до неочаквани последствия в икономиката на страната ни в началото на програмния период.

Проследявайки динамиката на БВП по текущи цени, през годините се отчита непрекъснат растеж в абсолютни стойности, но отчитайки инфлацията през годините реално се наблюдава спад.

Размерът на ЧПИ също се задържа на сравнително еднакви стойности, но отчитайки инфлацията и други макроикономически показатели, реално чуждестранните инвестиции намаляват.

След период на дефлация (която често е свързана със забавянето на икономиката), последните години (2017-2022) се отчита увеличаващо се средногодишно ниво на инфлация.

Последиците от изминалата криза могат да се проследят и с нивото на безработица в страната, което в периода 2010-2014 е над 10%, докато в последните години устойчиво намалява и през 2022 г. достига до историческо ниско ниво от 4,1%.

Тези фактори – ниска безработица, увеличаващи се ЧПИ - се отразяват и на местните икономики и население, чиито доходи от такси, продажби, труд и други източници на приходи се увеличават, но в същото време покупателната им способност намалява. Много ниските нива на безработица от своя страна пък оказват пряко влияние върху възможността за привличане на нови инвестиции и големи работодатели в българските общини, които трудно ще намират кадри за обезпечаване на трудовия процес.

Тази линия на развитие, характерна за българската икономика, определя и ограниченията и възможностите за развитие пред община Нови пазар.

Таблица №1. Основни макроикономически показатели на националната икономика за периода 2014-2023 г.

Основни макроикономически показатели - реален сектор	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
БВП в текущи цени (производствен метод) - млн. лв.	83 857	89 333	95 092	102 308	109 695	120 342	120 492	138 979	167 809	183 743
Средногодишна инфлация - %	-1.6	-1,1	-1,3	1,2	2.6	2,5	1,2	2,8	13,0	8,6
Коефициент на безработица (15 + години) - %	11,4	9,1	7,6	6,2	5,2	4,2	5,1	5,3**	4,1	4,3
Чуждестранни преки инвестиции в страната - млн. евро	21 582	23 163	23 509	24 475	24 920	25 342	26 884	28 184	29 376	-

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

** Данните са предварителни.*

*** Прекъсване на динамичния ред, вследствие на Преброяване 2021*

В периода след 2014 г. БВП на човек от населението в област Шумен нараства по-бързо от средното за страната, достигайки 15 614 лв. през 2022 г. или 60,15% от средното за страната – 25 956 лв. за 2022 г. Въпреки това благосъстоянието на местното население не се подобрява особено, поради недоброто състояние на пазара на труда. Средногодишната брутна заплата от 14 355 лв. през 2022 г. възлиза на 68% от средната за страната, като не се наблюдава процес на застигане, а по скоро на изоставане.

Изследвайки процесите на областно ниво в периода 2014-2022 година, може да се заключи, че те следват националните тенденции в периода на действие на ОПР на Нови пазар за периода 2014-2020 година. Наличните данни за последните години показват положителни тенденции в развитието на нефинансовите предприятия в област Шумен - като постепенно увеличение на продукцията. За 2022 година спрямо 2014, увеличението на произведената продукция е с 225%, което води и до увеличение на нетните приходи от продажби. Това се дължи главно на ролята на инфлационните процеси в периода 2021-2022. Същевременно расте необходимостта от увеличаване на дълготрайните материални активи. Броят на предприятията също се увеличава, но с по-ниски темпове. Броят на заетите лица се увеличава плавно.

По отношение на **инвестиционната активност**, която се проследява чрез показателите разходи за придобиване на ДМА (РДМА) и чуждестранни преки инвестиции (ЧПИ) в нефинансовите предприятия, тенденцията е на плавно нарастване в последните години, след колебания в началото на периода. Стойностите и за двата показателя са най-високи през 2022 г.

Представените данни по-горе показват, че се увеличава и производителността на труда, тъй като относително запазеният брой заети лица чрез технологично обновление увеличават произведената продукция и приходите от нея.

Анализът на БВП на областта показва рязко увеличение в периода 2014-2022 г. и още по-голям скок на БВП на човек от населението вследствие на негативните демографски тенденции.

Таблица №2. Икономическо развитие на област Шумен за периода 2014-2022 г.

Показатели	Мярка	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.	Дял от страната в %	Дял от СИР в %
Предприятия	брой	6 664	6 780	6 882	6 917	7 018	7 125	6 963	6 854	8 083	1,80%	14,22%
Заети лица	брой	36 843	37 719	38 178	38 621	38 927	39 263	37 669	37 582	39 291	1,80%	16,22%
Нетни приходи от продажби	хил. лв.	3 081 719	3 128 465	3 132 147	3 435 623	3 719 934	3 959 131	4 004 085	4 999 107	6 580 884	1,31%	14,27%
ДМА	хил. лв.	1 329 257	1 404 529	1 442 184	1 514 325	1 668 917	1 742 462	1 706 147	1 772 467	1 989 427	1,51%	14,71%
Произведена продукция	хил. лв.	2 118 929	2 211 687	2 162 686	2 454 587	2 702 649	2 876 488	2 853 772	3 607 381	4 773 945	1,71%	17,10%
Разходи за придобиване на ДМА	хил. лв.	265 981	355 433	241 669	292 433	362 986	310 288	305 285	323 614	419 122	1,52%	15,57%
Разходи за научноизследователска и развойна дейност (НИРД)	хил. лв.	2 477	4 343	13 572	21 600	18 284	16 274	13 294	12 947	15 826	1,25%	23,84%
Персонал, зает с научноизследователска и развойна дейност (НИРД)	брой	537	712	731	676	749	769	735	722	720	1,94%	19,95%
Чуждестранни преки инвестиции	хил. евро	104 871	103 320	103 093	107 798	117 305	114 319	118 034	120 839	204 422	0,70%	7,87%
БВП	млн. лв.	1 292	1 313	1 411	1 534	1 622	1 754	1 802	2 045	2 342	1,40%	14,05%
БВП на човек	**лв.**	**7 243**	**7 397**	**8 060**	**8 829**	**9 397**	**10 177**	**10 475**	**11 989**	**15 614**	**60,15%**	**77,35%**
Места за настаняване	брой	55	56	62	68	69	70	70	75	86	2,13%	12,41%
Реализирани нощувки	брой	83 193	90 710	76 856	81 569	84 068	92 768	61 282	63 473	75 908	0,31%	1,36%

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

Графично част от основните относителни дялове на икономическите показатели на областта спрямо тези на района и страната са представени по-долу:

Фигура №3. Основни икономически показатели в област Шумен, 2022 г.

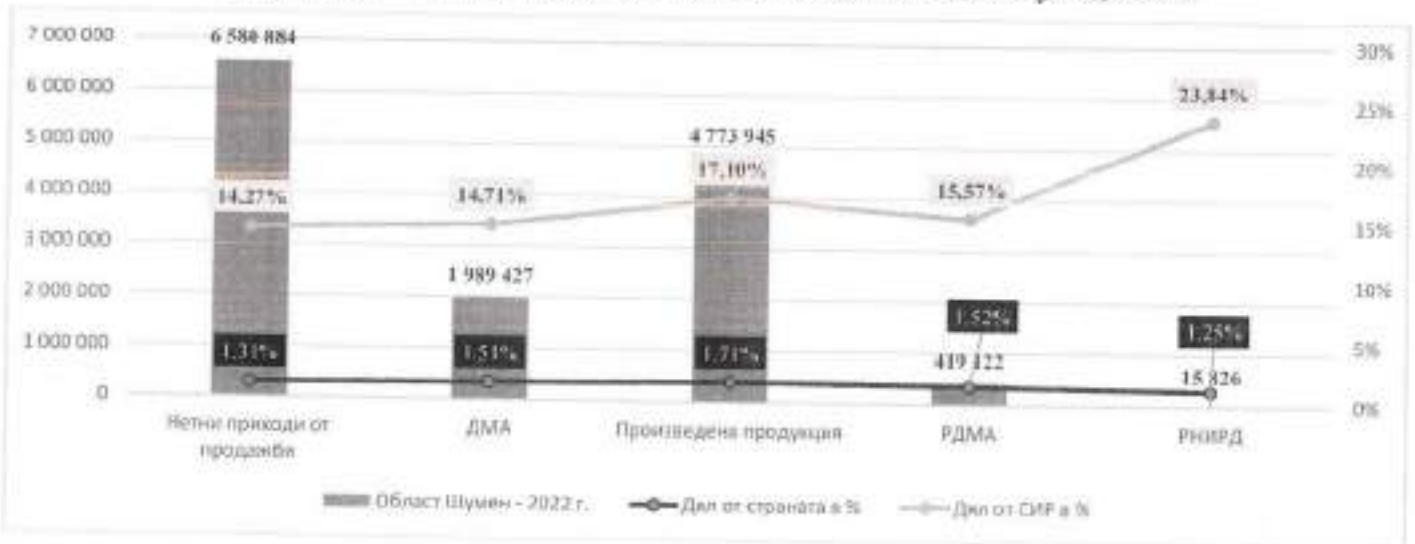

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

Данните показват, че икономиката в областта заема незначителен дял (около 1,5%) от тази в страната и около една шеста от района с изключение на разходите за научни изследвания, които са близо една четвърт. По отношение на показателят БВП на човек от населението, който основно определя нивото на икономическото развитие, може да се направи извода, че показателят се равнява на ¾ от стойностите за района и все още е около две трети от средния за страната.

2.2. Обща икономическа характеристика на община Нови пазар

В икономическия профил на община Нови пазар водещо място заема вторичният - индустриален сектор, което е характерно за община с преобладаващо градско население. Общината е важен икономически център в област Шумен с утвърдени промишлени традиции и потенциал за ново развитие.

Отрасловата характеристика на икономиката на община Нови пазар се доминира от дейностите, свързани с химическата промишленост и селското стопанство.

Основният икономически потенциал е съсредоточен в гр. Нови пазар. Това определя и концентрирането на по-голяма част от трудовия ресурс в града и по-високите нива на заетост. В Нови пазар работят редица добре развити и разнообразни компании, които имат успешни партньорства с международни фирми за инвестиции, производство и продажби.

Първичният сектор („Селско стопанство") има третостепенни функции в икономическото развитие на общината.

Третичният сектор („Услуги") е съвкупността от отрасли и дейности с голямо социално значение. В него се извършват услуги, задоволяващи потребностите на хората. Отраслите от третичния сектор създават голям брой работни места и този сектор е втори по значимост за общинската икономика.

Таблица №3. Секторна характеристика на общинската икономика към 2022 г. по основни икономически показатели

Икономически дейности (A21)	Предприятия	Заети лица	Стойност на продукцията	Нетни приходи от продажби	ДМА
	Брой		Хил. лв.		
ОБЩО:	**665**	**2 480**	**225 285**	**282 223**	**114 326**
Селско, горско и рибно стопанство	175	313	42 254	32 699	30 850
Добивна промишленост	-	-	-	-	-
Преработваща промишленост	49	964	104 964	106 568	15 723
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	..	..	..	..	..
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	..	..	..	..	..
Строителство	16	155	15 273	14 644	5 312
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	211	580	30 429	92 262	35 221
Транспорт, складиране и пощи	39	203	23 242	25 606	8 389
Хотелиерство и ресторантьорство	30	62	872	1 365	85
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	7	15	604	604	..
Операции с недвижими имоти	21	33	2 423	2 484	13 285
Професионални дейности и научни изследвания	35	48	1 684	2 211	519
Административни и спомагателни дейности	16	20	687	698	3 706

Икономически дейности (А21)	Предприятия	Заети лица	Стойност на продукцията	Нетни приходи от продажби	ДМА
	Брой		Хил. лв.		
Образование	..	..	..	..	..
Хуманно здравеопазване и социална работа	22	37	1 692	1 692	152
Култура, спорт и развлечения	..	..	..	..	..
Други дейности	34	33	835	951	235

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

Посочените данни за общата икономическа характеристика на община Нови пазар дават основание икономическият ѝ профил да бъде определен като промишлен. Водещо място в икономиката традиционно има преработващата промишленост, в т.ч. химическата (стъкларската и керамичната промишленост); следвана от селското стопанство, транспорта и строителството.

Първичният сектор дава 26% от предприятията, 19% от произведената продукция, 12% от нетните приходи за продажби, както и около 13% от заетите лица и 27% от дълготрайните материални активи.

Вторичният сектор дава 11% от предприятията, 54% от произведената продукция, 43% от нетните приходи за продажби, както и около 45% от заетите лица и 18% от дълготрайните материални активи.

Третичният сектор дава 62% от предприятията, 28% от произведената продукция, 45% от нетните приходи за продажби, както и около 42% от заетите лица и 54% от дълготрайните материални активи.

Община Нови пазар е втората по големина и значимост община в икономиката на област Шумен. При сравнение на основните икономически показатели на общината с тези на областта може да се направи извод, че развитието на икономиката в общината играе второстепенна роля в това на областта с обем между 5-11% от основните икономически показатели.

Фигура №4. Дял от областната икономика в %, 2023 г.

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

С оглед на по-задълбочено проследяване на икономическото развитие е направен анализ и на динамиката за основните икономически показатели, като данните са представени по-долу.

Таблица №4. Динамика в основните икономически показатели в община Нови пазар за периода 2015-2022 г.

Основни икономически показатели	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Изменение 22/15
Предприятия (брой)	562	577	595	596	597	561	554	665	18%
Заети лица (брой)	2 600	2 565	2 719	2 585	2 482	2351	2304	2480	-5%
Нетни приходи от продажби (хил. лв.)	168 491	156 962	176 638	187 789	191 491	185 499	218 636	282 223	+68%
ДМА (хил. лв.)	114 609	130 667	124 725	126 523	128 462	87 123	93 975	114 326	+0,2%
Произведена продукция (хил. лв.)	136 793	122 440	148 629	153 201	149 161	144 651	175 847	225 285	+65%
Разходи за ДМА (хил. лв.)	47 446	33 969	24 604	28 763	24 691	16 427	25 254	48 205	+2%
Чуждестранни преки инвестиции (хил. евро)	13 534	24 286	27 189	25 836	26 229	23 627	23 038	21 909	+62%

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

В обобщение може да се направи извод, че по-голямата част от показателите показват икономически растеж за периода 2015-2022. Той е онагледен от нарастване на стойностите на нетните приходи от продажби, произведената продукция, дълготрайните материални активи и чуждестранните преки инвестиции. Броят на предприятията и съответно заетите лица относително се запазват, което показва пък, че предприятията са предприели стъпки към технологична модернизация и за тях е необходим по-малък човешки ресурс.

На територията на общината се наблюдават различни видове по големина предприятия, като най-голям брой са тези до 9 заети средно списъчен брой и малки от 10 до 49 заети лица предприятия. Големите и средни предприятия заемат едва 1% от общия брой на предприятията.

Таблица №5. Брой микро, малки, средни и големи предприятия

Вид предприятия	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Общо	**537**	**562**	**577**	**595**	**596**	**597**	**561**	**554**	**665**
Микро до 9 заети	503	524	538	553	560	566	529	519	628
Малки от 10 до 49	27	29	31	34	29	22	23	28	30
Средни от 50 до 249	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Големи над 250	..	..	..	..	..	..	..	..	..

„..“ Конфиденциални данни

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

С оглед на по-задълбочено сравнение на общинската икономика с тази на областно и национално ниво и като възможност за съпоставка са проследени и икономическите показатели **на 1000 души население.**

Изводи за предприемаческата активност на населението ни дава показателят **брой на предприятията на 1000 д.**

Според официалните данни, през 2014 г. на 1000 човека от общината се падат по 32 предприятия. Вследствие на демографските процеси през 2022 г. показателят се покачва до 46 предприятия на 1000 д. По този показател общината е под средните нива за област Шумен и почти двойно под тези за страната.

Фигура №5. Брой на предприятия на 1000 д.

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Основен показател за икономическото развитие е и произведената продукция на 1000 души.

Фигура №6. Произведената продукция в хил. лв. на 1000 д.

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Наблюдава се положителна динамика, тъй като производството на 1000 души се увеличава за периода 2014-2022 г. с ръст от почти 100%, който обаче е по-нисък от този за областта и страната.

За показателя РДМА се наблюдават колебания в периода 2014-2022 г. За съпоставка с областта и страната е използван показателя **разходи за ДМА (хил. лв.) на 1000 души**. РДМА на 1000 д. от населението на общината се доближават и надминават в някои години средните стойности на областно ниво, но все още с изключение на 2015 г. са далеч по-ниски от средните са страната.

Фигура №7. Разходи за ДМА (хил. лв.) на 1000 души

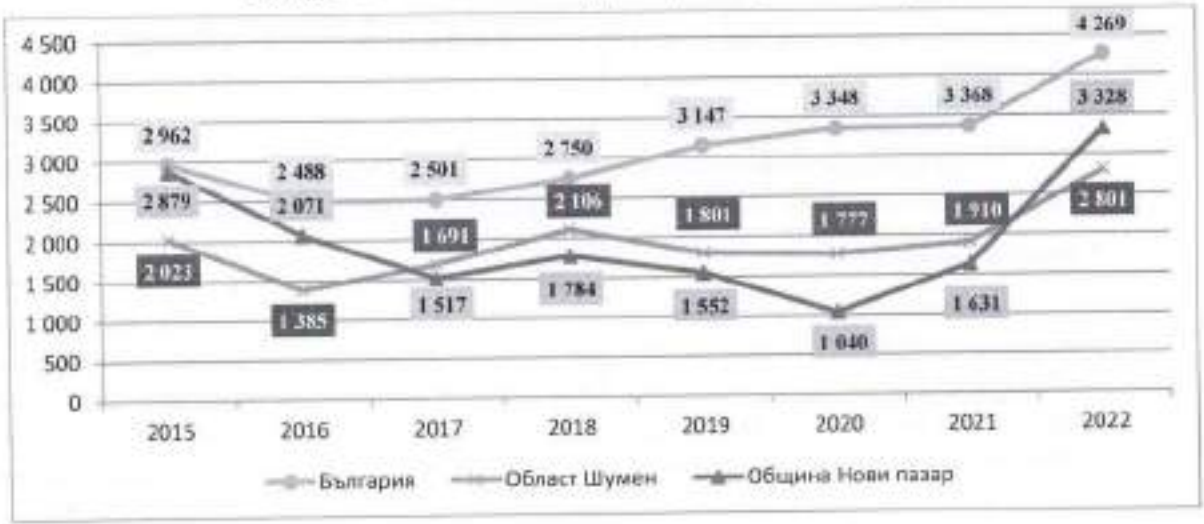

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

2.3. Секторна икономическа характеристика на община Нови пазар

В общината като основен икономически двигател се определя индустрията, следвана от сектора на услугите, а аграрният сектор е също с голямо значение и в някои от показателите заема второ място, както е представено на фигурата по-долу:

Фигура №8. Дял на приноса на икономическите сектори в общинската икономика по избрани показатели за 2022 г.

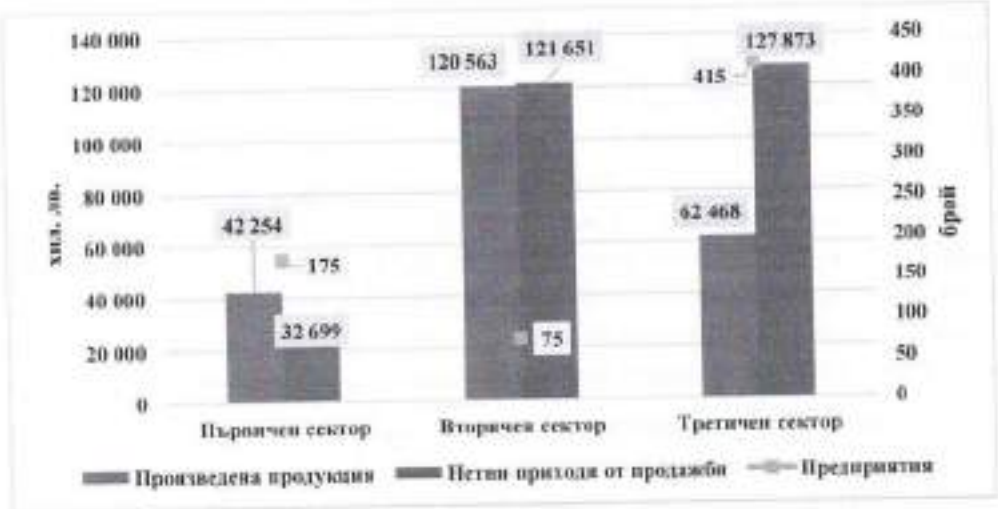

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

От представените данни се наблюдава превъзходство на третичния сектор при броя на предприятията, което се обяснява с това, че в сектора на услугите е по-лесно да се стартира самостоятелен бизнес, тъй като е необходим предимно човешки ресурс за осъществяване на дейността, докато в промишлеността са необходими значителни инвестиции в ДМА и оптимизиране на останалите разходи за персонал и други.

2.3.1. Първичен сектор

В първичния икономически сектор се включва добиването на суровини за преработване, като добиване на полезни изкопаеми, земеделие, дърводобив, лов и риболов, солодобив.

Селско стопанство

Земеделските територии обхващат 73,3% от територията на общината, а горските територии са 19.8%. По данни на НСИ за 2022 г. в сектора работят 175 предприятия, които са произвели продукция за 42,3 млн. лв. Това представлява 19% от произведеното в общината. Секторът допринася с 12% (32 699 хил. лв.) от нетните приходи от продажби и 13% (313 бр.) от заетите лица. Представените данни определят значителната роля на сектора в общинската икономика.

Динамика на регистрираните земеделски стопанства в община Нови пазар в периода 2015-2020 г. е представено по-долу:

Таблица №6. Справка за регистрирани земеделски стопани

Стопанска година	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Общ брой земеделски стопани, обработващи площи и отглеждащи животни	402	386	386	364	268	236	207	197	193
Площ на обработваемата земя (дка)	143 719	135 448	138 916	142 164	139 290	-	-	-	-

Източник: Областна служба „Земеделие" - гр. Шумен
Забележка: „-" – няма информация.

Данните представят намаление на обработваната площ и намаление на броя на регистрираните земеделски стопани за 2019 г., което говори за окрупняване на земите и създаване на по-големи стопанства. Окрупняването на земеделските стопанства и използването им под формата на аренда от малко на брой производители (в съчетание с висококачествената техника) изземва икономическата база за функциониране и развитие на населените места, което увеличава безработицата, особено сред нискоквалифицираната част от населението в общината.

Специализацията на общината в растениевъдството е свързана с отглеждане на зърнено-хлебни, зърнено-фуражни и технически култури. Размерът на площите, засети със зърнено-хлебни култури (пшеница), бележи нарастване за последната стопанска година. От маслодайните култури, освен към маслодайния слънчоглед, определен интерес има и към маслодайната рапица и лавандулата. Рапицата обаче много изтощава почвите и може да се засява през 1-2 години, както е представено и от данните. Намаляват овощните градини.

В общината има частни животновъди, които отглеждат предимно едър рогат добитък. Те са обезпечени с фураж собствено производство, което намалява себестойността на животинската продукция и повишава качеството ѝ.

Данни за броя на отглежданите животни са представени по-долу. От тях може да се направи извод, че като цяло намалява броят на отглежданите животни с изключение на броя на пчелните семейства, които нарастват.

Задържащ фактор за повишаване на себестойността на произвежданата продукция, както подобреното качеството на растениевъдната и животновъдната продукция, е недостатъчната нова високоефективна техника. Задържащ елемент за развитието на животновъдството са

въведените високи санитарни норми. Не по-маловажен фактор са и недостатъчните инвестиции и липсата на възможност за рамкови договаряния на групи производители с преработващите предприятия.

Важна роля за стабилизиране на подотрасъла има развитието на животновъдство, базирано на местни породи, фуражи и пасища, развитие на фуражното растениевъдство, както и развитие на пчеларството, които да се оформят като суровинна база за местната преработваща хранително-вкусова промишленост.

Горско стопанство

В община Нови пазар горският фонд обхваща предимно североизточната ѝ част и е разположен на 64 646 дка, което е 26% от цялата територия на общината. По-голямата част от горите са със стопанско значение, а горите със специално предназначение обхващат територия на север от града - местност „Станата". На територията на община Нови пазар и съседни общини функционира Държавно горско стопанство „Нови пазар", административна принадлежност на РДГ – Шумен. ДГС „Нови пазар" попада в Мизийската горскорастителна област, подобласт на Шуменско-Провадийските плата и подобласт Лудогорие. Във вертикално отношение горските масиви са разположени в един пояс и един подпояс, а именно: М-I-Долен равнинно-хълмист и хълмисто-предпланински пояс на дъбовите гори; М-I-2 – Подпояс на равнинно-хълмистите дъбови гори.

В горите и земите с основно дървопроизводителни и средообразуващи функции организацията на стопанисването е насочена преди всичко към разширеното възпроизводство на главния продукт – дървесината. Проектирани са подходящи залесявания, реконструкция на насажденията, сеч и други мероприятия, изцяло съобразени с екологичните условия на района. От горите на територията на общината се добива дървесина, която се продава на различни потребители. Развитието на дейностите, свързани с възпроизводството, ползването и опазването на горите, създава работни места за голяма част от населението на общината. С връщането на гори на техните собственици се осигурява допълнителен доход от развиване на дейност на базата на собствен ресурс и се увеличава интереса и разнообразието в използването на дървесината.

На територията на горския фонд ще се осъществяват и в бъдеще редица странични ползвания - паша на едър и дребен добитък, добив на сено от голите площи. Има добри условия за добив на билки, семена, горски плодове и гъби. Страничните горски ресурси се използват много под възможностите, които предлагат горите.

2.3.2. Вторичен сектор

Вторичният икономически сектор (индустриалният сектор) включва икономическите сектори, които създават завършен, използваем продукт: продукция и конструкция.

Вторичният сектор („Индустрия") е най-силно развит в община Нови пазар. Данните за икономическите дейности от промишлеността са обединени от НСИ в периода 2014-2022 и затова фигурите по-долу представят общо промишлеността и строителството, което е част също от Вторичния сектор по приноси по основни икономически данни.

Фигура №9. Приноси във Вторичния икономически сектор по брой и заети лица в нефинансовите предприятия за 2022 г.

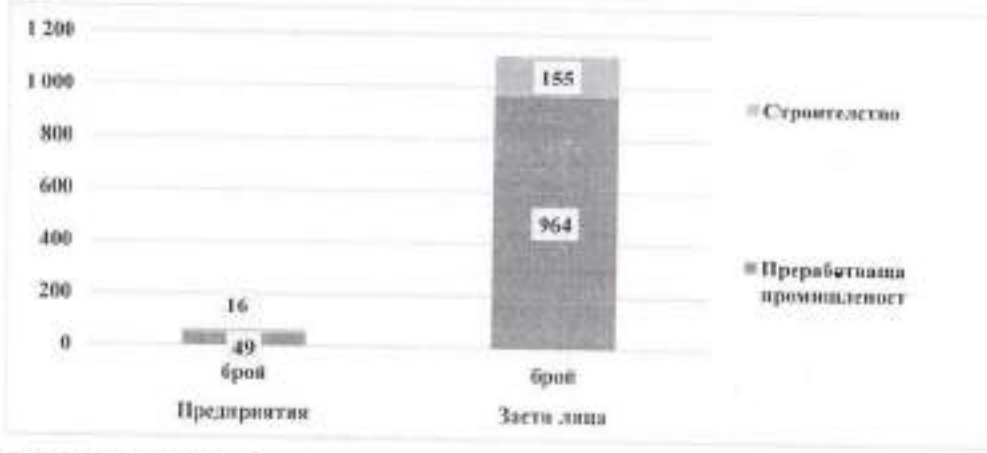

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Фигура №10. Приноси във Вторичния икономически сектор по ДМА, Произведена продукция и Нетни приходи от продажби за 2022 г.

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Таблица №7. Динамика на преработващата промишленост в община Нови пазар в периода 2014-2022 г.

Показател / Година	Предприятия - брой	Произведена продукция – хил. лв.	Нетни приходи от продажби – хил. лв.	Заети лица - брой	ДМА – хил. лв.
2014 г.	50	51 788	53 068	1 024	54 391
2015 г.	51	59 261	61 105	1 046	50 330
2016 г.	54	63 251	61 079	1 073	60 864
2017 г.	51	79 816	70 340	1 160	52 229
2018 г.	54	77 717	75 112	1 098	49 062
2019 г.	50	71 689	71 974	993	49 639
2020 г.	48	64 534	65 308	928	14 102
2021 г.	43	81 392	81 780	884	13 828
2022 г.	49	104 964	106 568	964	15 723

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

Данните представят подобни характеристики като в общото икономическо развитие, а именно: нарастване на произведената продукция, нетните приходи от продажби и запазване на предприятията и заетите лица.

Таблица №8. Динамика на строителството в община Нови пазар в периода 2014-2022 г.

Показател / Година	Предприятия - брой	Произведена продукция – хил. лв.	Нетни приходи от продажби – хил. лв.	Заети лица - брой	ДМА – хил. лв.
2014 г.	10	11 707	11 724	113	1 233
2015 г.	12	27 191	26 187	129	2 624
2016 г.	10	6 792	6 413	128	2 796
2017 г.	17	10 877	10 670	149	2 318
2018 г.	13	11 108	11 591	132	2 867
2019 г.	17	9 637	8 663	129	3 198
2020 г.	16	20 676	20 324	158	3 477
2021 г.	18	16 890	17 831	161	4 438
2022 г.	16	15 273	14 644	155	5 312

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

Данните представят колебания на показателите за сектора през целия период.

2.3.3. Третичен сектор

Третичният икономически сектор е съвкупността от отрасли и дейности с голямо социално значение. В него се извършват услуги, задоволяващи различни потребности на хората. С най-голямо значение са отраслите: транспорт, търговия, туризъм, образование, наука, здравеопазване и други социални сфери, комуникации, съобщения.

Данни за нетните приходи от продажби по икономически дейности за 2022 г. в относителен дял са представени на следващата фигура.

С най-голям дял се откроява търговията с 49%, следвана от транспорта с 37%. Приносът на туризма, отчитан от НСИ като „Хотелиерство и ресторантьорство", е едва 1%.

Фигура №11. Произведена продукция по икономически дейности в икономическия сектор „Услуги" за 2022 г.

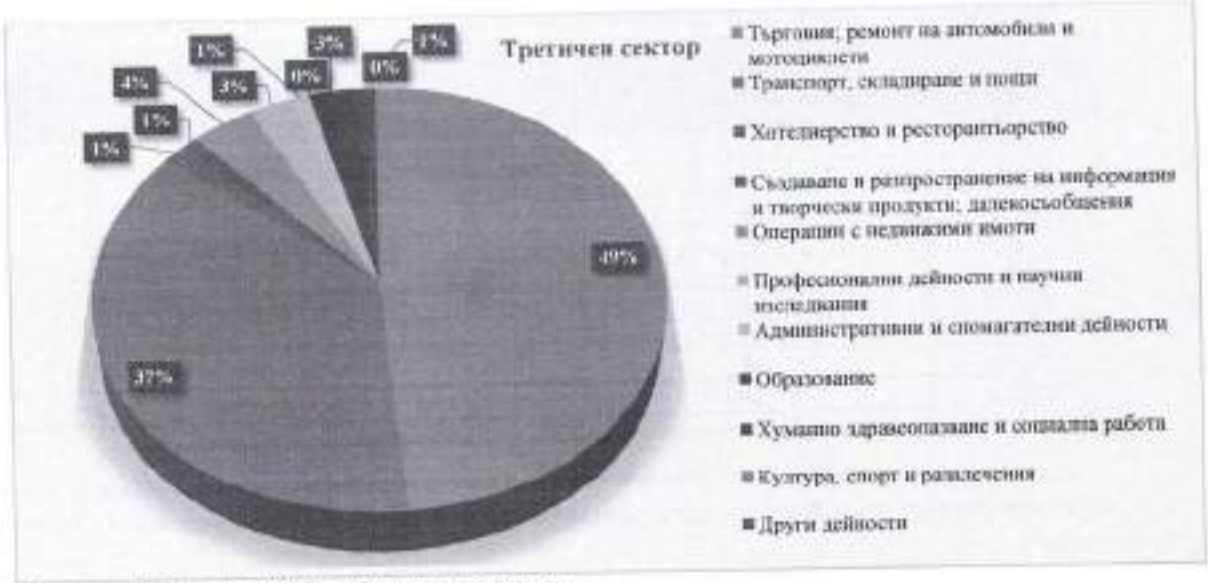

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Търговия

В общината тази икономическа дейност е определяща в третичния сектор. Данните на НСИ за 2022 г. показват, че в отрасъла са 32% от общия брой на предприятията, 23.4% от заетите лица, с принос от 33% от нетните приходи от продажби, 31% от ДМА и 13,5% от произведената продукция. Динамиката в периода 2014-2022 г. за обединените стойности на търговията е представена по-долу.

Таблица №9. Динамика на търговията в община Нови пазар в периода 2014-2022 г.

Показател / Година	Предприятия - брой	Произведена продукция – хил. лв.	Нетни приходи от продажби – хил. лв.	Заети лица - брой	ДМА – хил. лв.
2014 г.	212	13 332	44 919	577	16 414
2015 г.	213	13 157	45 322	559	11 830
2016 г.	222	14 429	49 440	581	16 243
2017 г.	222	14 994	51 964	577	17 176
2018 г.	217	8 420	38 435	518	6 644
2019 г.	219	18 135	61 578	576	19 808
2020 г.	203	16 481	56 772	551	21 554
2021 г.	205	17 899	61 475	583	22 891
2022 г.	211	30 429	92 262	580	35 221

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

Транспорт

Това е вторият по важност отрасъл при третичния сектор в рамките на общинската икономика. Данните на НСИ за 2022 г. показват, че в отрасъла са 5,9% от общия брой на предприятията, 8,2% от заетите лица, с принос от 9,1% от нетните приходи от продажби, 7,3% от ДМА и 10,3% от произведената продукция.

Динамиката в периода 2014-2022 г. за обединените стойности на транспорта е представена по-долу.

Таблица №10. Динамика на транспорта в община Нови пазар в периода 2014-2022 г.

Показател / Година	Предприятия - брой	Произведена продукция – хил. лв.	Нетни приходи от продажби – хил. лв.	Заети лица - брой	ДМА – хил. лв.
2014 г.	35	9 153	10 015	112	3 345
2015 г.	39	10 772	11 120	127	4 822
2016 г.	38	11 486	11 896	134	4 875
2017 г.	40	12 784	13 562	143	5 439
2018 г.	39	16 403	16 799	153	6 753
2019 г.	38	20 516	20 643	163	7 737
2020 г.	39	17 310	17 113	162	6 291
2021 г.	38	19 584	20 108	169	7 826
2022 г.	39	23 242	25 606	203	8 389

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

От данните може да се направи извод, че това е отрасъл, за който всички показатели показват растеж, в т.ч. броя на предприятията, което се различава от тенденцията на общинско ниво.

Туризъм

В община Нови пазар не се наблюдава промяна в легловата база за периода 2014-2018 г., при двойно намаление в броя на реализираните нощувки. След 2019 г. се откриват още 2 места

за настаняване, с което легловата база в община се увеличава и през 2022 г. е 58 легла. Постепенно се увеличава и броят на пренощувалите лица, респ. и приходите от нощувки.

Като цяло туристическата инфраструктура е достатъчна да задоволи нуждите на посетителите на града. Основни данни за туризма са представени по-долу:

Таблица №11. Основни показатели за туризма в община Нови пазар за периода 2014-22 г.

Основни показатели за туризма	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Места за настаняване - бр.	3	3	3	3	3	3	4	5	5
Легла - бр.	42	42	42	42	42	42	52	62	58
Легла-денонощия - бр.	13 684	15 330	14 884	14 850	15 330	14 790	17 802	19 994	13 586
Стаи - бр.	18	18	18	18	18	18	23	27	26
Реализирани нощувки - бр.	5 706	5 908	2 605	2 514	2 728	2 186	2 850	2 131	2 400
Пренощували лица - бр.	371	431	346	397	479	448	375	573	1 193
Приходи от нощувки - лв.	86 895	91 930	51 405	49 635	51 430	49 410	65 975	50 276	68 981

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

Предприятията в отрасъла, който НСИ отчита като „Хотелиерство и ресторантьорство", са общо 30 бр. и са основно от ресторантьорството със 62 д. заети лица за 2022 г. По отношение на произведена продукцията и нетните приходи от продажби – те носят незначителен дял – под 1% от общия за общината. Динамиката на отрасъла е представена по-долу:

- в общината се намира петата по големина леглова база в областта – 2%;
- общината е на четвърто място по реализирани нощувки – 3%; преноощували лица – 1% и приходи от нощувки – 2%.

Таблица №12. Динамика на хотелиерството и ресторантьорството в община Нови пазар в периода 2014-2024 г.

Показател / Година	Предприятия - брой	Произведена продукция – хил. лв.	Нетни приходи от продажби – хил. лв.	Заети лица - брой	ДМА – хил. лв.
2014 г.	34	687	1 131	85	134
2015 г.	31	720	1 478	89	135
2016 г.	34	677	1 276	96	119
2017 г.	31	625	1 217	86	103
2018 г.	29	684	1 213	75	130
2019 г.	34	900	1 482	86	132
2020 г.	30	577	990	64	..
2021 г.	32	778	1 262	68	..
2022 г.	30	872	1 331	62	85

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

Данните сочат за колебания в развитието на сектора, но въпреки това показателите за 2022 г. са по-неблагоприятни от тези през 2014 г.

2.4. Бизнес инфраструктура и основни предприятия

Основните производствени площи и предприятия, двигател на икономическото развитие, се намират около град Нови пазар и са от сектора на преработващата промишленост.

Основните предприятия са в следните подразделения:

- Силикатна промишленост:

Производството на изделия от керамика и стъкло е най-развитият индустриален сектор в Нови пазар. Регионът е с богати традиции в тази област и разполага с голям брой квалифицирани кадри.

Съществуват също така и много частни малки фирми, които са специализирани в производството на висококачествени художествени стъклени изделия. Производителите на керамични и стъклени изделия осигуряват най-голям процент работни места. Фирми от Турция, Израел и Гърция вече са инвестирали в силикатната промишленост на Нови пазар. Изделията на местните производители се изнасят в Гърция, Турция, Нидерландия, Франция, Германия, Италия, Русия, Сирия и др. В района на Шумен и Търговище се намират голяма част от находищата и преработвателните фабрики на „Каолин", която добива основни суровини за производството на стъкло и керамика, като кварцов пясък, каолин, варовик и др. Наблизо е и девненският завод „Солвей Соди", който също произвежда важен материал за стъклото - калцинирана сода. А всичко това е добра основа за развитие на такива производства.

Град Нови пазар е адрес на цели два големи завода от сектора. Тук се намира производителят на домакински изделия „Ново стъкло", който е част от гръцката група Hellenic Glass Industry (преди Yioula). Макар и изграден практически наново, заводът е наследник на част от бизнеса на някогашния комплекс „Китка", който преди време произвеждаше стъкло и порцелан. Предприятието прави над 300 основни вида чаши и други стъклени изделия, а пазарите му са предимно в чужбина и е с годишен капацитет 27 000 тона стъкло или 100 млн. броя стъклени изделия.

На територията на общината се намира и „Дюра-тайлс БГ", която е собственост на турската Akgun Seramik. Самата Akgun Seramik е част от холдинга Akgun Group, в който влизат производители на керамични плочки, душ кабини за баня, санитарен фаянс, керемиди, тухли и др.

От съществено значение за развитието на този вид промишленост са и близостта на областните градове Варна и Добрич, както и на черноморските курорти, а също и преминаването през територията на общината на автомагистрала „Хемус".

Понастоящем, а и за в бъдеще, черноморските курорти и туризмът като цяло са и ще бъдат огромен пазар за силикатната промишленост. Не е възможна ефективна и качествена работа на нито един хотел или ресторант без стъклени и порцеланови изделия.

- Дървопреработваща промишленост:

Община Нови пазар разполага с много добре развити и ефективно функциониращи предприятия от този отрасъл, занимаващи се с производство на разнообразни дървени изделия. Като основно произвеждани продукти могат да се посочат паркетните плоскости, дървени мебели, сглобяеми дървени постройки /къщи/ и фургони. Изработват се и бордови платформи за товарни автомобили. Произвеждат се и стоки за широко потребление - сглобяеми метални гаражи, кофражни метални платна, водосточни тръби, снегозадържащи платна и др. Съществуват пет площадки, оборудвани с гатери и друга преработваща техника на различни собственици, специализирани в производството на европалети. Има и частни физически лица, които са добри дърводелци, но с малък капацитет и силно затруднени с намирането на пазари за продукцията си.

- Производство на корабни части и механизми:

Друг добре застъпен отрасъл в региона на община Нови пазар е производството на корабни детайли и механизми, използвани в строителството и ремонта на кораби. Заводът за корабно машиностроене „Маяк-КМ" АД в Нови пазар осигурява с комплектовки корабостроителни фирми и изработва малката механизация за кораби, с която се извършват товаро-разтоварни работи. Произвеждат се електрохидравлични палубни кранове с товароподемност 12,5 и 40 тона и провизионни електрохидравлични кранове с подемност 1,6 и 3,2 тона. Заводът произвежда и грайферни устройства, котви и вентилатори за корабите. Произвеждат се още и метални конструкции за енергийните комплекси в страната. Наличието на изградена база и квалифицирани кадри предлага възможности за развитие на този сектор.

- Хранително-вкусова промишленост:

От хранително-вкусовата най-добре застъпена и развита е консервната промишленост. Ресурси за нейното снабдяване са налице. Произвеждат се едни от най-висококачествените деликатесни продукти за международните пазари. Преработват се над 1 800 т. суровини годишно, които се влагат в около 60 различни артикула и опаковки, изготвени по традиционни български и чуждестранни рецепти. Огромните възможности за развитието на зеленчукопроизводството и овощарството гарантират максималното натоварване на производствените мощности. На територията на общината са развити добре производството на хлебни изделия и подправки.

Плодородната почва, благоприятният климат, липсата на замърсяващи производства, изградената система за напояване са предпоставки за ускорено развитие на земеделието и животновъдството. Почвено-климатичните условия, наличието на варовик, съчетан с карбонатен чернозем, разстояние на 60 км. от морето и малко валежи са предпоставка за обособяване на микрорайон за производство на висококачествени бели вина. През последните няколко години са възстановени голяма част от амортизираните лозови масиви. На дългосрочна аренда (25 г.) са отдадени на „Винекс" АД Преслав и „ЛВК" Търговище с над 2 000 дка общинска земя за изграждане на лозови масиви с бели винени сортове. За производството на белите вина „Пино Гри" и „Шардоне" Нови пазар е деклариран географски район. Има фирма, която изгражда маточници за производството на разсад за сортовете Мерло, Каберне и Булгар. В района на областта е и опитната станция по лозарство „Хан Крум".

2.5. Основни изводи

- Проблеми:
  - Недостатъчно развит туризъм, необходима реклама на общината по отношение на възможностите за отдих и най-вече спортен, културен и археологически туризъм;
  - Наблюдават се отрицателни тенденции в развитието на отраслите от третичния сектор, които създават основния брой на предприятията и заетите лица.

- Предимства и потенциали:
  - Община Нови пазар е сред основните икономически двигатели на областта;
  - Основен икономически двигател е промишлеността и по-специално силикатната промишленост, която показва положително развитие в периода 2014-2022 г.;
  - Опит и традиции за развитие на първичния и третичния сектори, за да балансират и диверсифицират индустриалния сектор.

3. Развитие на социална сфера и човешките ресурси

3.1. Демографска характеристика

Брой и динамика на населението на община Нови пазар

Данните от текущата демографска статистика показват, че в община Нови пазар към 2023 г. населението е 14 409 д., което е с 13% по-малко от броя на населението през 2014 г. - 16 571 д. Процесът на намаляване на броя на населението е устойчив и ясно проследим в данните и от последните преброявания.

Във всички населени места, включително и в гр. Нови пазар, числеността на населението бележи спад. Процесът на обезлюдяване, характерен и за страната като цяло, засяга община Нови пазар със същите темпове, които са характерни за преобладаващата част от селските общини в страната. Процесите на обезлюдяване на общината продължават и през последните 10 години (2014-2023 г.). Средногодишният прираст като абсолютен брой е -240 души, а като средногодишен темп е -1,58%. **Този темп е по-нисък от средния за област Шумен – (-1,95%) и по-висок от средния за страната от -1,26% за същия изследван период.**

Община Нови пазар се състои от 16 населени места. С най-голям брой население е общинският център – гр. Нови пазар, който е и втори по големина град по население в областта.

Таблица №13. Население на територията на община Нови пазар

Населени места	2015	2017	2019	2020	2021	2022	2023	Ръст 23/15 г.
Община Нови пазар	**16 478**	**16 217**	**15 909**	**15 799**	**15 486**	**14 484**	**14 409**	**-12,56%**
с. Беджене	11	8	8	10	10	6	5	-54,55%
с. Войвода	416	417	410	397	389	385	398	-4,33%
с. Енево	399	371	363	363	358	276	289	-27,57%
с. Жилино	158	160	153	157	152	127	140	-11,39%
с. Зайчино ореше	183	184	166	185	181	159	153	-16,39%
с. Избул	271	278	280	281	280	236	239	-11,81%
с. Мировци	375	375	379	368	361	332	338	-9,87%
гр. Нови пазар	11 564	11 373	11 086	10 939	10 707	10 167	10 003	-13,50%
с. Памукчии	1 121	1 112	1 086	1094	1094	1021	1038	-7,40%
с. Писарево	41	38	44	52	50	30	28	-31,71%
с. Правенци	287	300	333	328	323	252	255	-11,15%
с. Преселка	199	194	185	189	184	147	154	-22,61%
с. Сечище	110	100	78	73	71	55	51	-53,64%
с. Стан	424	403	429	437	425	369	395	-6,84%
с. Стоян Михайловски	822	812	825	844	822	853	855	4,01%
с. Тръница	97	92	84	82	79	69	68	-29,90%

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

По данни на НСИ, към 31.12.2023 г. община Нови пазар заема второ място по брой на населението в област Шумен. Общият брой на средногодишното население в общината за 2023 г. възлиза на 14 447 д. (9,65% от населението в област Шумен, което е 149 664 д. за 2023г.).

По населени места, териториалното разпределение на населението показва, че от общия му брой към 2023 г. в общинския център – **гр. Нови пазар е съсредоточено 70% от населението.** Тази териториална структура показва типична градска община.

Гъстота на населението на община Нови пазар

Гъстотата на населението на община Нови пазар към 31.12.2019 г. е 45,9 души на кв. км, което е около средното за областта (44,15 души на кв. км.) и под това за страната – от 58,07 души на кв. км.

Основни демографски процеси в община Нови пазар

Изследваните основни демографски процеси са естествено и механично движение (прираст) на населението с оглед на важността им за определяне на демографското развитие в общината.

Обобщени данни са представени таблично по-долу:

Таблица №14. Основни демографски процеси в община Нови пазар

Основни демографски показатели	2015	2017	2019	2020	2021	2022	2023
Средногодишен брой на населението в област Шумен (общо)	**176 323**	**173 721**	**172 309**	**172 022**	**170 602**	**150 022**	**149 664**
Средногодишен брой на населението в община Нови пазар (общо)	**16 525**	**16 311**	**16 017**	**15 854**	**15 643**	**14 521**	**14 447**
Родени (брой)	151	153	126	118	115	133	112
Умрели (брой)	272	308	276	310	388	277	255
Естествен прираст (брой)	-121	-155	-150	-192	-273	-144	-143
Заселени (брой)	472	462	452	448	342	398	426
Изселени (брой)	444	495	518	366	382	328	358
Механичен прираст (брой)	28	-33	-66	82	-40	70	68

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

Естественият прираст на населението е резултативна величина от раждаемостта и смъртността на населението.

Състоянието на *раждаемостта* е един от индикаторите за демографската характеристика на населените места и териториалните единици. Демографските данни на НСИ за периода 2015-2023 г. показват, че в община Нови пазар средногодишният брой на родените е 137 д. Най-висок е броят на ражданията през 2016 г. (160 случая), а най-нисък в 2023 г. - 112 случая.

През 2023 г. коефициентът на раждаемост средно за общината е 7,8‰ и е по-нисък от съответния за 2015 г. (9,1‰).

Смъртността (съответно коефициентът на смъртност) на населението бележи тенденция на увеличение. За анализирания период броят на умрелите лица се запазва с високи стойности - в рамките на 290 д. средногодишно. Това формира и високо ниво на коефициента на смъртност. През 2023 г. броят на умрелите в общината е 255 д. и е по-нисък от този през 2015 г. (272 д.). Коефициентът на смъртност за 2023 г. е 17,7‰ и е по-висок от този за 2015 г. – 16,5‰.

Естественият прираст на населението (като абсолютен брой) средно за общината е отрицателен. Средногодишният брой на естествен прираст за периода 2015-2023 г. е отрицателен. В началото на изследвания период през 2015 г. коефициентът за естествен прираст е (-7,3‰), при (-9,9‰) през 2023 г.

Механичното движение на населението в община Нови пазар показва, че през анализирания период (2015-2023 г.) се наблюдават волатилни различия в броя на изселените и заселените. Средногодишно за посочения период от общината са се изселвали по 405 д., а заселвали по 423 д. Така се формира отрицателен механичен прираст - средногодишно по (+18) д. Същият, в комбинация с високите стойности на отрицателния естествен прираст, влияе населението на общината да намалява по брой.

Тенденцията в механичното движение на населението в община Нови пазар е към намаляване на стойностите на коефициентите на заселване, изселване и на механичен прираст.

Основни демографски структури в община Нови пазар

Половата структура на населението на община Нови пазар е с пропорции, които са характерни за страната и областта. От общия брой на населението към 2023 г. мъжете са 7 010 д. или 49% от общия брой на населението на общината, а жените 7 399 (51%).

Фигура №12. Полова структура на община Нови пазар за 2023 г. (в %)

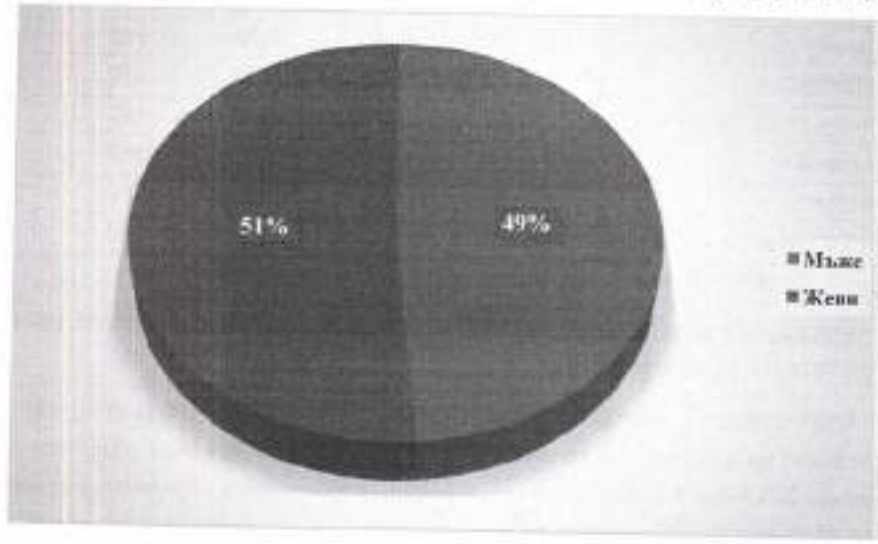

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

Данните от текущата демографска статистика на НСИ сочат, че община Нови пазар е с проблемна възрастова структура на населението. Стандартните възрастови групи (под трудоспособна, трудоспособна и над трудоспособна възраст) имат отношение както към фактическото състояние, така и към прогнозите за броя на активното население, в т.ч. и на броя на заетите лица и др., т.е. на трудовия потенциал на общината. През 2023 г. населението в под трудоспособна възраст е 14,7% от населението на община Нови пазар. Възрастните над трудоспособна възраст са 26,9%. Около 58% е делът на хората в трудоспособна възраст на 15 и повече години.

Таблица №15. Население по възрастови групи в община Нови пазар

Година/ Показател	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Общо	**16 478**	**16 405**	**16 217**	**16 125**	**15 909**	**15 799**	**15 486**	**14 484**	**14 409**
Под трудоспособна възраст	2 751	2 739	2 688	2 654	2 536	2 511	2 459	2 143	2 113

Година/ Показател	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Общо	**16 478**	**16 405**	**16 217**	**16 125**	**15 909**	**15 799**	**15 486**	**14 484**	**14 409**
В трудоспособна възраст	9 747	9 693	9 547	9 454	9 381	9 292	9 129	8 458	8 426
Над трудоспособна възраст	3 980	3 973	3 982	4 017	3 992	3 996	3 898	3 883	3 870

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

Данните от таблицата показват, че по отношение на възрастовата структура на населението през периода 2015-2023 г. се наблюдава следната тенденция: Населението намалява и в трите възрастови групи, с най-голяма степен за трудоспособната възраст. „Картината" се покрива с тази средна за страната, характеризираща се с намаляване на населението и в трите възрастови групи и нарастване само на относителния дял на населението в над трудоспособна възраст.

Фигура №13. Възрастовата структура на населението в община Нови пазар към 2023 г.

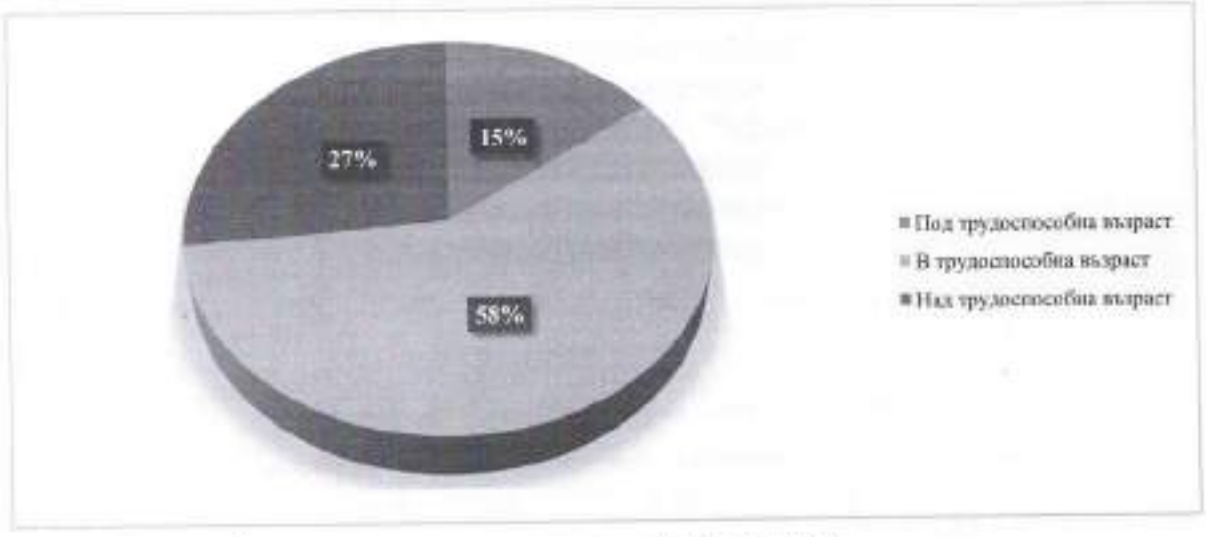

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

Процесът на остаряване се изразява във високия дял на възрастното население - всеки четвърти е над 65 години.

Полово-възрастова структура е представена по-долу. Ясно е визуализирано застаряването на населението. Въздействието на застаряването на населението в общината ще бъде от голямо значение през следващите десетилетия за нейното развитие. Трайно ниската раждаемост и по-високата средна продължителност на живота променят формата на възрастовата пирамида, а най-важната промяна вероятно ще бъде отчетливият преход към структура на много по-възрастно население. В резултат на това делът на лицата в трудоспособна възраст намалява, а относителният брой на пенсионерите се увеличава. През следващите десетилетия делът на възрастните хора в общото население ще се увеличи значително, тъй като по-голямата част от поколението от следвоенния бум на раждаемостта достига пенсионна възраст. Това от своя страна ще доведе до увеличаване на тежестта за лицата в трудоспособна възраст, които трябва да осигуряват средства за социалните разходи за редица услуги, свързани със застаряващото население.

Фигура №14. Полово-възрастова структура на община Нови пазар за 2023 г. (в брой)

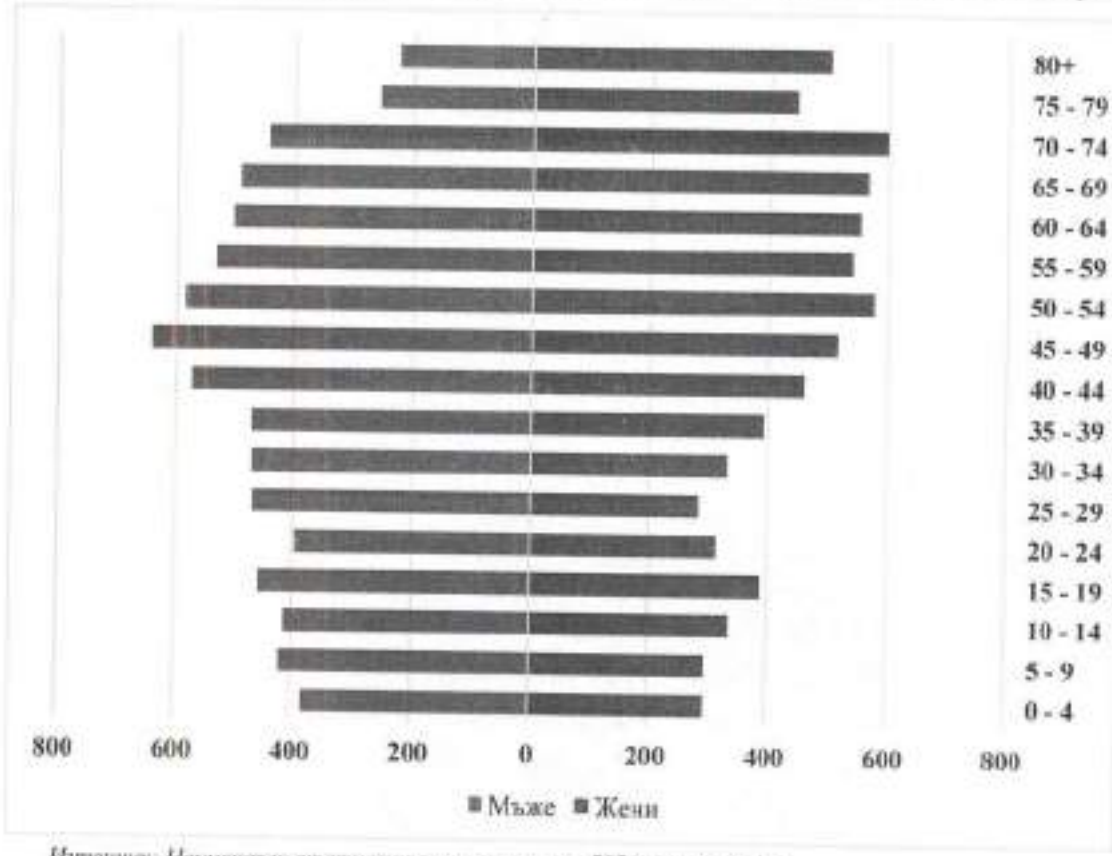

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

Информация за ***етническата, религиозна и образователната структура*** на населението се осигурява по време на преброяванията на населението, последното от които се проведе през 2021 г.

Лицата, които са се възползвали от правото на доброволен отговор на въпроса за етническо самоопределение, са 93,36% от населението на общината към 07.09.2021 г. Българската етническа група обхваща 7 876 лица или 57% от лицата, доброволно декларирали етническото си самоопределение. На второ място е турската етническа група с 24%.

Ромският етнос е третият по численост. Към 07.09.2021 г. наброява 2 390 души според самоопределянето на лицата, с относителен дял от 18% - по-висок от средното за страната. Ромската общност е хетерогенна. Тя се състои от отделни групи, които се самоопределят по различен начин като българи, турци, роми и т.н. Хората от малцинствените групи живеят в обособени квартали, които се характеризират с лоша инфраструктура, която на места липсва, наличие на незаконно строителство, бедност, ниска степен на образованост, отпадане на децата от училище, ниска степен на здравно обслужване, висока безработица, липса на спортни мероприятия и съоръжения за тяхното провеждане, лоши санитарно-хигиенни условия, създаващи предпоставки за разпространение на епидемиологични заболявания. Това се дължи на продължителното натрупване на различни фактори, които в крайна сметка са довели до влошаване на условията на живот и социална неравнопоставеност. Необходимо е да се отбележи, че броят на ромското население трудно се обхваща и следи по официален път с помощта на статистически данни поради непрекъснатото движение на това население, както и поради факта, че голяма част от тях се самоопределят като турци или българи при официалните

преброявания. Ромите имат специфичен начин на живот, който се различава от начина на живот на другите етнически и социални групи в България. Процесите на урбанизация не водят до възприемане на универсален начин на живот и поведение в обществото от тяхна страна.

Образователна структура на населението

По данни НСИ за 2021 г., относителният дял на населението на общината с високо образователно ниво (с висше образование) са 13% (1 773 лица) от общото население. Налице е сериозно изоставане в сравнение със средното равнище за страната. Лицата с висше образование са основно в общинския център гр. Нови пазар. Лицата със средно образование са 6 639 д. (48%), което е съизмеримо със средното за страната. С основно образование са 3 426 лица (25%), с начално – 1 997 лица (14%).

Фигура №15. Образователна инфраструктура на община Нови пазар

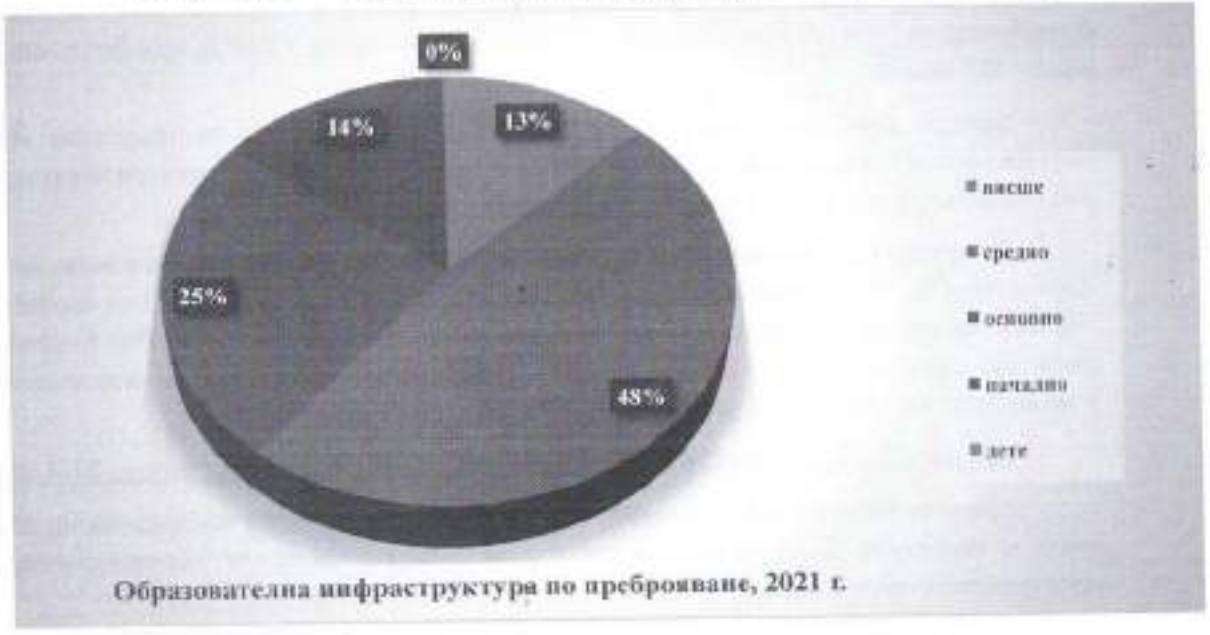

Източник: Национален статистически институт, Преброяване, 2021 г., www.nsi.bg

В община Нови пазар близо половината от отговорилите на въпроса за вероизповедание изповядват източно православие, а една четвърт ислям.

3.2. Икономическа активност на населението, пазар и производителност на труда

Показателите за заетостта и безработицата са важни индикатори за икономическото развитие, тъй като човешкият фактор е свързващо звено между останалите фактори на производството и от него зависи тяхното пълноценно използване. Тенденциите в изменението на коефициентите на заетост и безработица сменят посоката на своето развитие в зависимост от икономическите цикли, тъй като при криза започва процес на свиване на производството и освобождаване на персонал, поради намаленото вътрешно и външно търсене на произвежданите стоки и услуги.

Икономически активното население по същество определя параметрите на работната сила. В тази категория от населението попадат лицата във възрастовата група от 15 до 64 годишна възраст. По последни актуални данни на ДБТ Нови пазар от 2020 г. общият брой на икономически активното население в община Нови пазар е 6 894 д. *Коефициентът на икономическа активност* представлява съотношението между броя на икономически активното

население към населението във възрастовата група 15-64 навършени години (трудоспособна възраст). Към 2018 г. този коефициент е 71%, по-нисък от средния за областта от 73% и от – този за страната от 71,5%.

Безработицата в община Нови пазар се очертава като един от основните решени социално-икономически проблеми в последните години. Равнището на безработица (съотношението между броя на безработните лица и икономически активното население) в общината през 2015 г. е 19,1% - близко, но под средното за област Шумен (19,7%) и средното за страната (9,1%). Към 2023 г. равнището на безработица намалява и достига до 6,6%. Данните показват, че след 2015 г. броят на регистрираните безработни лица и съответно равнището на безработица (в %) в общината намаляват с около 3% годишно и достига изключително ниски нива – 377 души.

Заетите лица, които работят на територията на община Нови пазар през 2022 г. в нефинансовите предприятия, са 2 480 д. Разпределението на заетите по сектори показва, че най-висок е делът на заетите във вторичния сектор на икономиката.

Коефициентът на заетост се измерва в проценти (%) и показва какъв е делът на заетите лица от населението в същата възраст. По собствени изчисления за 2022 г. този коефициент за община Нови пазар е 63,8% (при среден за областта 64,6% и за страната - 67,7%). Коефициентът на заетост е един от индикаторите за степента на използване на населението като трудов ресурс и може да се направи извод, че той достига много добри нива през 2022 г.

Средната работна заплата на наетите нараства за изследваният период 2014-2022 г.

Производителността на труда е един от компонентите на конкурентоспособността, който за наличните данни на ниво община може да се определи чрез съотношението между произведената продукция и броя на заетите в съответния сектор.

Данните за общината показват, че като цяло производителността на труда в местната икономика се увеличава и през 2022 г. един зает средно произвежда продукция за 15,5 хил. лв., което е с 7,2 хил. лв. повече от 2015 година. По този показател за 2022 г. общината все още не достига средното за областта и за страната.

Фигура №16. Произведена продукция (в хил. лв.) на 1 зает в периода 2014-2022 г.

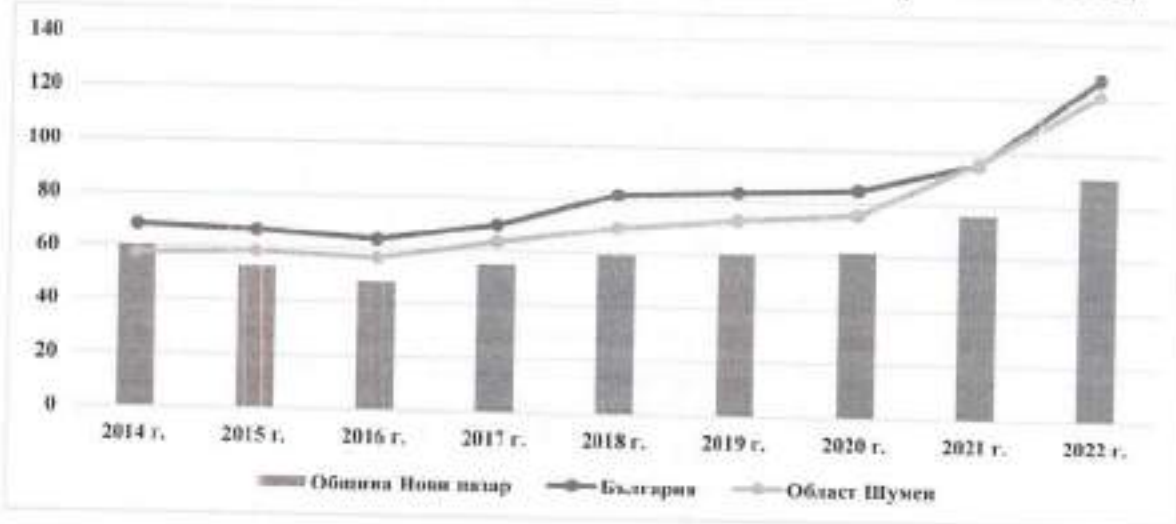

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Важен резерв на работната сила са ***икономически неактивните лица***. Това са хората, които по различни причини не работят - учащи, инвалиди, пенсионери, лица ангажирани само с домашни или семейни задължения и други. Към 2011 г. броят им е значителен – 4 347 д. (39%).

Основните причини, за неактивността са липсата на работни места, подходящи за образователното и квалификационното равнище, липсата на квалификация, умения или трудов опит на неактивните лица и др.

През периода 2014-2019 г. са реализирани няколко инициативи за създаване на временна заетост и намаляване на безработицата, като анализът показва, че средно над 40% от разкритите работни места са в следствие на програми за подпомагане в общината. За 2020 г. на територията на общината са действали следните програми за заетост:

- НП „Помощ за пенсиониране";
- НП „Активиране на неактивни лица";
- НП „Заетост и обучение на хора с трайни увреждания";
- Програма „Старт на кариерата";
- Регионална програма за заетост;
- Програма за обучение и заетост на продължително безработни лица.

По данни на ДБТ-Нови пазар на територията на община Нови пазар за периода 2014-2023 година броят безработни лица, преминали обучение, е 578, а броят заети лица, възползвали се от мерки за повишаване на професионалната квалификация и преквалификация, включително по ОП РЧР, е общо 34 д.

На областно ниво всяка година от НСИ се прави изследване за проследяване на ***индикаторите за бедност и социално включване***, които са част от общите показатели на Европейската общност за проследяване напредъка на страните в борбата с бедността и социалната изолация. Основен източник на статистически данни за пресмятане на общите индикатори е ежегодно провежданото Наблюдение на доходите и условията на живот от НСИ.

През 2023 г. линията на бедност в област Шумен е 556 лв. средномесечно на лице от домакинство, при 637,92 лв. за страната. При този размер на линията, под прага на бедност са били 10,9% от населението в областта, при 20,6% за страната. Най-висок е относителният дял на бедните спрямо линията на бедност за областта в областите Стара Загора – 25,8%, Кюстендил – 24,6%, София (столица) – 22,2%, и Добрич – 22%. Най-нисък е относителният дял на бедните в областите Габрово – 7,6%, Смолян – 9,6%, Ямбол – 10,7%, и Шумен – 10,9%.

Таблица №16. Основни индикатори за бедност в област Шумен

Основни индикатори	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Линия на бедност - средномесечен размер - лв.	283	271,7	296,6	267,2	345,9	408,3	502,1	444,7	556
Относителен дял на бедните - % от населението	30,6	20,7	25,8	23,8	23,1	16,4	15,2	12,9	10,9
Относителен дял на бедните преди получаването на социалните трансфери, с включени пенсии - % от	38,0	29,7	33,5	34,2	33,5	24,6	32,8	22,2	18,2

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

В сравнение с 2015 г. размерът на линията на бедност нараства близо 2 пъти, а относителният дял на бедното население намалява три пъти.

Системата за социална защита има съществено значение за редуциране на бедността. Данните от изследването през 2023 г. показват, че ако в доходите на домакинствата се включат доходите от пенсии, но се изключат останалите социални трансфери (обезщетения, социални и семейни помощи и добавки), равнището на бедност в област Шумен се повишава от 10,9 до 18,2%.

Основният фактор, увеличаващ риска за попадане в групата на бедните за преобладаващата част от населението, е тяхната икономическа активност и участието им на пазара на труда. За целия период на наблюдение относителният дял на бедните е най-висок сред безработните лица.

Образователното равнище, което до голяма степен определя достъпа до по-добро кариерно развитие и по-добре платена работа, оказва съществено влияние върху риска от бедност при заетите лица. Най-висок е относителният дял на работещите бедни с начално и без образование С нарастване на образователното равнище относителният дял на бедните сред работещите намалява.

Оценките на бедността в зависимост от типа на домакинството показват, че бедността е концентрирана сред едночленните домакинства с лице на възраст над 65 години, самотните родители с деца, както и сред домакинства с три и повече деца.

3.3. Образование

Инфраструктурата на образованието в община Нови пазар е представена от обекти на предучилищното обучение и на общото (в т.ч. и средно) образование. За образованието в общината е характерно, че то е основно с публичен характер. Към момента няма учебни институции, които се финансират от частния сектор.

Промените в броя на детските заведения и на обхванатите в тях деца, настъпили в периода от 2015/2016 учебна година до 2022/2023 учебна година, са показани в таблицата:

Таблица №17. Динамика в броя и капацитета на детските заведения в община Нови пазар за периоди 2015-2023 г.

Показател	2015 /16	2016 /17	2017 /18	2018 /19	2019 /20	2020 /21	2021 /22	2022 /23
Брой детски градини	9	9	9	9	9	9	9	9
Деца в детските градини	558	555	544	520	518	498	460	466
Места в детските градини	810	785	785	785	785	785	769	747
Места на 100 деца в детските градини	145	141	144	151	152	154	162	143
Педагогически персонал в детските градини	50	49	50	50	51	50	51	50

Източник: Национален статистически институт, 2024 г. www.nsi.bg

Детските градини на територията на общината разполагат с добра материално-техническа база, осигуряваща нормален учебен процес. Като цяло може да се обобщи, че в областта на предучилищното образование се наблюдават положителни промени. Повишава се достъпът до услугата и ефективността на функциониране на заведенията. Пълняемостта на групите е в рамките на нормативните изисквания. Намалява, обаче, броят на децата в детските градини. При обхванати 476 деца през 2022/23 уч. г., показателят за осигуреност с места на 100 деца е 143.

Общообразователното и професионално обучение в община Нови пазар е организирано в 8 учебни заведения, от които 8 са общински, 4 от тях обхващат задължителното начално и основно училищно образование от I-VIII клас, 2 са средно общообразователни училища и обхващат учениците от I-XII клас и 2 Професионални гимназии, по селско стопанство и химични технологии и дизайн. Формата на обучение в учебните заведения е организирана в една смяна – сутрин. В тях през учебната 2023/2024 г. се обучават 1 175 ученика, а през учебната 2015/2016 г. са се учили 1 720 ученика, или намалението на учениците е с 545 ученика. Общият брой на училищата в община Нови пазар съответства на потребностите. Основните проблеми на съществуващата училищна мрежа са свързани с демографската криза в общината.

Таблица №18. Учебни заведение в община Нови пазар за 2023/2024 уч. г.

Населено място	Учебно заведение
Град Нови пазар	Основно училище „Никола Йонков Вапцаров"
Село Стоян Михайловски	Основно училище „Свети Климент Охридски"
Село Памукчии	Основно училище „Христо Ботев"
Село Мировци	Основно училище „Васил Левски"
Град Нови пазар	Средно училище „Васил Левски"
Град Нови пазар	Средно училище „Хан Исперих"
Град Нови пазар	Професионална гимназия по селско стопанство
Град Нови пазар	Професионална гимназия по химични технологии и дизайн „Проф. д-р Асен Златаров"

Източник: Регистър на институциите в системата на предучилищното и училищното образование

През изследвания период броят на училищата и учащите намалява, както е представено таблично:

Таблица №19. Промени в броя на общообразователните училища и броя на учениците в община Нови пазар за периода 2015-2023 уч. г.

Показатели	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Общо учебни заведения	9	9	9	8	8	8	8	8
Общообразователни училища	6	6	6	6	6	6	6	6
Професионални гимназии	2	2	2	2	2	2	2	2
Учащи в общообразователни и специални училища	1 720	1 673	1 613	1 492	1 479	1 366	1 341	1 297
Учители в общообразователните и специалните училища	139	132	169	175	171	172	151	142
Учащи в професионални училища	394	391	378	354	330	317	333	331

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Би могло да се обобщи, че образователната структура в община Нови пазар е оптимизирана, като се извършва поддръжка на нейната материална база. Необходимо е да се развиват следните направления:

- Мерки против отпадането на учениците от училище;
- Поддържане и допълване на материалната база на средните училища;

- Прилагане на дуална система на обучение в професионалните гимназии;
- По-тясна връзка между местния бизнес и училищата с цел изясняване на потребностите и подготовка на съответни специалисти;
- Обновяване и саниране на материалната база;
- Реконструкция и оборудване на наличните открити спортни площадки и покрити спортни салони;
- Оборудване на кабинети по информационни технологии и езиково обучение;
- Своевременно планиране на необходимите средства за цялостно подобряване състоянието на сградния фонд: ремонти, обновяване, енергоефективност.

3.4. Здравеопазване

Здравеопазването за жителите на община Нови пазар се осъществява частично в бившата МБАЛ „Д-р Добри Беров", която през 2016 г. става част от МБАЛ – Шумен. Поради тази причина официално не съществуват лечебни заведения за болнична помощ. Към края на 2023 г., две са заведенията за извънболнична помощ с общо 2 легла.

По данни на РЗИ – Шумен на територията на общината извънболничната помощ се осъществява от 6 лекарски практики с общо 9 общопрактикуващи лекари. Те са съсредоточени в общинския център – гр. Нови пазар, като само един от лекарите официално има кабинет в с. Памукчии.

Общият брой на практикуващите лекари е 20, в т.ч. 14 бр. лекари и 6 бр. лекари по дентална медицина. Отделно в общината работят и 15 бр. медицински специалисти по здравни грижи.

Към системата на здравеопазването са и детските ясли. На територията на гр. Нови пазар функционира 1 детска ясла с общо 40 деца за 2023 г.

3.5. Социални услуги

На територията на община Нови пазар са развити широк спектър от социални услуги, представени по-долу в таблицата:

Таблица №20. Инфраструктура на социалните дейности

Вид на обекта	Капацитет (Бр. места)	Брой настанени /ползващи в лица
1. Специализирани институции		
1.1. Дом за стари хора	65	65
2. Услуги в общността (деинституционализирани обекти)		
2.1. ЦОП 1	40	84
2.2. ЦОП 2	63	104
2.3. ДЦПЛУ	20	30
2.4. ДЦДУ	24	41
3. Социални услуги от резидентен тип		
3.1. ЦНСТПЛУИ	15	15
3.2. ЦНСТДУ	14	9
3.3. ЦНСТМУ	14	13
3.4. ЦНСТДБУ	10	10
4. Други социални услуги		
4.1. Домашен социален патронаж	500	290
4.2. Проект „Топъл обяд"	450	450
4.3. Механизъм „Лична помощ"	-	147
4.4. Асистентска подкрепа	53	85

Източник: Справка Община Нови пазар, 2024 г.

Общият брой на лицата, получаващи социални помощи за периода 2019 – 2023 г. е 443.

По данни на Дирекция „Социално подпомагане" - Нови пазар броят на регистрираните лица с увреждания за периода 2019 – 2023 г. са разпределени, както следва:

- Общ брой на пълнолетните лица с трайни увреждания – 1916
- Общ брой на децата с трайни увреждания до 18 годишна възраст – 45
- Общ брой на лицата с трайни увреждания – 1961
- Общ брой на пълнолетните лица с психични разстройства – 105
- Общ брой на пълнолетните лица с интелектуални затруднения – 45
- Общ брой на пълнолетните лица с физически увреждания – 1700
- Общ брой на пълнолетните лица с деменция – 43
- Общ брой на пълнолетните лица със сетивни увреждания – 68
- Общ брой на пълнолетните лица с трайни увреждания с определена чужда помощ - 237

Значителен брой проекти, финансирани от европейски средства[1] през периода 2014-2023 г., са изпълнени в социалната сфера и предоставянето на социални услуги в общността:

- „Независим живот в Община Нови пазар". Чрез дейностите по проекта се подобрява достъпа не само до основни социални, но и до здравни и психологически услуги в община Нови пазар и се постига независимост и социална интеграция на хората с увреждания и възрастните хора. Чрез предоставяне на интегрирани социални и здравни услуги се гарантира по-добро качество на живот, независимост и достойнство на потребителите;
- „Осигуряване на топъл обяд в община Нови пазар";
- „Патронажна грижа в Община Нови пазар". Проектът е насочен към подобряване на качеството на живот и възможностите за социално включване на хората с увреждания и възрастните хора, чрез осигуряване на мрежа от услуги в домашна среда и изграждане на подходящ (материален и кадрови) капацитет за предоставянето им;
- „Подкрепа за деинституционализацията на грижите за децата в Община Нови пазар";
- „Социално предприемачество за социална интеграция в община Нови пазар". Проектът е фокусиран върху улесняването на достъпа до заетост и осигуряване на подкрепа за социалното включване на уязвими групи от общината чрез създаване на подходящи условия за тяхната професионална интеграция в сферата на социалната икономика. Предвидените дейности ще ги подпомогнат да преодолеят съществуващите до момента пречки за професионално и личностно развитие: Психологическо подпомагане и мотивиране; Социална и професионална интеграция; релевантни обучения по ключови компетентности (КК) за дейността на социалното предприемачество. Предвидено е и сформиране на управленски екип на социалното предприятие - управител, касиер-счетоводител, организатор трудов живот, които няма да са от представителите на целевите групи, но също ще премине обучения по КК;
- „Център за грижа за лица с умствена изостаналост", намиращ се в землището на с. Памукчии, община Нови пазар, с капацитет от 15 места. Реализацията на проекта допринася за осигуряването на здравна и социална инфраструктура, намаляването на неравнопоставеността по отношение на здравния статус, насърчаването на по-добро социално приобщаване, чрез подобряване на достъпа до социални услуги.

---

1 Източник: Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020

Основният проблем от това периодично финансиране на социалните услуги е, че те не се предоставят без проекти, поради липса на общински средства за поддържането им, а необходимостта от тях е постоянна и се увеличава с оглед на застаряващото население в общината.

3.6. Култура

Основна роля за съхранението и популяризирането на нематериалните и духовните ценности в общината са читалищата и религиозните храмове.

На територията на община Нови пазар функционират 13 народни читалища – НЧ „Христо Ботев-1872" гр. Нови пазар, НЧ „Отец Паисий-1928" с. Избул, НЧ „Просвета1929" с. Жилино, НЧ „Назъм Хикмет-1954" гр. Нови пазар, НЧ „Развитие-1908" с. Мировци, НЧ „Просвета 1919" с Памукчии, НЧ „Напредък-1928" с. Войвода, НЧ „Христо Ботев 1922" с. Зайчино ореше, НЧ „Просвета1921" с. Преселка, НЧ „Просвета-1924" с. Стан, НЧ „Васил Левски-1895" с. Енево, НЧ „Пробуда-1921" с. Правенци, НЧ „Иван Вазов1911" с. Стоян Михайловски. Всички имат извършена регистрация, съгласно Закона за народните читалища и са вписани в регистъра на Министерство на културата.

Нови пазар е домакин на три национални конкурса – литературен конкурс за детско-юношеска литература „Калина Малина", Национален конкурс за акордеонисти „Танцуващи клавиши" и Национален конкурс за гайдари и инструментални камерни състави „Вълшебни ритми". В края на месец май се провежда и традиционният фолклорен събор „Станата пее", изнесен в местността „Станата" в близост до града. Официалният празник на града се чества на 14-ти октомври – Петковден. Всяка година в дните около празника на града се провежда традиционният есенен панаир и се представя празничната програма „Дни на моя град".

Културните прояви в Нови пазар са организирани в партньорство между Общината, основните културни институции, читалищата от общината. Учебните и детски заведения се включват активно в мероприятията. Традиционно има изяви на деца и младежи във всички концерти, конкурси, фестивали и други мероприятия, организирани от Община Нови пазар.

Честват се традиционни български празници като Великден, Цветница, Националния празник на Република България, Деня на българската просвета и култура и на славянската писменост, Международния ден на детето, Деня на Съединението, Деня на Независимостта, Деня на народните будители. Организира се конкурс за най-добро домашно вино. Традиционен става и Фестивалът на клубовете по народни хора „Автентични ритми".

През месец декември Община Нови пазар отбелязва годишнината по повод обявяването на Нови пазар за град. Провеждат се и тържества за най-малките, като детско коледно шоу, конкурс за рисунка на тема „Коледа и Нова година", провежда се и традиционното запалване на светлините на коледната елха. В новогодишната нощ се организира заря.

На територията на община Нови пазар има 7 църкви и 8 джамии.

На територията на общината се намират и Археологическа музейна сбирка, Килийно училище, Общинска художествена галерия „Петър Персенгиев".

В областта на културата са нужни инвестиции за основни и текущи ремонти на културните обекти, оборудване с компютърна техника и обогатяване на книжния фонд. Осигуряване на финансови средства за финансиране на творби на изявени местни културни дейци и на деца с изявени творчески наклонности в различни области.

3.7. Спорт

На територията на община Нови пазар се развиват: хандбал, карате – киокушин, кикбокс, лека атлетика, футбол, тенис на маса. Лицензираните спортни клубове в общината са: ФК „Ботев", ФК „Герой", СК „ОЯМА", СК „Киокушин", СК „Авитохол", СК „Хандбал", СК „Лека атлетика", СК „Прима МВЛ", СК по тенис на маса „Ботев", СК „Стихия". Спортните дейности и клубове са концентрирани предимно в гр. Нови пазар.

Таблицата по-долу представя спортните обекти и съоръжения в община Нови пазар. Градът има традиции в спорта, предлага здравословен начин на живот и достатъчно пространства за спортна изява на младите хора.

Таблица №21. Спортни обекти и съоръжения в община Нови пазар

Вид на обекта (стадион, спортна площадка и др.)	Населено място	Капацитет (площ, бр. места)	Физическо състояние (отлично, добро, лошо, незадоволително)
Стадион „Христо Ботев"	гр. Нови пазар	27 996 м² / 1500 бр. места	Добро
Спортна площадка	гр. Нови пазар	560 м²	Отлично
Спортна площадка СУ „Васил Левски"	гр. Нови пазар	1 839 м²	Отлично
Спортна площадка СУ „Хан Исперих"	гр. Нови пазар	1 000 м²	Лошо
Спортна площадка ОУ „Н. Й. Вапцаров"	гр. Нови пазар	2 000 м²	Незадоволително
Спортна площадка ОУ „Христо Ботев"	с. Памукчии	4 600 м²	Лошо
Спортна площадка ОУ „Св. Климент Охридски"	с. Стоян Михайловски	1 700 м²	Лошо
Спортна площадка ОУ „Васил Левски"	с. Мировци	1 300 м²	Лошо
ЦСПО „Хела"	гр. Нови пазар	180 м²	Добро
ПГ по СС	гр. Нови пазар	2 000 м²	Много лошо
ПГХТД „Проф. д-р Асен Златаров"	гр. Нови пазар	364 м²	Лошо
Физкултурно игрище	с. Стан	20 500 м²	Добро
Спортно игрище	с. Зайчино ореше	15 546 м²	Добро
Стадион	с. Стоян Михайловски	18 710 м²	Незадоволително
Спортен терен	с. Мировци	20 620 м²	Незадоволително
Спортен терен	с. Памукчии	23 200 м²	Незадоволително
Спортно игрище	с. Правенци	9 926 м²	Незадоволително
Физкултурно игрище	с. Преселка	19 000 м²	Незадоволително

Вид на обекта (стадион, спортна площадка и др.)	Населено място	Капацитет (площ, бр. места)	Физическо състояние (отлично, добро, лошо, незадоволително)
Игрище	с. Енево	13 509 м²	Незадоволително
Стадион	с. Войвода	16 401 м²	Незадоволително
Спортно игрище	с. Тръница	16 200 м²	Незадоволително

Източник: Община Нови пазар

3.8. Основни изводи

- Проблеми:
  - Намаление на броя на населението, което се явява определен ограничител за социално-икономическото развитие на общината;
  - Трудовият потенциал на общината е с незадоволителни качествени характеристики - както по отношение на възрастовите особености, така и по отношение на образователните и квалификационните си характеристики;
  - Намаляване на населението в ключови за социално-икономическото развитие на общината възрастови групи - до 4 години и от 20 до 40 г.;
  - Намаляване броя на учениците в основното образование;
  - Преобладаващата част от спортните съоръжения са в незадоволително състояние.
- Предимства и потенциали:
  - Увеличаваща се производителност на труда във всички сектори;
  - Подобряване на спешната помощ и достъпа до здравни услуги.

4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията

4.1. Транспортна мрежа и достъпност

Разположението на гр. Нови пазар в близост до главните пътни артерии към гр. Варна, гр. Силистра, гр. Шумен, гр. Добрич и гр. Русе позволява да се осъществява добро покритие по отношение на товаронатовареност и човеконатовареност. Маршрутите до Шумен, Русе, Варна, Добрич, Исперих и Силистра се обслужват от транспортни фирми от съответните населени места. Главните пътни коридори, преминаващи през общината, са Варна - София и Варна - Русе. Развитието на частната инициатива в страната даде възможност на редица фирми да заложат в своя предмет на дейност транспортна и спедиторска дейност и реално да я осъществяват. Благоприятното транспортно разположение, в близост до три транспортни артерии, подтиква напред тази инициатива към развитие. Пътната мрежа на община Нови пазар е добре развита. Изградени са всички необходими пътни връзки на населените места с общинския център, както и между самите селища. Дължината на пътищата от републиканската пътна мрежа на територията на общината е както следва:

- АМ „Хемус" - 12,02 км.
- Пътища I клас - 11,77 км.
- Пътища II клас - 25,0 км.
- Пътища III клас - 22,2 км.
- Общинска пътна мрежа – 66,594 км.

Републиканските пътища, пресичащи територията на общината и имащи най-голямо социално-икономическо значение, са безспорно АМ „Хемус", път I-2 „София – Варна", II-27

„Нови пазар – Добрич", III-207 „Нови пазар – Векилски – Тервел", III-701 „Шумен - Никола Козлево - Нови пазар", III-7003 „Шумен – Каолиново – Войвода – Избул". Всички пътища от територията на РПМ са в добро и отлично състояние.

Към настоящия момент състоянието на общинските пътища е отразено в приложената таблица, както и дейностите по поддържане или необходимост от ремонт и реконструкция на същите:

Таблица №22. Състоянието на общинските пътища

№	Наименование на пътя	Дължина (км)	Състояние на пътя	Дейности
1	SHU1080 /I-2/Каспичан - Граница общ./ Каспичан - Нови пазар/ - Енево - Нови пазар	8,33	Добро	Ремонт, поддържане
2	SHU2112 /I-2, Нови пазар - Ветрино/ - Зайчино ореше	1,46	Добро	Реконструкция
3	SHU3115 /III-701, Хърсово - Стоян Михайловски/ - Войвода/III-7003/	3	Отлично	Поддържане
4	SHU1082 /III-2007/Плиска - Върбяне - граница общ./Каспичан - Нови пазар/ - Правенци	3,65	Добро	Поддържане
5	SHU3110 /III-7003, Войвода Върбяне/Избул – Правенци	2,725	Много добро	Поддържане
6	SHU3116 /SHU1102, Красен дол - Мировци/ Мировци - Беджане - Преселка/II-27/	4,4	Добро	Реконструкция
7	SHU2113 /III-701, Хърсово - Нови пазар/ Стоян Михайловски - Преселка /II-27/	10	Добро	Реконструкция
8	SHU1102 /III-2073, Векилски - Никола Козлево /Пет могили - Красен дол - Граница общ. / Никола Козлево - Нови пазар/ - Мировци - / SHU2113/	8,76	Много добро	Ремонт, поддържане
9	SHU3117 /SHU1102, Красен дол - Мировци/ - Писарево - Тръница/II27/	6,16	Добро	Ремонт, поддържане
10	SHU1111 /III-701/Нови пазар - Граница общ. / Нови пазар - Каспичан/ - Плиска/III-2007/	5,5	Добро	Ремонт, поддържане
11	SHU3114 /SHU2113, Стоян Михайловски - Преселка/ - Беджене	2,5	Незадоволително	Реконструкция
12	SHU 3119 /II-27/Нови пазар – м. Станата	7,459	Много добро	Ремонт, поддържане
13	SHU3120 /SHU2113, Стоян Михайловски - Преселка/ - Памукчии/II-27/	1,35	Незадоволително	Изграждане
14	SHU 3118 /III-701, Стоян Михайловски - Нови пазар/ - Кариера Стоян Михайловски	1,3	Незадоволително	Изграждане
	ОБЩО:	**66,594**		

Източник: Общинска администрация Нови пазар

Като цяло, състоянието на пътищата от общинската пътна мрежа се оценява по-скоро като добро, тъй като над 90% от пътищата са в добро или много добро състояние вследствие на извършените ремонтни работи на някои силно повредени участъци със средства от Министерство на финансите и Министерство на регионалното развитие и благоустройството. Правилното определяне на приоритетните участъци за ремонт и рехабилитация е от определящо значение за функционирането на пътната мрежа и осигуряване на условия за по-пълно и ефективно използване на местния потенциал за развитие.

Община Нови пазар има възможност да се обслужва от жп линията Каспичан – Нови пазар при необходимост, тъй като същата не се експлоатира към момента. От голямо значение за развитието на общината би било развитието на жп линията в направление Вълчи дол, което би довело до рационализиране на транспортната инфраструктура в Девненския зад пристанищен хинтерланд. Неотложно е изискването за разделяне на „входа" и „изхода" от Пристанище „Варна запад", а това би станало възможно с изграждането на жп връзка Нови пазар - Вълчи дол. Тази връзка ще осигури и ефективна транспортна достъпност на добруджанските товари към Южна и Западна България, Европа, и по-добри възможности на перспективното транспортно трасе към пристанищата Рени и Измаил - т.е. към Украйна, Беларус, Прибалтика и Русия.

4.2. Водоснабдителна и канализационна мрежи

Водоснабдителна мрежа

Водоснабдяването на населението, промишлеността и селското стопанство в населените места от община Нови пазар с вода за питейно битови и промишлени нужди се осъществява посредством следните експлоатационни съоръжения:

- Тръбни кладенци - 8 бр.
- Шахтови кладенци - 7 бр.
- Каптажи - 12 бр.

На територията на общината са разположени 16 бр. селища с около 16 хил. жители. За нуждите на това население годишно се подава водна маса в размер на 2 580 хил. м³, което се равнява на 82 л./сек., от които 96% се подават помпажно и само 4% по гравитачен път.

Водоснабдяването на селищата от община Нови пазар е изградено предимно на групов принцип в отделни водоснабдителни групи.

Водоснабдителна група Нови пазар - обхваща град Нови пазар и село Жилино. В нея се разчита на 5 тръбни кладенеца, три от които са на територията на град Нови пазар и два до село Жилино. Останалите 5 броя шахтови кладенеца и 4 каптажа са изградени и включени в експлоатация през 60-те години и почти са пресъхнали. Водните количества за града са напълно достатъчни.

През 2001 г. със средства на Световната банка е извършена реконструкция на 1 600 м. от вътрешната водопроводна мрежа. През 2007 г. започва реконструкция на главни клонове от уличната водопроводна мрежа в гр. Нови пазар, като финансирането е осигурено чрез кредит от Община Нови пазар. Строителството завършва през 2008 г. Необходима е подмяна на главния водопровод на група Жилино за гр. Нови пазар, който е строен от азбесто-циментови тръби, връзките му са износени и загубата на подадената вода е над 50%.

Водоснабдителна група Стан - захранва селата Стан, Енево и Зайчино ореше. Работи един тръбен кладенец. Водата е достатъчна за нуждите на трите селища. Същите се развиват като крайградска вилна зона и имат нужда от разширение на уличните водопроводни мрежи по периферната инфраструктура. Дълбокият сондаж, от който се подават водни количества е в експлоатация повече от 20 г. и има данни за обрушване. Необходимо е да се извършат геоложки проучвания в района за нов тръбен кладенец в близост до съществуващия и изработване на проект за резервно включване.

Водоснабдителна група Мировци - включва селата Мировци, Преселка, Беджене, Красен дол. Водното количество в групата е достатъчно. Завършена е реконструкцията, включваща пускането на втора група помпи в посока с. Мировци.

Село Писарево - захранва се от собствен шахтов кладенец. Дебитът на кладенеца е достатъчен за осигуряване на нормално водоподаване към селото. Има водопроводни връзки с група Мировци и с. Тръница, като при нужда се използват и двете.

Село Тръница - от 1992 г. се захранва самостоятелно от шахтов кладенец. Дебитът е достатъчен. Има аварийна връзка с водоема на с. Писарево. Незавършен е новият напорен водоем.

Село Сечище е водоснабдено самостоятелно от един каптаж с много малък дебит, който е недостатъчен през летния сезон. При разрастване на селото за в бъдеще е възможно включване на допълнително водоснабдяване от дренаж, за който има изготвен работен проект.

Водоснабдителна група Памукчии и Стоян Михайловски - водоснабдява се от тръбен кладенец. Дебитът на кладенеца е достатъчен. При нужда се подава вода и за село Стоян Михайловски.

Водоснабдителна група Войвода, Избул и Правенци - трите селища са водоснабдени от местни водоизточници, като с. Избул е по гравитачен път, а останалите две помпажно. Дебитът и на трите села не достига през летните месеци и при продължително засушаване. Качествата на водата са често влошени след валеж поради това, че в района има много понори. В района има направени хидрогеоложки проучвания за дълбоки тръбни кладенци, дебитите на които ще са достатъчни за пълно задоволяване на питейно-битовите нужди на трите села.

Съществуващата водопроводна мрежа се нуждае от реконструкция и подмяна на голяма част от тръбите. Вътрешната водопроводна мрежа също е остаряла морално и физически и е с азбесто-циментови тръби. Изграждана преди повече от 30 години, амортизираната водопроводна мрежа създава предпоставки за аварии и високи загуби на вода.

Сериозен проблем за водоснабдяването са много високите загуби на вода и необходимостта от спешна реконструкция и подмяна с полиестерни тръби, както и с включване на нови водоизточници с оглед подобряване качествата на подаваната питейна вода на населението.

За оптимизиране процеса на водоснабдяване в община Нови пазар е въведена Автоматизирана система за контрол и управление на водоснабдяването (АСУВ).

Въпреки направените инвестиции се наблюдава повишаване на стойностите в показателя загуби на вода по данни на „ВиК – Шумен" ООД, като за 2014 г. показателят е 67,52% и се увеличава до 75,58% за 2023 г.

Канализационна мрежа и пречистване на отпадъчните води

По-голямата част от населените места в община Нови пазар не са канализирани. Изградена е канализационна мрежа в град Нови пазар.

Пречиствателната станция за отпадъчни води (ПСОВ) на Нови пазар е открита през 2015 г. Пречистването на водата става в три стъпала – механично, биологично и химично. През 2023 г. по данни на ВиК – 72,13% от отпадните води са пречистени. Инфраструктурата е вследствие на проект „Изграждане на частична канализационна мрежа, ПСОВ и реконструкция на водопроводна мрежа на гр. Нови пазар". По проекта за модернизиране на водния цикъл на Нови

пазар е изградена над 14,5 километра канализация, а 17,3 километра тръби са реконструирани. Положен е нов над 7 километра водопровод и е обновена повече от 16,2 километра съществуваща водопроводна мрежа. С реализирането на проекта е подобрено качеството на живот на 12 253 жители на града, а 2 949 жители са получили достъп до канализация.

4.3. Енергийна мрежа в т.ч. енергийна ефективност и ВЕИ

Енергийна мрежа

На територията на община Нови пазар е изградена една от системните подстанции от преносната електроенергийна система на страната – п/ст „Мадара" 220/110 kV, която е основният източник на електроенергия за област Шумен. Наличието на системната подстанция „Мадара" на територията на общината е предпоставка за по-голяма сигурност и качество на снабдяването с електроенергия. Прякото електроснабдяване се осъществява посредством районна подстанция Нови пазар с напрежение 110/20 kV, 2 броя трансформатори 1x31,5 + 1x25, разположена е в град Нови пазар. Електроразпределителната мрежа СН, захранваща населените места, е с обща дължина 244 км. и 112 трансформаторни постове. Общо инсталираната мощност в ТП е 49 893 kVA. Всички населени места са електроснабдени.

Основните проблеми, свързани с електроснабдяването на общината, са: възрастовата структура на някои от основните мрежи и съоръжения, които се нуждаят от подмяна и ремонти и аварийните ситуации при неблагоприятни климатични условия.

През територията на община Нови пазар преминава северният клон на националната газопреносна система. Общината попада в обособения регион „Добруджа", за който „Овергаз" АД има издадени лицензии за разпределение и снабдяване с природен газ. „Газоснабдяване Нови пазар" АД, дъщерно дружество на „Овергаз Инк" АД, газифицира почти всички индустриални потребители в община Нови пазар. Традиционната за района стъкларска промишленост оцелява, благодарение на природния газ.

Всички училища, детски градини и ясли на територията на Нови пазар са газифицирани. Метан се подава и на домакинства в гр. Нови пазар.

Развитието на газопроводната мрежа и осигуряването на достъп до перспективен и ефективен енергиен източник за промишлеността, домакинствата и обществените сгради е важно условие за подобряване на бизнес средата и насърчаване на икономическото развитие и конкурентоспособността в целия район.

Възобновяеми енергийни източници и енергийна ефективност

По данни на АУЕР в Регистъра за ВЕИ2 на територията на общината няма изградени ВЕИ.

4.4. Телекомуникационна инфраструктура

Телекомуникационната инфраструктура е най-динамично променящата се през последните години. В област Шумен за 2022 г. достъпът на домакинствата до интернет е 87%, а лицата, регулярно използващи интернет са 85%. Това е увеличение с над 15% спрямо стойностите през 2018 г., което означава, че територията на общината става все по-„цифрова" и населението се възползва от това.

---

2 Източник: Информационен портал - публичен регистър на инсталациите за производство на електроенергия от възобновяеми енергийни източници (ВЕИ), достъпен на: https://www.veiregistar.bg/

Община Нови пазар попада в бяла зона за Широколентов достъп до Интернет чрез публикувани данни в „Социално-икономически анализ на районите в Република България, Втори етап. Част 1. Приложения". Наблюдават се сериозни териториални дисбаланси в широколентовия достъп до интернет. В СИР, където от общ брой (35), една трета (12 броя) попадат в бяла зона и половината от тях са в област Шумен, която се оказва с най-висок брой проблематични общини в страната.

4.5. Градска среда (улично осветление, зелени площи, дребномащабна инфраструктура)

Улично осветление

Уличното осветление е едно от значимите по обем разходни пера в бюджета на общината. Качественото улично осветление е едно от условията за създаване на добри условия за живот в населените места и предпоставка за опазване живота и здравето на жителите им и личното и обществено имуществото. От друга страна използването на ниско ефективни системи за осветление, неправилното разпределение на осветителните тела или преоразмеряването при проектиране водят до излишен разход на енергия и излишно натоварване на общинския бюджет. Добра алтернатива са LED осветителните тела с фотосоларни панели и акумулатори, с които се реализират съществени енергийни икономии. Поради високата цена на тези съоръжения е необходимо да се търсят програми с грантово финансиране или ЕСКО договори.

Зелени площи

По разположението, вида и предназначението си зелените площи в населените места на общината биват:

- паркове и градини за общо ползване;
- насаждения със специално предназначение – зелени площи към обществени сгради, училища, детски заведения, спортни паркове и други;
- растителност със санитарно-защитни функции край някои по-натоварени пътни артерии;
- дворна зеленина, чиято интензивност е значителна в парцелите за индивидуално жилищно строителство.

Основание за увеличаване на зелените площи са фактите, че върху дървета, храсти и треви се утаява около 70% от въздушния прах, а същите поглъщат около 60% от серния двуокис. Необходимостта от увеличаване на уличните дървета се мотивира и с наблюденията, че над зелените насаждения се образуват низходящи въздушни течения, утаяващи праха. С увеличаване броя на дърветата би се увеличила относителната влажност на въздуха.

Зелените площи в града са основно тревни площи с дървета и храсти. Основните видове дървета, използвани в озеленяването, са: липа, кестен, американски ясен, бреза, катална и др.

Обектите на поддръжка в голямата си част са озеленени терени общинска собственост в гр. Нови пазар към жилищни сгради и комплекси, прилежащи улични зелени площи и градинки.

Основен предмет на разработката в частта на Зеленото и природно богатство на Община Нови пазар е зелената система на населените места, с горските територии, защитените зони и територии, нарушени земи, характерните ландшафти и устройството им.

Характерно за съществуващата зелена система на общинския център - гр. Нови пазар е, че зелената система е формирана от неструктурирано обособени зелени площи в градския

организъм, недобре стопанисвани. За селата са характерни централно разположени зелени площи с общо селищно предназначение.

Нормативните изисквания показват, че необходимите зелени площи за град от мащабите на град Нови пазар са около 12,0 м^2/ж обществени зелени площи (зеленина за широко обществено ползване), като към тази квадратура трябва да се добавят 2,7 м^2/ж гробищни паркове и около 5,0 м^2/ж спортни терени, определени по нормативни изисквания - или общо около 19,7 м^2/ж.

Съществуващото положение в гр. Нови пазар е площта на зелените площи за обществено ползване възлиза на 9,97 м^2/ж, което е под нормите. Спортните зелени площи за гр. Нови пазар включват общо 36,427 дка. След изчисление се установява 2,16 м^2/ж, при норма за спорт и развлечения, за категория малки градове - 10-12 м. кв./жител. За гробищните паркови площи на жител се установяват по 2,92 м. кв./жител съгласно нормата за малки градове- 2,05 м. кв. /жител.

4.6. Основни изводи

- Проблеми:
  - Амортизирани транспортна и водопреносна мрежи, големи загуби на вода;
  - Липса на канализационна мрежа във всички села на общината;
  - Площта на зелените площи за обществено ползване е под нормите;
  - Липса на високоскоростен интернет и това, че цялата община попада в бяла зона.
- Предимства и потенциали:
  - Развити газопреносна и газоразпределителна мрежи;
  - Потенциал е намаляването на загубите на вода по мрежата;
  - Развитие на ЕЕ и ВЕИ, в т.ч. в системата на уличното осветление;
  - Изграждане на „зелени пояси/зони" за подобряване на качеството на атмосферния въздух и градската среда;
  - Изграждане на широколентов достъп до интернет.

5. Екологично състояние и рискове

Територията на община Нови пазар попада в обхвата на РИОСВ – Шумен. Във връзка със състоянието на околната среда в общината, синтезирана информация от последните публикувани доклади за околната среда по компоненти през 2022 и 2023 г. е представена по-долу.

На територията на община не са налични големи промишлени предприятия, които да са „горещи" точки – основен замърсител.

Единствено предприятието на „Ново стъкло" ЕАД е класифицирано с нисък рисков потенциал и попадащо в обхвата на глава седма, раздел първи от Закона за опазване на околната среда (ЗООС), чиято дейност е производство на домакинско стъкло посредством топилни процеси на силикати и формоване на изделия от домакинско стъкло. Опасните вещества в него са: втечнени запалими газове; ацетилен; и кислород. Те попадат в раздел „Опасности за околната среда" в двата подраздела:

- *E1 Опасни за водната среда в Категория Остра опасност, Категория 1, или Хронична опасност, Категория 1;*
- *E2 Опасни за водната среда в Категория Хронична опасност, Категория 2.*

5.1. Качество на атмосферния въздух

На територията на община Нови пазар няма измервателни пунктове за състоянието на атмосферния въздух. За контрол на показателите, характеризиращи качеството на атмосферния въздух в гр. Шумен, като част от националната система за мониторинг, работи автоматична измервателна станция (АИС). Съгласно класификацията на пунктовете за мониторинг АИС Шумен е градски фонов пункт (ГФ), с обхват 100 м – 2 км. В последните измервания по утвърден график за определяне качеството на атмосферния въздух по контролираните параметри в гр. Нови пазар от мобилна автоматична станция (МАС) на РЛ гр. Варна към ИАОС, гр. София, не са отчетени превишения на допустимите норми по контролираните показатели.

Запазва се тенденцията през отоплителния сезон да се използват битови горивни съоръжения и инсталации, работещи с „твърдо" гориво.

Може да се обобщи, че основните източници на замърсяване в общината са: „твърдото" гориво (дърва, въглища и други горими елементи), използвано за отопление през студените месеци; ФПЧ, отделяни от транспорта, включително личните МПС (често силно амортизирани); и прахът, който се генерира при оран на земеделските площи. Допълнително за насищането на въздуха с ФПЧ през зимните месеци допринасят и запрашените улични платна и метеорологичните условия (липса на вятър и продължителни дни без валежи).

С по-високи стойности на емисии са замърсителите сажди, въглероден (ди)оксид, $ФПЧ_{10}$, СхНх, $ФПЧ_{2,5}$, NO_2, но без да се отчитат превишения на пределно допустимите норми.

От информацията, публикувана в Информационна система на публичния регистър по комплексни разрешителни, на територията на община Нови пазар са локализирани 3 предприятия с издадени и актуализирани комплексни разрешителни. Това са „Ново стъкло" ЕАД, „Алмед" ООД и „Дюра-Тайле БГ" АД.

За „Ново стъкло" ЕАД е налично 1 изпускащо устройство (комин) на инсталация за производство на домакинско стъкло, с височина от 25 m. Газовете и частиците, които се отделят в атмосферата и се следят са: прах, SO_2, NO_x, Sb, Se, Co, газообразни неорганични съединения на хлора, определени като HCl, флуор и неорганичните му газообразни съединения, определени като HF.

Във фабриката на „Ново стъкло" има и още 2 комина, които са свързани с вентилацията на инсталацията за декориране. Тяхната височина е 12 m. Параметърът, който се следи в тях е органични вещества, определени като общ въглерод.

В предприятието на „Алмед" ООД е налично едно изпускащи устройство, свързано с инсталацията за преработка на отпадъчен алуминий. Височината на комина е 7 m., а газовете и частиците, които се следят са: прах, SO_2, NO_x, газообразни неорганични съединения на хлора, определени като HCl, флуор и неорганичните му газообразни съединения, определени като HF, органични вещества, определени като общ въглерод, диоксини и фурани (общо съдържание, при отчитане на съответния коефициент на токсична еквивалентност).

На терена на предприятието на „Дюра-Тайле БГ" са построени 14 изпускащи устройства, които са на различна височина и отделят газове и частици в атмосферата. Техните параметри са обобщени в следващата таблица.

Таблица №23. Изпускащи устройства (комини) на територията на община Нови пазар

Изпускащо устройство (комин/димоход)	Височина на изпускащото устройство	Параметър, който се следи
К-2	28 m	Прах, SO_2, NO_2, HCl, HF, органични вещества, определени като общ въглерод
К-3	28 m	Прах, SO_2, NO_2, HCl, HF, органични вещества, определени като общ въглерод
К-6	28 m	Прах, SO_2, NO_2, HCl, HF, органични вещества, определени като общ въглерод
К-7	28 m	Прах, SO_2, NO_2, HCl, HF, органични вещества, определени като общ въглерод
К-11	12 m	Прах, SO_2, NO_2, HCl, HF, органични вещества, определени като общ въглерод
К-14	12 m	Прах, SO_2, NO_2, HCl, HF, органични вещества, определени като общ въглерод
К-9	11 m	Прах, HCl, HF, органични вещества, определени като общ въглерод
К-10	12 m	Прах, HCl, HF, органични вещества, определени като общ въглерод
К-12	11 m	Прах, HCl, HF, органични вещества, определени като общ въглерод
К-13	12 m	Прах, HCl, HF, органични вещества, определени като общ въглерод
К-1	10 m	Прах
К-4	10 m	Прах
К-5	11 m	Прах
К-8	29 m	Прах

Източник: комплексни разрешителни, издадени от ИАОС, Регистър на комплексните разрешителни: https://registers.moew.government.bg/kr

5.2. Качество на водите

Пунктът за следене на емисионното състояние на водните обекти към територията на общината е разположен при с. Енево. Вследствие ефективната експлоатация на ГПСОВ Нови пазар, след точката на заустване на отпадъчни води от канализационната мрежа не се наблюдава влошаване състоянието на водоприемника.

5.3. Качество на почвите

На територията на община Нови пазар не съществуват пунктове за оценка качеството на почвите. Общото състояние на почвите в района е добро. Няма установено замърсяване на почвите с устойчиви органични замърсители и препарати за растителна защита, с тежки метали и металоиди. Риск съществува от наземното и въздушно наторяване с торове от земеделските производители.

Остава проблема със съхранение на залежали и негодни за употреба пестициди в Б-Б кубове, състояние и количества на пестицидите и свързаната с това потенциална възможност за замърсяване на прилежащи терени.

5.4. Управление на отпадъците

На територията на общината 100% от населението е обхванато в регионална система за организирано сметосъбиране и сметоизвозване.

В експлоатация е Регионално депо „Шумен" (за битови и неопасни производствени отпадъци - клас „депо за неопасни отпадъци"), което обслужва общини Шумен, Велики Преслав, Нови пазар, Каспичан, Хитрино, Венец, Каолиново, Смядово и Търговище (поради изчерпване на клетка 1 на регионалното депо). Депото отговаря на нормативните изисквания и се експлоатира съгласно действащото екологично законодателство. Оптимизирана е работата на сепариращата инсталация, в която постъпват смесените битови отпадъци, събрани от територията на област Шумен и област Търговище.

Данните показват, че за последните години количествата на образуваните отпадъци са с тенденция на намаление, което се обяснява от демографското развитие на общината и функционирането на сепариращa инсталация в гр. Шумен.

5.5. Шумово замърсяване

На територията на общината няма станции за измерване на този вид замърсяване.

Основни шумови замърсители са автомобилният трафик и амортизираните уличи настилки. В Общината не са постъпвали сигнали за шум.

5.6. Защитени територии и защитени зони

Съгласно Регистъра на защитените територии и защитените зони, поддържан от ИА „Околна среда" към МОСВ, в община Нови пазар няма обявени защитени територии по смисъла на Закона за защитените територии и защитени зони и съгласно Закона за биологичното разнообразие.

5.7. Основни изводи

- Проблеми:
  - Автомобилният трафик, амортизираните уличи настилки и битовото отопление са основните фактори както за шумово, така и за прахово замърсяване. Подмяната и поддръжката на съществуващите настилки, ще доведат до подобряване на акустичната среда и състоянието на въздуха;
  - Съществува проблем и риск с изхвърляне на отпадъци в неопределени за това места, особено на строителни отпадъци, за които няма изградена инфраструктура;
  - Основните (потенциални) екологични проблеми в общината са свързани с влошаване качеството на повърхностните води и намаляване на техния дебит. Това може да изправи общината пред режим на питейното водоподаване. Използването на нерегламентирани торове и пестициди в земеделието може да доведе до увреждане на почвите и замърсяване на подпочвените води с различни органични вещества. Възникването на сериозна авария в базата на „Ново стъкло" ЕАД може да доведе до силно замърсяване на въздуха в общината.

- Предимства и потенциали:
  - По отношение на качеството на въздуха не се наблюдават замърсявания (общината не попада сред районите с екологични проблеми по КАВ);
  - Постигнато е съвременно пречистване на водите;
  - Развитие на инфраструктурата за управление на отпадъците.

6. Състояние на селищната мрежа и жилищния сектор

6.1. Историческо развитие на селищната мрежа

Още в дълбока древност по тези земи е кипял живот. Свидетелство за това са поне 434 експоната, представени в музейната сбирка, експонирана в сградата на художествената галерия на централната улица в гр. Нови пазар. Представена е културата на племената и народите, населявали новопазарския район от старокаменната епоха до късното средновековие. Множеството селища, крепости и некрополи, както от античната и късноантичната епоха, така и от времето на Първото и Второто българско царство, свидетелстват, че земите са били винаги гъсто населени. Една от най-интересните находки са тези от трако-римската епоха, тогавашното ювелирно изкуство е представено със златни накити, открити в близо до града. Открито е крайпътно римско селище, свързващо Марцианопол и Абритус на име Динея.

Специалистите оценяват най-високо двата бронзови балсамария и двата стола, открити при разкопки край с. Избул. Периодът от късната античност е представен от битови предмети, въоръжения, накити и др. Сбирката разполага и с експонати от епохата на българското средновековие - предмети от бита, ритуални предмети, колани апликации от воинско снаряжение, конска амуниция, накити и др. На площ от 40 дка, източно от град Нови пазар, има късно антична крепост от периода IV-VI век. Изградена е върху висок рид на Стана плато. До с. Войвода археологическите проучвания идентифицират и града-крепост Динея, чиято двойна стена е голяма рядкост за този вид строежи. Точно от тук е минавал оживен римски път, който свързвал Черно море с Дръстър (Силистра) и Абритус (Разград).

По тези земи са живели и се кръстосвали пътищата на различни племена и народи, като културата на всички тях се е наслоявала през вековете и оказвала благотворно влияние при създаване на българската народност, при сформиране на старобългарската материална и духовна култура. Новопазарските земи стават център на Българската държава, на българската държавност и култура.

Според някои автори, селището Нови пазар е разположено в подножието на местността „Стана" и основаването му се свързват с времето на Първото Българско царство (В. Маринов). Установяването на сегашното му местоположение отнасят към края на XVII и началото на XVIII век, свързано с легенди, обясняващи възникването му с разкриване на пазар (кръстовище на важни пътища за Варна, Русе и Добруджа) с разоряване на околни селища или с разрушаване на старото поселище от кръстоносците в 1444 г. (К. Шкорпил, проф. А. Иширков). С турския завоевателен поход от 1388 г. цялата североизточна част на България, а в това число и земите на Новопазарския край попадат под Отоманско робство. Значителна част от населението е избита. Започва процес на насилствено ислямизиране на останалото население, добиващо масов характер през следващите столетия. Името на Нови пазар, като силно укрепено селище с крепост, се свързва с похода на Владислав III през 1444 г. На 18 октомври кръстоносците имат тежък кръвопролитен бой, продължил 4 денонощия за овладяването му. Избити са всички защитници, разграбено и опожарено е селището и крепостта. Войските остават 4 дни в Нови

пазар след което започва похода към Провадия и Аксаково, довел до битката на 10 ноември, завършила със смъртта на Владислав Варненчик.

В следващите десетилетия и векове остава името Нови пазаре „касаба", т.е. градец. Това свидетелстват пътешествениците, преминаващи през него - Георг Март Рагузиум, Евлия Челеби, Руджер Божкович. През XIX век животът тук е белязан от възрожденски дух. През 1840 г. е изградена къща за бъдещия даскал - Илия Вълчев от Кортен. Голямата одая в нея е първата класна стая на къщата-училище. Видният гражданин на „Йени пазар" Иван К. Радов оглавява местните борби за самостоятелна църква и народна просвета, които са увенчани със създаването през 1872 г. на читалището в града. Тук е бил организиран таен революционен комитет, а сред новопазарчани е имало и хайдути и опълченци. Градът е освободен на 17 юли 1878 г. (Св. Марина). С княжески указ №1071 от декември 1883 г. Александър I Батенберг обявява Нови пазар за град. От тогава насетне тук израстват няколко поколения просветени българи, сред които има известни дейци на науката, изкуството, спорта. Сред тях са проф. Жеко Радев - един от първите български географи; цигуларят проф. Леон Суружон и сестра му - художничката Султана Суружон; писателката Калина Малина; историкът проф. Петър Тифчев; първият д-р хонорис кауза на Спортната академия - треньорът Иван Абаджиев; актьорът Мариус Куркински и др. На територията на общината днес са съхранени и останките от една светиня за цялото православно християнство - катедралната църква в Плиска, наричана още Голямата базилика. До нея е бил изграден Дворецът на първия архиепископ на България и голям манастир. Тук именно княз Борис Покръстител поканил най-изявените последователи на първоучителите Кирил и Методий - Климент, Наум и Ангеларий.

Археологическите проучвания недвусмислено подсказват, че на това място е поставена солидната основа на православното просветителство, на духовния живот в княжеския двор и държавата. Към манастира на българския архиепископ било открито и първото училище. Тогавашните ученици пишели върху навоśъчени дървени таблички с метални писала. (Схематична реконструкция на Манастира при Голямата базилика по Павел Георгиев). Тук започнало процъфтяването на старобългарската литература и огромното ѝ влияние върху средновековната култура в Сърбия, Русия и Румъния. Архитектурата на храма има класическо за този период решение: през тържествен вход богомолците влизат в огромен вътрешен двор - атриум, с колонада отстрани и кладенец в средата. През двора те попадат в преддверието на храма, наричано притвор - нартекс, а оттам – в същинската част, наричана кораб - наос. Всъщност корабите са три, защото два надлъжни реда колони и зидани стълбове разчленяват симетрично пространството. В средата се намира амвон, а в дъното е устроен олтарът.

Началото на обществено-икономическия напредък на Нови пазар следва да се отнесе към втората половина на XVIII в. Той е предизвикан от радикалните социално-икономически процеси и обществени изяви, характеризиращи нашето национално Възраждане, и е свързан с притока на български заселници от съседните български села. Контактите с руските войски, които многократно влизали в Нови пазар през 1774, 1810, 1828 и 1829 г. способствали за повдигане на националното съзнание на местните българи и за засилване на стремежите им към свободата. Войните се съпровождали с многобройни бедствия и злини за местното население. Въпреки трудностите много често българите открито се включвали и подпомагали руската армия с храни и фуражи, служели като водачи и разузнавачи.

Следващия период до Освобождението се характеризира с по-осезателното развитие на социално-икономическите отношения. Населението е нараснало (според преброяването през 1865 г. то е 1 717 души). Заедно с традиционните отрасли земеделие и животновъдство,

разпространение получават занаятите. Разширява се дейността на местните търговци. Нараства търговския обмен на местния пазар. През 1863-64 год. е построено шосето Шумен - Нови пазар - Варна. Расте делът на българското занаятчийско производство и търговията. Построена е и първата жп линия Русе - Каспичан - Варна (1863-1867 г). Нови пазар се очертава като икономически център на района. Засилват се църковно-националните борби, осъзната е нуждата от просвета.

В периода на Освободителната война 1877-78 г. Нови пазар не е бил в района на активни бойни действия. Източният отряд на княз Александрович блокира турските войски от юг от 1877 до януари 1878 г. в „четириъгълника" на североизточна България, без да им даде възможност да участват в сериозни бойни действия. В Нови пазар руските войски влизат на 17 юли 1878 г. Това са частите на 47 Украински полк от 12 пехотна дивизия на източния отряд и 131 Тираспольски полк от 33 пехотна дивизия на същия отряд. В деветмесечния си престой руските войски полагат грижи за изграждане на българското самоуправление. То е поверено на Градски съвет. Нови пазар става околия с 12 общини и 50 селища до 1901 год., когато околията е закрита и възстановена отново в 1925 г.

6.2. Регионални връзки и селищна мрежа

Гр. Нови пазар е разположен в близост до главните пътни артерии към гр. Варна, гр. Силистра, гр. Шумен, гр. Добрич и гр. Русе. Регионалните връзки са подробно описани в т. 4.1 „Транспортна мрежа и достъпност".

Община Нови пазар е обособена като самостоятелна административна единица на 22.12.1978 г. Състои се от 16 населени места - 1 град и 15 села. От тях само общинският център гр. Нови пазар е от III функционален тип; едно населено място е от V функционален тип - с. Памукчии; 6 села са от VI тип - с. Войвода, с. Енево, с. Избул, с. Мировци, с. Стан, с. Стоян Михайловски; села от VII тип са с. Жилино, с. Зайчино ореше, с. Правенци, с. Преселка, с. Сечище, с. Тръница; 2 села са от VIII тип - с. Беджене, с. Писарево. Всички населени места са с компактна структура, но развитието на селищната мрежа в общината е довело до съсредоточаване на основните административни, промишлени и културни дейности в няколко села, които са разположени в близост до общинския център. Останалите селища са относително изолирани, с предимно възрастни хора, които се занимават със земеделие в лични стопанства. Тези населени места са подходящи за екологично земеделие и екологични производства, тъй като землищата им са съхранени, имат възможности и в областта на някои форми на туризма. Всички селища разполагат със сравнително добре изградена инфраструктура по отношение на електроснабдяване, водоснабдяване, съобщителни връзки и транспортен достъп.

Общата функционално-пространствена структура на градската територия е хармонична и традиционна за малките и средни градове на страната. Характерът на застрояването на жилищните терени е преобладаващо ниско етажно застрояване, реализирано главно в периферните квартали, с което те се явяват чисто жилищни зони.

6.3. Баланс на територията

Видно от фигурата по-долу земеделските територии заемат най-голям дял – 72 на сто от общата площ на общината. Поливната площ на територията на община Нови пазар е общо около 50 000 дка. В землището на общината фуикционират напоителни системи, които обхващат територията на цялата община. Почти всички второстепенни хидромелиоративни съоръжения са унищожени, разграбени, или силно амортизирани. Възстановяването на мрежата от напоителни канали и съоръжения е от особена важност за развитието на поливното земеделие.

Горският фонд заема около 19% от цялата територия и обхваща североизточната ѝ част. Община Нови пазар е бедна на полезни изкопаеми.

Фигура №17. Разпределение на територията на община Нови пазар по вид

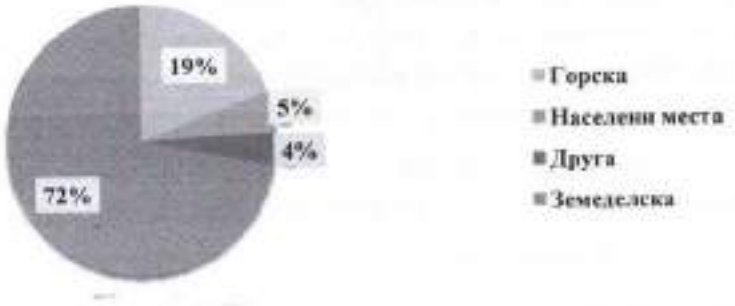

Източник: ОУП Нови пазар

6.4. Жилищен сектор

Анализът на обитаването има социално-икономически характер, който изследва характеристиката на жилищата и на жилищните сгради, в които те са разположени и постигнатите нива на жилищно задоволяване и са особено актуални относно темите като енергийна ефективност и внедряване на възобновяеми енергийни източници.

По последните данни от НСИ, жилищните сгради в община Нови пазар са 5 684 на брой, с полезна площ от 615 510 кв. м. По брой на стаите преобладават двустайни и тристайни жилища.

По вида на конструкцията най-голям дял от сградите са тухлени, а по вида на собственост – частни на физически лица.

Основните проблеми, свързани с жилищният фонд в община Нови пазар, които се открояват, са сравнително остарелите фасади, стари дограми, лоша изолация или липса на такава, висока енергопропускливост и др. Голяма част от мерките, които се прилагат от фирми и частни лица, не са свързани с повишаване на енергийната ефективност. Като пречки за това, както и за влошаването на жилищния фонд, са липсата на добра осведоменост на гражданите за намаляване на консумацията за енергия, високите цени за обследване и саниране на сградите, неефективните вътрешносградни отоплителни мрежи, употреба на нискоефективни съоръжения и енергоносители, липса на топлоизолация, както и ограниченото използване и внедряване на енергоефективни материали.

Като проблеми на домакинствата се открояват отоплението на твърди горива през зимните месеци или на електрическа енергия, високата енергопропускливост на сградите, съчетано с използването на електроуреди с нисък клас на енергопотребление, което води до високо потребление на енергия и аналогично до увеличаване на разходите за потребителите. Най-висок дял в енергийното потребление на битовия сектор има електроенергията като общата тенденция е на намаляване на потреблението. Над 75% жилищен фонд се състои от сгради с ниска енергоефективност, амортизирани, без изолации, с лоша дървена дограма. Предприеманите ремонти са частични и не включват прилагане на мерки за енергийна ефективност, което води до цялостен неблагоприятен енергиен баланс в домакинствата. Над 50% от домакинствата използват стари електрически уреди, а не енергоефективни - причината

за това са ниската покупателна способност, особено на населението от третата възраст. Голяма част от хората не са информирани за етикирането на стоките и параметрите им по отношение на икономичност на ел. енергия. Ефективна държавна мярка в тази насока е заложена в Наредбата за изискванията за етикетиране на битови уреди по отношение на консумацията на енергия и други ресурси, но не е достатъчно популяризирана.

Статистиката показва, че около 66% от населението използва твърдото гориво за отопление, което е и основен проблем за замърсяването на атмосферния въздух.

6.5. Основни изводи

- Проблеми:
  - Остарял сграден фонд - остарели фасади, стари дограми, лоша изолация или липса на такава, висока енергопропускливост, отопление на твърди горива през зимните месеци и др.
- Предимства и потенциали:
  - Селищната мрежа на община Нови пазар е устойчива, добре развита и равномерно покриваща територията на общината;
  - Внедряване на мерки за енергийна ефективност и използване на ВЕИ в битовите, обществените и промишлените сгради.

7. Културно-историческо наследство, в т.ч. елементи на градското културно наследство

7.1. Недвижими културни ценности

Недвижимите културни ценности на територията на община Нови пазар включват 27 археологически обекта, от които 21 са с местно значение, а останалите са с национално значение. На територията на община Нови пазар са регистрирани още: 1 художествен, 2 исторически и 21 архитектурно-строителни исторически паметници.

Археологически резерват „Ранносредновековен град Плиска"

По-голямата южна част на Външния град (в т.ч. и Вътрешния град) се намира в община Каспичан. Североизточната част на Външния град, в която са манастир „Голямата базилика" и „Средновековен каменен път", се намира в община Нови пазар. По последни данни резерватът заема площ от 21,9 км^2. Цялата територия (Външен град) е оградена със землено укрепление, съставено от землен вал, ров и берма. То е изградено в първата половина на VIII в. Вътрешният град, разположен приблизително в центъра на Външния, е защитен с каменна крепост. Във Вътрешния град има Цитадела. Не е наличен устройствен план за него.

Първите проучвания в Плиска са направени от Карел Шкорпил, който заедно с Фьодор Успенски започва разкопки през 1899 г. Шкорпил поставя началото и на съставянето на археологическа карта на Външния град. Тогава той определя площта му на 23,3 км^2. Върху топографска основа с релеф, хидрография и топонимия на местността, той нанася съществуващите населени места, пътища, чешми, гробища и други обекти, спрямо които локализира археологическите останки – ров и вал, могили, пътища, каменни постройки, девташлари. Десетилетия след това археолозите ползват тази карта като основа и нанасят върху нея новооткритите обекти, като запазват дадените от него наименования и продължават въведената от него номерация.

През 30-те години на XX в. археологическите проучвания са съсредоточени върху представителните градежи – Дворцовия център във Вътрешния град и Голямата базилика. През втората половина на 40-те и през 50-те години теренните изследвания са насочени към паметниците във Външния град, свързани с живота на обикновеното население. Открити са селища с жилища-полуземлянки – под основите на обект №31, в района на Асар дере. Разкопани са няколко църкви и граждански постройки. Всички новооткрити обекти се нанасят върху картата на Шкорпил. През 60-те и 70-те години на XX в. вниманието отново се обръща към Вътрешния град – предимно към укрепителните съоръжения. Наред с това се проучва и външното землено укрепление, сграда №32, Голямата базилика с манастира и архиепископския дворец до нея. През 80-те и 90-те години разкопките водят до откриване на нови обекти и допълване на информацията за известните до момента. Павлина Георгиева прави аерофото заснемане на територията на Външния град. С изследванията през последния период са свързани имената на археолозите Станилов, Димитров, Янкулов, Аладжов, Рашо Рашев, Тодор Балабанов, Витлянов и много други.

„Ранносредновековен град Плиска", археологически резерват съгласно т.3 от Приложение към чл.50, ал.3 от ЗКН, е със статут на „Вътрешен град Плиска". С манастир „Голямата базилика" и „Средновековен каменен път" са с класификация на групова археологическа недвижима културна ценност, с категория „национално значение".

ГАНКЦ „Вътрешен град на Плиска", манастир „Голямата базилика" и „Средновековен каменен път" се намира на територията на две общини – Нови пазар и Каспичан.

Най-големият архитектурен комплекс във Външния град е манастирът с Голямата базилика. Той е бил непосредствено свързан с функциите на централната власт в Първата българска държава. Целият ансамбъл е бил ограден с невисока каменна стена. Най-внушителният обект – Голямата базилика е била с размери 99 / 29,5 м.

Извадка от справочника на недвижимото културно наследство в област Шумен показва, че територията на общината включва две единични исторически НКЦ в населените места и в техните землища.

Списъкът на военните паметници включва 10 паметника на загинали във войните през периода 1885-1945 г. Почти всички се намират в центровете на населените места.

Извадка от справочника на недвижимото културно наследство показва 21 бр. единични архитектурно-строителни НКЦ. Всички те са в гр. Нови пазар.

Извадка от справочника на недвижимото културно наследство включва една единична художествена НКЦ - църквата „Св. Неделя" в с. Войвода. Тя е в лошо състояние.

7.2. Елементи на градско културно наследство

Художествената галерия „Петър Персенгиев" е създадена през 1974 г. по идея на първооснователите - художниците Петър Персенгиев, Петко Цанков и Георги Гроздев. Сбирката е набрана изключително от дарения. Сред многото изявени творци - дарители се открояват имената на Васил Стоилов, Стоян Венев, Ненчо Балкански, Илия Бешков, Светлин Русев. Притежание на галерията са около 900 платна и пластични творби. В галерията редовно се провеждат изложби на художници и занаятчии от града, както и на млади таланти от местните училища.

В сградата на галерията се помещава и археологическа сбирка, в която са изложени експонати, открити при археологически разкопки и експедиции в околностите. Находките

представят културата на племената и народите населявали новопазарския район от старокаменната епоха до късното средновековие. Множеството селища, крепости и некрополи, както от античната и късноантичната епоха, така и от времето на Първото и Второто българско царство, свидетелстват, че земите са били винаги гъсто населени. Едни от най-интересните находки са тези от трако-римската епоха - тогавашното ювелирно изкуство е представено със златни накити, открити в близост до града.

През 1840 г. в града се открива килийно училище (сега къща-музей). Негов създател и пръв учител е революционерът Илия Вълчев.

През 1850 г. по инициатива на Петко Курооглу и Вълчо Станев от с. Енево е построен православен храм „Света Петка". Осветен е от тогавашния гръцки Варненски митрополит Порфирий през 1852 г. С това църквата става една от първите действащи на територията на сегашна Шуменска област по време на Османското владичество след тези в гр. Шумен, с. Ивански, с. Тича, гр. Велики Преслав, кв. Дивдядово и гр. Върбица. От създаването си и досега в града винаги е имало православни свещеници. Храмовият празник е на 14-ти октомври, обявен за ден на града.

Една от основните забележителности на града е часовниковата кула. Старата часовникова кула се намирала на двадесетина метра югозападно от настоящото ѝ местоположение. Строена е през 1826 г. Камбаната ѝ е отлята в Габрово, за което свидетелства надписът върху нея, по поръчка на Мемиш бей. Има и дата на турски – „1241 сене" и след това „1826 година". Изградена е от готови каменни блокове от руините на древна Плиска, каквато е практиката тогава в цялата околия. На сегашното си място часовниковата кула е пренесена през 1865-1868 година, според каменния надпис над вратата, за да не пречи на градския конак. Архитекти споделят, че нейното тежко каменно тяло я отличава по характер и образ от другите стари часовникови кули. Височината ѝ е 17.89 м. През 1983 г. е обявена за паметник на културата и възрожденската строителна традиция.

Нови пазар е заобиколен с духа на славното българско историческо минало. Само на 5 км. от града се намират старинните останки на първата българска столица Плиска. Средновековният град съхранява едни от най-значимите паметници на Плисковско-Преславската култура на площ около 23 кв. км. - цитадела с мощни отбранителни стени, голям дворец, малък дворец и базилика, строена с каменни блокове. В Плиска са намерени множество останки на раннославянската и старобългарската култура. Базиликата и около 40% от територията на първопрестолна Плиска е на територията на община Нови пазар.

7.3. Обобщени изводи

- Проблеми:
  - Списъкът с недвижимите културни ценности (независимо от добавките през 2016 г., които се отнасят само за обекти в границите на архитектурния резерват) не е актуален като брой на реално съществуващите обекти, и неточен като местоположение на голяма част от тях, а и като категория;
  - Липса на стратегия и визия за опазването на недвижимото културно богатство на територията;
  - Липса на план за опазване и управление (ПОУ) на Археологическия резерват „Ранносредновековен град Плиска" и актуални подробни устройствени планове със специфични правила и нормативи за защитените територии за опазване на НКН - препятствие при осъществяването на инвестиционни инициативи, свързани с тези

територии и риск за осъществяване на намеси, които да накърнят качествата на територите и да ликвидират разположените върху тях защитени обекти.

- Предимства и потенциали:
  - Община Нови пазар има привилегията да притежава на своя територия недвижими културни ценности с висока стойност – материалните следи от първата средновековна българска столица, съсредоточени в Археологическия резерват „Ранносредновековен град Плиска" и уникалната Голяма базилика, заедно с манастирския комплекс – един от центровете на Плисковско-Преславската книжовна школа.
  - Наличният потенциал на културното наследство, реализиран в полза на местното население, ще привлече повече туристи (а може би и нови постоянни жители).

8. Административен капацитет и управление

Общинската администрация осигурява изпълнението на законите, подзаконовите нормативни актове, решенията на общинския съвет, подпомага кмета на общината при осъществяване на правомощията му, осигурява технически дейността му, подпомага Общинския съвет и осигурява дейността му, извършва дейност по административното обслужване на гражданите, физическите и юридическите лица. Общинската администрация, при осъществяване на своята дейност, се ръководи от принципите на законност, равнопоставеност, прозрачност, достъпност, отговорност, целесъобразност и ефективност.

8.1. Административна структура и организация на общинска администрация

Ръководството на община Нови пазар се състои от кмет, секретар и 3-ма заместник-кметове по „Програми и проекти със социална насоченост", „Стопански дейности, общинска собственост, правно обслужване, обществени поръчки, икономическо развитие, обществен ред и сигурност" и „Териториално селищно устройство, екология, земеделие и програми и проекти в областта на строителството, екологията и околна среда". Кметът на общината пряко отговаря за дейността на заместник-кметовете, секретаря, кметовете на кметства и кметските наместници.

В 8 от селата в общината има избрани кметове, а в останалите 7 (Беджене, Жилино, Зайчино ореше, Писарево, Преселка, Сечище и Тръница) работят назначени кметски наместници.

Структурата на общинска администрация, разпределението на дейностите и отговорностите на екипа на кмета и служителите на всички нива на общинска администрация са съобразени с потребностите на общността, наличните човешки ресурси и капацитет за предоставяне на качествени услуги на гражданите, осигуряване на благоприятна бизнес среда и добри условия на живот в населените места.

Общата администрация включва два отдела: отдел „Бюджет, финанси и човешки ресурси" и отдел „Правно обслужване, общинска собственост и обществени поръчки".

Специализираната администрация включва две дирекции - „Хуманитарна политика и програми и проекти със социална насоченост" и „Местни данъци и такси"; и два отдела – „Гражданска регистрация и административно обслужване" и „Териториално-селищно

устройство, екология, земеделие и програми и проекти в областта на строителство, екологията и околната среда".

Фигура №18. Структура на Общинска администрация - Нови пазар

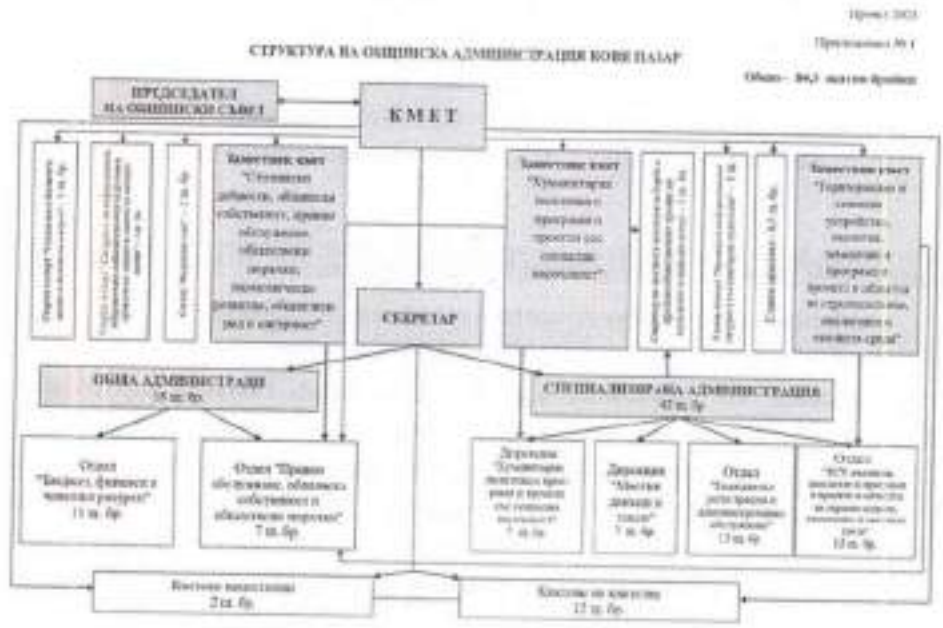

Източник: Община Нови пазар

8.2. Човешки ресурси

За периода 2014-2020 г. общият брой на служителите, работещи в Община Нови пазар, се увеличава постепенно, но от 2020 до 2023 г. остава непроменен. През годините се изменя формата на правоотношението им – служебно или трудово. Динамиката на ръководните длъжности не се променя. Това показва една добре установена, работеща структура в Общината, която е изградила работна среда, позволяваща безпроблемното управление.

За изследвания период в общината няма данни за проведени стажове или временно наети лица. Може да се положат усилия за привличане на студенти, които да изкарват стажа си в Общината, а в последствие да бъдат задържани като експертни кадри.

Таблица №24. Кадрова осигуреност на Община Нови пазар в периода 2014-2023 г.

Показатели	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Общо служители	**60**	**60**	**63**	**63**	**63**	**64**	**79**	**79**	**79**	**79**
Служебно правоотношение	12	12	11	10	11	11	8	8	8	8
Трудово правоотношение	48	48	52	53	52	53	70.5	70.5	70.5	70.5
По служебно правоотношение на ръководни длъжности	9	9	8	8	8	8	8	8	8	8
По служебно правоотношение – експертен	3	,3	3	2	3	3	0	0	0	0
По трудово правоотношение на ръководни длъжности	0.5	0.5	1	1	1	1	17.5	17.5	17.5	17.5

Показатели	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Експертен и технически състав по трудово правоотношение	47,5	47,5	51	52	51	52	53	53	53	53

Източник: Община Нови пазар

Високият административен капацитет на общинските служители се поддържа от постоянните обучения, на които те присъстват – в периода 2014-2023 г. средногодишно се провеждат 15 броя обучения по различни теми, повишаващи управленския и административен капацитет на персонала в Общината, вкл. за разработване и управление на проекти.

Пряко за изготвянето и управлението на проекти на Общината са отговорни 4 служителя, а допълнително се привличат външни експерти, които ги подпомагат при необходимост.

По данни на Община Нови пазар към 2023 г. всички служители имат достъп до интернет и изградената вътрешна мрежа.

Може да се обобщи, че Общината разполага с достатъчно административен капацитет и технически ресурс за обезпечаване на своите дейности.

8.3. Държавно управление

В град Нови пазар като важен общински център в областта са деконцентрирани държавни служби. Те са свързани с възможности за по-бързо обслужване на бизнеса и по-добър достъп до информационно и проектно обслужване.

Сградите на държавното управление са концентрирани на територията на централната градска част.

Таблица №25. Структури на местното и държавното управление в гр. Нови пазар

Администрация	Адрес	Значение
Районен съд Нови пазар	ул. „Цар Освободител" №31	регионално
Община Нови пазар	ул. „Васил Левски" №3	общинско
Общинска служба по земеделие	ул. „Оборище" №1, ет.2	общинско
Районна служба „Пожарна безопасност и защита на населението"	ул. „Плиска" №1	регионално
Районно управление „Полиция"	ул. „Плиска" №1	регионално
Служба по вписванията Нови пазар	ул. „Цар Освободител" №31	общинско
Дирекция „Бюро по труда" - Нови пазар	ул. „Оборище" № 5	регионално
Дирекция социално подпомагане	ул. „Оборище" №5	общинско

Източник: Община Нови пазар

8.4. Политики, програми, проекти и инициативи

Общинската администрацията, както и Общински съвет поддържат актуализирана база данни с приетите стратегически, програмни и управленски документи, съответно на сайта на Община Нови пазар (https://novipazar.bg/).

Действащи стратегии и програми:

Програми и стратегии, които са приети и публикувани към момента на изготвянето на ПИРО Нови пазар и имат отношение към периода 2024-2027 г., са:

- Общ устройствен план на община Нови пазар;
- Програма за енергийна ефективност на община Нови пазар 2023 – 2028 г.;
- Краткосрочна програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива на община Нови пазар 2024 – 2027

- Програма за управление на община Нови пазар 2023-2027 г.

Капацитет за управление на проекти

В рамките на Общинския план за развитие на община Нови пазар за периода 2014-2020 Община Нови пазар е изпълнила следните по-големи проекти с външно финансиране:

Таблица №26. Управлявани проекти в рамките на ОПР 2014-2020 от община Нови пазар

№	Наименование на проекта	Финансираща програма	Бюджет в лв.	Статус проект
1.	Осигуряване на топъл обяд в община Нови пазар	ОП „Храни"	12 209,09	Приключен
2.	Независим живот в община Нови пазар	ОП „РЧР"	499 984,47	Приключен
3.	Осигуряване на топъл обяд в община Нови пазар	ОП „Храни"	882 233,89	Приключен
4.	Подобряване на енергийната ефективност в сградата на общинска администрация Нови пазар	ОП „Региони в растеж"	2 572 278,00	Приключен
5.	Повишаване на енергийната ефективност на обществени сгради в гр. Нови пазар, сграда на ОДМВР- Шумен, РУ Нови пазар	ОП „Региони в растеж"	629 494,00	Приключен
6.	Повишаване на енергийната ефективност на публични и държавни сгради в гр. Нови пазар	ОП „Региони в растеж"	519 299,20	Приключен
7.	Повишаване на енергийната ефективност на многофамилни жилищни сгради в гр. Нови пазар - II	ОП „Региони в растеж"	1 098 520,00	Приключен
8.	Повишаване на енергийната ефективност на многофамилни жилищни сгради в гр. Нови пазар - I	ОП „Региони в растеж"	1 145 961,18	Приключен
9.	Повишаване на енергийната ефективност на многофамилни жилищни сгради в гр. Нови пазар - III	ОП „Региони в растеж"	1 476 590,02	Приключен
10.	Подкрепа за деинституционализацията на грижите за децата в община Нови пазар	ОП „Региони в растеж"	199 842,03	Приключен
11.	Социално предприемачество за социална интеграция в община Нови пазар	ОП „РЧР"	390 391,25	Приключен
12.	Център за грижа за лица с умствена изостаналост	ОП „Региони в растеж"	554 999,96	Приключен
13.	Въвеждане на мерки за енергийна ефективност и обновяване на Обществена сграда, община Нови пазар, гр. Нови пазар, ул. „Оборище" №5	ОП „Региони в растеж"	1 185 230,00	Приключен
14.	Патронажна грижа в община Нови пазар	ОП „РЧР"	173 161,76	Приключен
15.	Патронажна грижа в община Нови пазар	ОП „РЧР"	142 245,00	Приключен
16.	Подобряване на материално-техническата база на читалищата в община Нови пазар	ПРСР	68 347,48	Приключен

Източник: ИСУН 2020 и Справка Община Нови пазар

В обобщение, в общината вече има изграден капацитет за управление на проекти с външни за общинския бюджет средства.

По отношение на бизнеса и НПО също се наблюдава изграден капацитет за управление на проекти. В рамките на периода 2014-2020 г. по информация от ИСУН 2020 са регистрирани 27 бр. проекти на местни юридически лица, изпълняващи проекти за подобряване на конкурентоспособността и развитието на човешките ресурси.

След направена справка с отминалия период 2007-2013 г. ясно се вижда засиленият капацитет за управление на проекти по отношение на броя на изпълняваните договори. По отношение на привлечени средства стойността за отминалия период е по-голяма, тъй като е изпълнена мащабна инвестиция за изграждане на частична канализационна мрежа, ПСОВ и реконструкция на водопроводна мрежа на гр. Нови пазар, която е на стойност от 27 458 849 лв.

Таблица №27. Брой, стойност и БФП на проектите, реализирани в община Нови пазар за периода 2007-2020 г.

Показател	2007-2013	2014-2020
Общ брой договори*	19 (11)	43 (16)
Обща стойност БФП (в лв.)	40 745 918,69	13 045 031,33
Обща стойност на проектите (в лв.)	41 800 189,00	13 802 199,66
Обща стойност БФП на проекти на общината (в лв.)	39 897 864,94	11 468 981,00
Обща стойност на проектите на общината (в лв.)	40 743 322,20	11 550 787,33
Общ брой бенефициенти	8	27
Население към 31.12.2013 и 31.12.2019	16 680	15 909
Привлечени средства (БФП) на 1 човек (лв.)	2 442,80	819,98
Привлечени средства на 1 човек (лв.) - само от Община Нови пазар	2 391,96	720,91

Източник: ИСУН 2020, ИСУН, НСИ, собствени изчисления

** Забележка: в скоби са броя на проектите, чиито бенефициент е Община Нови пазар.*

Преодоляването на част от трудностите, свързани с усвояването на средства от Европейския съюз и други финансови инструменти, е дало своя **положителен резултат** - натрупан опит, който ще бъде ползван в следващи периоди; развит добър диалог с икономическите и социални партньори на местно общинско, национално и трансгранично ниво; прилагане на добри практики в областта на планирането, подготовката и реализирането на проекти.

Посочените положителни резултати ще благоприятстват усвояването на безвъзмездни средства в рамките на плановия период 2021-2027 г. по национални и транснационални програми. За да се повиши качеството на административния капацитет, модернизира управлението за предоставяне на висококачествени публични услуги за гражданите и бизнеса, е необходимо да се използват възможностите, които се предоставят по различните програми в програмния период 2021-2027 г.

8.5. Състояние на гражданския сектор в общината

Справка в Портала за електронни административни услуги за юридическите лица с нестопанска цел в обществена полза показва, че на територията на общината има 24 бр. регистрирани юридически лица с нестопанска цел (неправителствени организации). 3

По-голямата част от тях са регистрирани в град Нови пазар. Основно дейностите са насочени към включване на млади хора и малцинствени групи в различни проекти, както и за насърчаване на икономическото развитие на територията на общината. В таблицата са представени основни опериращи НПО на територията на общината, допринасящи за развитието ѝ чрез реализиране на проекти и инициативи и участващи в политики на администрацията за периода 2014-2020 г.

8.6. Прозрачност и партньорство

Рейтингът за активна прозрачност на органите на местното самоуправление на Фондация „Програма достъп до информация" се базира на резултатите от ежегодно проучване на фондацията чрез оценяване на интернет страниците и подаване на електронни заявления до административните структури в системата на изпълнителната власт. Оценката на всяка отделна административна област представлява средно претеглената оценка от рейтингите на влизащите в нейния обхват общини. В картата на прозрачността за община Нови пазар този показател е оценен на 68%4 за 2024 година.

За периода 2014-2020 г. няма изпълнени **съвместни проекти** с бизнеса, реализирани в условията на публично-частни партньорства. Политиката на ЕС за съфинансиране и допълняемост на дейностите и намаляването на % на безвъзмездната финансова помощ налага развитие именно на ПЧП с оглед на придобиване на външни за Община Нови пазар финансови средства. Именно затова ПЧП ще се превръща във все по-голям фактор за финансиране на дейности и проекти.

По отношение на **междуобщинското партньорство,** Община Нови пазар има един побратимен град - Инегьол, Турция и едно сдружение с нестопанска цел – МИГ „Нови пазар – Каспичан", което изпълнява много успешно Стратегия по подхода ВОМР (Водено от общностите местно развитие). Общината е член на Националното сдружение на общините в Република България и на Националната асоциация на секретарите на общини в Република България.

8.7. Основни изводи

- Проблеми:
  - Недостатъчно собствени финансови средства за едромащабни инвестиции.
- Предимства и потенциали:
  - Добре балансирана и устойчива административна структура;
  - Изграден капацитет за управление на европейски проекти;
  - Повишаващ се финансов ресурс за инвестиции в инфраструктурни проекти и поддържане на обществени услуги;

---

3 Източник: Портал за електронни административни услуги за юридическите лица с нестопанска цел в обществена полза - https://ngo.mjs.bg/bg

4 Източник: Програма достъп до информация - https://data.aip-bg.org/surveys/5KSE24/map

- Повишаващ се интерес на бизнеса и изграден капацитет за управление на проекти за подобряване на конкурентоспособността и развитието на човешките ресурси;
- Добър опит в междуобщинското партньорство;
- Добра комуникация между публичната власт и населението.

9. Анализ на връзката на общината със съседните територии извън административните ѝ граници, които имат потенциал да влияят върху развитието на населените места и териториите в рамките на общината.

9.1. Връзка с Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточния регион от ниво 2

Североизточният регион е разположен периферно на основната TEN-T мрежа през територията на страната, но предимството му е, че граничи с двата големи международни водни басейна – директен широк излаз на Черно море (източна граница на страната) и близък достъп до река Дунав (чрез общата граница с област Силистра и пристанищата Силистра и Тутракан), което определя неговото геостратегическо значение. Регионът има пряк достъп до черноморските пристанища Варна (България) и Констанца (Румъния). Река Дунав е естествен воден път, който свързва страната и региона с 11 държави в Централна и Източна Европа.

В пространствено отношение три от областните градове (Варна, Шумен и Търговище) формират една ос, ориентирана изток – запад. Регионът получава силен тласък на развитие по тази ос. Тя е много активна и поради установяването ѝ в исторически план, правейки връзката София – Варна, и поради изграждането на бързата автомобилна връзка Варна – Шумен, част от АМ „Хемус". Тази ос се разклонява и по нея се осъществява връзката Варна – Русе. Взаимоотношенията между двата града също са исторически обусловени и имат значителен потенциал да укрепнат още повече. В централната част на СИР балансираща функция има град Добрич. Неговата роля е много важна като обслужващ център за общините в северната част на региона. Чрез него се осъществяват и северните връзки с Румъния и Европа чрез ГКПП „Йовково" и се улеснява достъпът до пристанището в град Силистра.

Община Нови пазар попада основно под влиянието на главна урбанизационна ос София - Шумен - Варна. Гр. Нови пазар като общински център е определен като град от четвърто йерархично ниво в НКПР. Градът е център, предлагащи работни места и основни услуги със значение за собствената си и съседните по-малки общини. Запазването на позициите и утвърждаването на града като центрове от четвърто йерархично ниво е ключов фактор за задържането на населението във вътрешните и външните периферни части на региона, предлагайки работни места и основни публични блага и услуги.

В урбанистичния модел „умерен полицентризъм" община Нови пазар попада под влиянието на областния град – Шумен и е междинна връзка на областния град и община Никола Козлево. Характерно за урбанистичния модел „умерен полицентризъм" е интензивното развитие на столицата, съпроводено с развитието на не голям брой урбанистични центрове от 2-ро и 3-то ниво, както и стабилизирането на достатъчно голям брой центрове от 4-то ниво, което води до сравнително малко увеличаване на централните територии и намаляване на периферията, както и до приближаване на градски услуги до селските райони.

Фигура №19. Урбанистичен модел „Умерен полицентризъм“

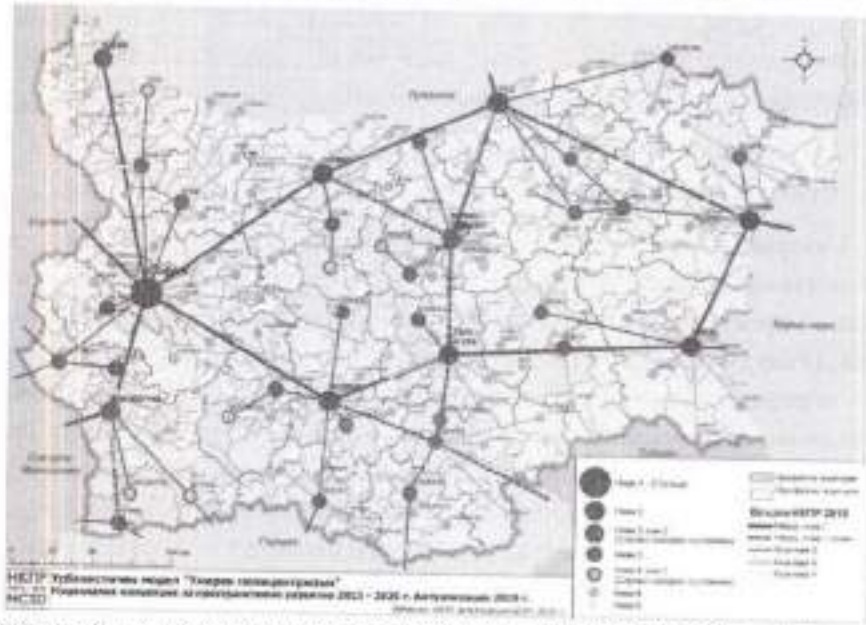

Източник: Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., актуализация 2019 г.

9.2. Съвместни проекти със съседни общини

В предходната точка бе направен анализ на връзките на общината със съседните общини и центрове на влияние. Според центровете и осите на урбанистично развитие община Нови пазар попада в периферна територия на оста София – Варна. Поради идентифицираните общи предизвикателства за общините от ниво 4 на АНКПР могат да се поставят и евентуални възможности за коопериране с други общини.

Фигура №20. Центрове и оси на урбанистично развитие

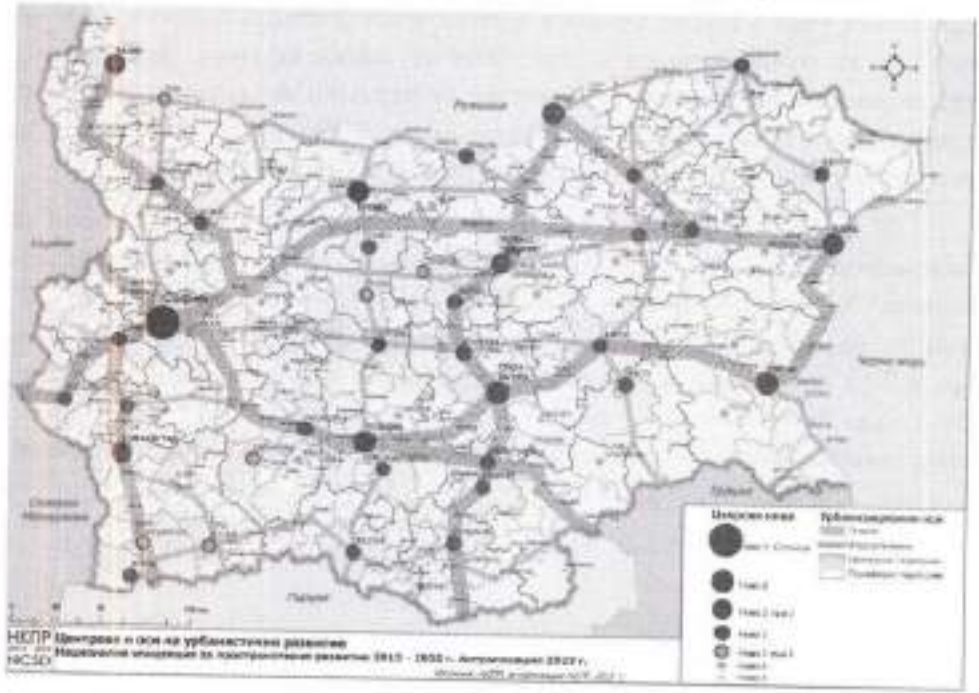

Източник: Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., актуализация 2019 г.

Подходящи оси за съвместно сътрудничество и кооперирание на община Нови пазар, идентифицирани в процеса на изготвяне на ПИРО Нови пазар:

- **Ос „Областен център гр. Шумен – община Нови пазар"** – тук могат да се търсят възможности за осъществяване на по-големи инфраструктурни проекти в общите сдружения за управление на отпадъците и ВиК мрежата;
- **Ос „Селски общини"** в област Шумен и съседната област Варна – проекти с общините по оста: Вълчи дол – Ветрино - Нови пазар – Каспичан - Никола Козлево – Каолиново – Венец – Хитрино и други. Това могат да бъдат проекти с цели за опазване на културно-историческото наследство, за развитието на селските райони (създаване на МИГ-ове), за развитие на селското стопанство и иновациите в него, за социални услуги и други (с особена важност за община Каспичан - да се продължи сътрудничеството в МИГ-а и около Археологически резерват „Ранносредновековен град Плиска"). Осъществяването на съвместни проекти и инициативи между периферните общини може да подобри качеството на живот и работната среда, достъпа до основните услуги и да създаде нови възможности за повишена регионална конкурентоспособност и устойчиво развитие.
- **Ос „Трансгранична - България-Румъния (Нови пазар – Варна/Добрич - Констанца)"** – кооперирание с общини и организации от Румъния за трансфер на добри практики в сферата на икономиката, както и интегрирането в образованието и социалния живот на необлагодетелствани групи. Тук също предмет на проекти могат да бъдат и развитие на трансграничен културен туризъм. Като обща цел на трансграничните проекти се залага приобщаването на общините и областите в общоевропейския Дунавски регион и развитие на трансгранични партньорства и евро региони за интегрирано управление на басейна на реката, опазване на водите, почвите и биоразнообразието и стимулиране на икономическото развитие, устойчивия туризъм и културния обмен.

Фигура №21. Пространствени връзки – Съседни държави

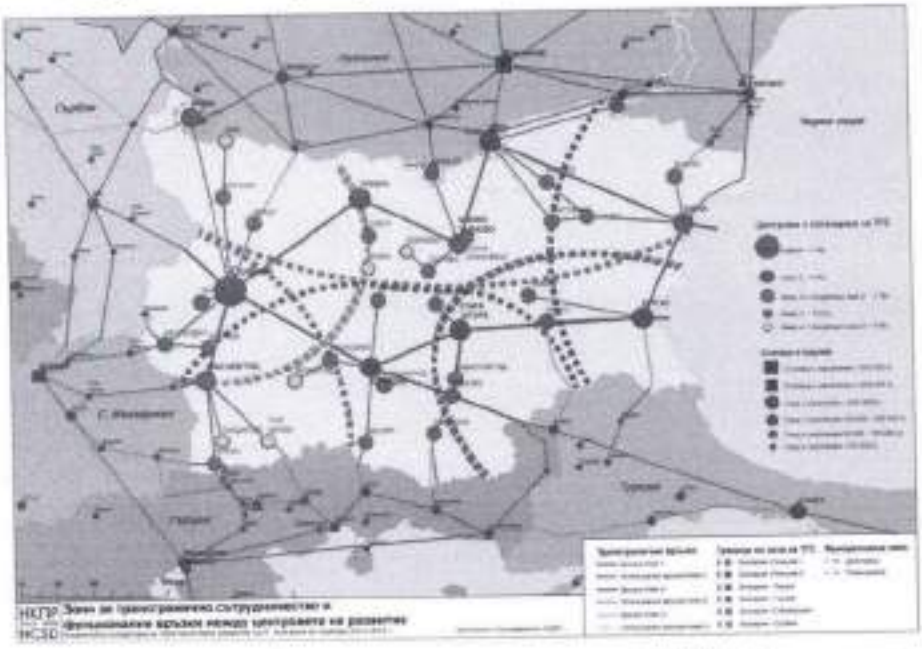

Източник: Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., актуализация 2019 г.

9.3. Основни изводи

- Проблеми:
  - Периферна територия до град от 2-ро ниво;
- Предимства и потенциали:
  - Възможност за осъществяване на съвместни проекти и инициативи между съседни общини, които могат да подобрят качеството на живот и работната среда;
  - Възможности за осъществяване на по-големи проекти за икономическо развитие чрез използване на потенциала на пристанище Варна и летище Варна.

10. Влияние на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение, предвидени за реализация на територията на общината

Като община в Североизточния район и в частност област Шумен и поради забавеното изграждане на важни инфраструктурни проекти с десетилетия, в момента се откриват няколко, които пряко и косвено засягат общината и за които в момента се изготвят инвестиционни проекти или е стартирало строителството. Основните големи проекти са представени таблично:

Таблица №28. Големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение с влияние за община Нови пазар

№	Наименование на проект	Фаза и финансиране	Преминава през община Нови пазар	Описание и значение за община Нови пазар
1.	Доизграждане на АМ „Хемус“	Стартирано строителство в отсечка „Буховци - Белокопитово“ (средства от държавния бюджет)	Да	Проектът ще допринесе за подобряване на връзките със столицата и като цяло с общините в Северна България.
2.	Изграждане на скоростен път „Силистра – Шумен – Карнобат – Ямбол – ГКПП Лесово“.	Идея	Не	Проектът ще допринесе за подобряване на трансграничните връзки с Турция и с общините в Южна България.
3.	Изграждане на регионален газов хъб в България - газов хъб „Балкан“	Предпроектно проучване	Не	Идеята за изграждането на регионален газоразпределителен център е подкрепена от стратегическото географско разположение на България, добре развитата съществуваща газова инфраструктура за пренос и съхранение и проектите за изграждане на междусистемни връзки с Турция, Гърция и Сърбия и доизграждане на инфраструктурата с Румъния. Според експертите като предпочитан маршрут за реализацията на хъба се очертава „Балкан 1“, който предвижда да се реализира на две фази. Първата фаза предвижда нов входен капацитет от Турция и нов изходен капацитет към Сърбия, а втората - входна точна около Варна и нов изходен капацитет към Оряхово. Като други входни точки се разглеждат Гърция и Турция (съществуваща и нова инфраструктура).
4.	Създаване на нова индустриална и логистична зона в град Шумен, част от проект „Индустриален Парк Шумен“ АД	В развитие (Стартиран като ПЧП на община Шумен и частен инвеститор, сега общият брой на компаниите в целия парк е вече 24.)	Не	Проектът предвижда изграждането на логистично-търговски и индустриален парк в района на гр. Шумен, който да задоволява нуждите не само на самия град, но и на целия Североизточен регион.

Източници: Официални страници на АПИ, НКЖИ и Министерство на икономиката

11. SWOT анализ

SWOT-анализът спада към експертната група методи, но той не може да бъде разработен без необходимата изходна информация. За първи път този метод за анализ е използван в научните разработки, посветени на управлението (мениджмънта) на фирмите. Най-често SWOT-анализът се използва за идентифициране на организационното състояние на фирмата и за очертаване на тенденциите в нейното развитие. По-късно SWOT-анализът е пренесен и в други области като регионално планиране, околна среда, туризъм и др.

Главната цел на SWOT-анализа е да се извърши взаимообвързана оценка на вътрешните за дадена организация или регион силни (Strengths) и слаби (Weaknesses) страни, както и на външните за организацията или региона възможности (Opportunities) и заплахи (Threats). Приема се, че вътрешните страни (силните и слабите страни) могат да се контролират от организацията, докато външните фактори (възможности и заплахи) определят състоянието на средата, в която се развива организацията или региона.

Силните страни са ресурс, умение или друго преимущество, което притежава общината. Силната страна е отличителна компетенция, която дава сравнително предимство. ***Слабите страни*** представляват ограничения или недостиг на ресурси, умения и способности, които сериозно възпрепятстват развитието на сектора. ***Възможностите*** представляват най-благоприятни елементи на външната среда. Това са благоприятни външни фактори, от които общината се възползва или би могла да се възползва. ***Заплахите*** са най-неблагоприятните сегменти на външната среда. Те поставят най-големи бариери пред настоящото или бъдещото (желаното) състояние.

Резултатите от SWOT-анализа позволяват точно формулиране на приоритетите и целите за развитие на общината, както и периодична оценка на мястото ѝ в рамките на региона. Резултатите от SWOT-анализа позволяват да се планират и реализират конкретни мерки за коригиране на състоянието. Сред елементите на анализа има взаимовръзки, които разкриват потенциала за развитие, а също и такива, които показват ограниченията (лимитиращите фактори) и проблемите, които предстои да бъдат преодолени.

Анкетно проучване във връзка с изготвянето на ПИРО 2024-2027 г. бе проведено сред заинтересовани страни и граждани на община Нови пазар в периода май – юни 2024 г.

В настоящия SWOT-анализ са отразени и резултатите от двете проучвания.

Таблица №29. Таблица SWOT анализ

Силни страни	Слаби страни
• Изградени традиции и опит в селското стопанство и силикатната промишленост - предпоставка за развитие на местната икономика, повишаване на заетостта и жизнения стандарт на населението; • Богато историческо наследство и географско положение в близост до старите столици на България – предпоставка за развитие на културен туризъм; • Развита и изградена мрежа от структури на културата, образованието и социалните дейности; • Добре изградена пътна мрежа; • Подобрена ВиК мрежа в гр. Нови пазар и изградена ПСОВ; • Напълно изградена електроенергийна мрежа. • Липсват ярко изразени екологични проблеми, замърсявания и увреждания на околната среда, застрашаващи човешкото здраве, което е предпоставка за високо качество на живот за жителите и посетителите на общината; • Добро качество на атмосферния въздух и почвите за живот и продуктивно земеделие; • Натрупан опит за управление на проекти, който е основен ресурс за бъдещи периоди; • Добър опит в междуобщинското партньорство – МИГ „Нови пазар – Каспичан".	• Ниска квалификация на работната сила; • Ниско заплащане и липса на мотивация на персонала; • Неразработени туристически ресурси; • Неблагоприятна демографската ситуация; • По-високият темп на намаляване на населението от средния за областта, ниската гъстота и влошаващата се възрастова структура са пречка за развитие на пазара на труда; • Неадекватно образователно-квалификационно ниво на свободните човешки ресурси спрямо потребностите на работодателите и слаба професионална адаптивност на заетите при въвеждането на нови технологии; • Лошо качество на Интернет връзката и липса на такава в селата; • Незадоволително състояние на физическата среда в селата; • Площта на зелените площи за обществено ползване е под нормите; • Липса на план за опазване и управление (ПОУ) на Археологическия резерват „Ранносредновековен град Плиска" и актуални подробни устройствени планове със специфични правила и нормативи за защитените територии за опазване на НКН - препятствие при осъществяването на инвестиционни инициативи, свързани с тези територии, от друга страна представлява риск за осъществяване на намеси, които да накърнят качествата на териториите и да ликвидират разположените върху тях защитени обекти.
Възможности	**Заплахи**
• Повишаване конкурентоспособността на МСП чрез възможностите по ОПИК за внедряване на нови технологии и ноу-хау и технологични процеси в отраслите и производствата на общинската икономика, които да осигурят адекватно покриване на	• Влошаване на демографската ситуация; • Недостиг на финансови средства за внедряване на нови технологии в промишлените предприятия за повишаване конкурентоспособността им и технологични процеси;

изискванията на международните стандарти за качество на произвежданата продукция; • Повишаване квалификацията на персонала, преквалификация и придобиване на нови професии чрез възможностите по Програми за развитие на човешките ресурси; • Подобряване на достъпа до използване на съвременни технологии в телекомуникациите и широколентов Интернет; • Използване на възможностите, които се предлагат за подобряване на общинската система за разделно събиране на биоразградими отпадъци, въвеждане на екоиновации в сектор „Отпадъци"; • Внедряване на добри практики и обмяна на опит за повишаване на административния капацитет чрез междуобщински, национални и транснационални проекти; • Повишаване на знанията и уменията и популяризиране на възможностите за публично-частни партньорства на територията на общината; • Повишаване качеството на административния капацитет.	• Влошаване на инвестиционната активност и опасност от липса на инвеститори, поради негативните тенденции на икономическите индекси за България; • Задълбочаването на демографската криза, отрицателният естествен прираст и застаряващото население ще окажат неблагоприятно влияние върху възпроизводство на населението, по-рязко намаляване на икономическата активност на населението, увеличаване на броя на закритите училища и детски градини и равнището на безработицата; • Недостатъчен капацитет на държавните и местните власти и липса на достатъчни финансови средства за реализиране на проекти, насочени за подобряване на демографския потенциал; • Недостиг на необходимите финансови средства за изпълнение на планираните инфраструктурни проекти.

12. Описание на взаимовръзките на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво и Интегрираната териториална стратегия на Североизточния регион

12.1. Взаимовръзки с анализа на районите

Социално-икономическият анализ на районите на Р България (Анализа на районите) представя настъпилите промени за периода 2014-2020 г. в икономическото, социалното, демографското, инфраструктурното развитие и състоянието на околната среда и очертава основните тенденции в тях. Също така дава прогнози за развитието им до 2027 г. Той е структуриран в 3 основни части.

Първата част обхваща териториалния анализ на развитието по тематични направления и ключови характеристики по три основни теми – темата за урбанистичното развитие, териториалните аспекти на секторните политики, административния капацитет за провеждането им и за изпълнение на проекти.

Втората част акцентира върху сравнителния анализ на социалното, икономическото, демографското и екологичното състояние и развитие и инфраструктурното осигуряване на районите, областите и общините. Във всяко тематично направление са проследени промените, настъпили в резултат на прилаганите европейски и национални политики и програми и са систематизирани изводи за въздействието на външни и вътрешни фактори, за установените трайни тенденции и възможностите за преодоляване на проблемите.

Третата част обобщава синтезираните изводи от първите две и ги надгражда с интегриран национален профил.

Съдържанието на втората и третата част, както и на резюмето на анализа припокриват темите, изследвани в ПИРО. Това е първата взаимовръзка между ПИРО и Анализа на районите – съдържанието.

Освен това темите в Анализа на районите, особено в частите за демография, социално развитие и икономика, са проследени чрез ключови показали, които са използвани в ПИРО Нови пазар за откроване на местните характеристики. **Това спомага за сравнението на част от изводите, направени в Анализа на районите, и тези за целите на ПИРО.** Допълнително по отношение на **демографските показалите,** при изготвяне на ПИРО Нови пазар, **са съпоставяни с тези на областно и национално ниво,** за да могат да се проследят взаимовръзките между тях.

В следващата таблица са изведени основните изводи от Анализа на районите и заключенията в ПИРО. Този подход дава възможност за бързо очертаване на взаимовръзката между двата анализа – къде има припокриване (т.е. изводите за Нови пазар са валидни и за национално/регионално ниво), къде се отчита разминаване (т.е. заключенията за община Нови пазар са по-негативни или обратното – по-благоприятни).

Таблица №30. Взаимовръзки между заключенията от Анализа на районите и ПИРО

Заключения от Анализа на районите	Заключения от социално-икономическия анализа на ПИРО	Взаимовръзка
ТЕМА: ДЕМОГРАФИЯ		
Демографската ситуация в страната се характеризира с продължаващо намаляване и застаряване на населението, намаляваща раждаемост и задържащо се високо равнище на общата смъртност, отрицателен естествен и механичен прираст.	Населението устойчиво намалява; Раждаемостта на 1000 д. е по-ниска от средното ниво за страната; Смъртността е по-висока от средното ниво за страната. Отрицателен естествен прираст.	Общината е с по-лоша характеристика от националното ниво.
Намаляване на дела на населението в трудоспособна възраст.	Намалява делът на населението в трудоспособна възраст.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Териториалното разположение на населението е предимно в градовете – 73,5% (2017 г.)	69,42% от населението в общината живее в града (2023 г.)	Общината не се различава от общата характеристика за страната.
Изчерпан демографски потенциал на селата, които до неотдавна са били източник на миграция към градовете.	Отрицателен механичен прираст в селата и постоянно намаляване на населението в тях.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
ТЕМА: ПАЗАР НА ТРУДА		
Коефициентът на икономическа активност нараства.	Отчетена е тенденцията за увеличаване броя на заетите в местната икономика и намаляване на населението в трудоспособна възраст.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Заетостта на населението в най-активна възраст (15–64 години) бележи съществен ръст на национално ниво в периода 2014-2017 г.	Увеличаването на броя на заетите като цяло води и до увеличаване на заетостта в интервала 15-64 години, въпреки че липсват данни за потвърждението му.	Общината е със сходна характеристика като на национално ниво.
Коефициентът на безработица намалява.	Коефициентът на безработица намалява.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Коефициентът на продължителна безработица намалява значително.	Трайно безработните лица намаляват в общината.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
ТЕМА: ТЕРИТОРИАЛНО УРБАНИСТИЧЕН АНАЛИЗ		
Общините в България са класифицирани като: силно урбанизирани (централни), **средно урбанизирани** (междинни), при които над 50% от населението живее в населени места от 5 до 50 хил. жители или общината е с център град от 5 до 50 хил. жители, и слабо урбанизирани	В ИТСР на Североизточен регион община Нови пазар е определена като „средно урбанизирана" (междинна).	Общината попада в групата на 95 общини, които са определени в Анализа на районите като „средно урбанизирани" (междинни).

Заключения от Анализа на районите	Заключения от социално-икономическия анализа на ПИРО	Взаимовръзка
(периферни), при които над 50% от населението е в населени места под 5 хил. жители или общините са с център град под 5 хил. жители.		
В Анализа на районите са определени агломерационни образувания по дадени критерии.	В ИТСР на Североизточен регион община Нови пазар не попада в агломерационен ареал.	Неприложимо.
ТЕМА: ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ		
БВП и БВП на глава от населението нараства	На ниво „община" не се поддържа информация за БВП, но за област Шумен показателят нараства. В същото време в община Нови пазар се наблюдава увеличаване на произведената продукция на 1 работник.	Общината е със сходна характеристика като на национално ниво.
Нараства производителността на труда	Нараства производителността на труда на 1 работник.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Най-голям брой МСП са в групата на микропредприятията (от 0 до 9 заети), достигат 92.47% (2017 г.) от общия брой предприятия в нефинансовия сектор, следвани от втората група (от 10 до 49 заети).	94,8% са микропредприятията на територията на общината за 2022 г. 3,7% са малките предприятия.	Общината е със сходна характеристика като на национално ниво.
Атрактивността на българския туризъм се формира от културно-историческо наследство, природни ценности, разнообразни пейзажи, качествени услуги и добра свързаност/достъпност.	Община Нови пазар притежава редица движими и недвижими културни ценности, които могат да се използват за развитие на туризма.	Общината притежава характеристики, определени в Анализа на районите за развитие на туризма
ТЕМА: СОЦИАЛНА СФЕРА		
Обхватът на деца в предучилищно образование е намалял до степен, че всяко пето дете не посещава детска градина.	Местата в детските градини в община са достатъчни, за да обхванат всички желаещи деца.	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.
Броят на учениците в страната намалява ежегодно с близо 1,5%. Закриват се училища, предимно в малките населени места.	Броят на учениците намалява през годините, отчита се и закриване на училища.	Общината е със сходна характеристика като на национално ниво.
Увеличаващи се разходи в сферата на социалното осигуряване, подпомагане и грижа.	Делът на подпомаганите лица в общината се задържа, но като цяло разходите за тях се увеличават.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.

Заключения от Анализа на районите	Заключения от социално-икономическия анализа на ПИРО	Взаимовръзка
Неравномерно териториално разпределение на мрежата от социални услуги по общини, неподходяща материална база.	Социалните услуги са фокусирани в общинския център.	Общината е със сходна характеристика като на национално ниво.
ТЕМА: ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА		
Насърчаването на интермодалността, като възможност за прехвърляне на товари към по-екологосъобразните видове транспорт, е една от основните мерки за устойчиво и балансирано развитие на транспортната система.	В община Нови пазар няма голям потенциал за развие интермодален транспорт.	Общината е с различна характеристика спрямо тази на национално ниво.
В национален план електроенергийната мрежа е добре развита и всички населени места са електроснабдени.	Електроенергийната мрежа в общината има достатъчно капацитет за поемане на допълнителни консуматори.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Газопроводната мрежа в България има нужда от доразвитие. Необходимо е и увеличаване на дела на газифицираните домакинства до набелязаната цел до 30% през 2020 г.	Газопреносната и газоразпределителната мрежа е развита, но има потенциал за доразвие.	Изводите, направени в Анализа на районите, са валидни и за община Нови пазар.
Нарастване на участието на ВЕИ в енергийния баланс на страната. Новият акцент в използването на ВЕИ е да се насочи към децентрализирано производство на енергия от ВИ, предимно за собствени нужди и присъединяване към мрежите с по-ниско напрежение, което ще намали и разходите за пренос.	В общината Нови пазар има потенциал за използване на слънчевата енергия, като на територията ѝ са изградени и изграждат фотоволтаични паркове за над 42 MW.	Изводите, направени в Анализа на районите, са валидни за община Нови пазар.
Често срещан е проблема с „режим на водоснабдяване", който силно влошава качеството на живот на населението.	В община Нови пазар няма проблем с водоподаването до населените места.	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.
Изключително високо ниво на загуби на вода (средно около 60%)	Загубите на вода са около 75% за 2023 г.	Общината е с по-лоша характеристика от тази на националното ниво.
Значително по-големи количества образувани отпадъци на човек в България в сравнение с ЕС, ниска степен на рециклиране на битовите отпадъци.	В община Нови пазар е започнало рециклиране на отпадъците, но все още голяма част от тях се депонират директно; има тенденция за промяна на това съотношение.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.

Заключения от Анализа на районите	Заключения от социално-икономическия анализа на ПИРО	Взаимовръзка
ТЕМА: ОКОЛНА СРЕДА		
Национален проблем по отношение състоянието на атмосферния въздух е замърсяването с фини прахови частици (ФПЧ), което е сред най-високите в ЕС. То има ясно изразен сезонен характер.	На територията на община Нови пазар няма значими местни източници на емисии от замърсители на атмосферния въздух. Но проблемът с отоплението на „твърдо" гориво е характерен и за нея.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Подобрява се качеството на повърхностните води в страната.	Състоянието на повърхностните води в общината е добро.	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.
Нивата на шум в по-голямата част от изследваните пунктове надвишава граничните стойности за съответните населени територии.	На територията на община Нови пазар няма значителни шумови източници.	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.
ТЕМА: АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ		
Наличието на административен капацитет в местните власти за усвояване на средства по оперативни програми и натрупването на инвестиции с икономически и социален характер, подкрепени от оперативните програми, са важно условие за растежа на териториалните единици.	Общината привлича успешно средства от ЕСИФ, националните програми и други донорски програми, което показва и повишаването на капацитета й.	Изводите, направени в Анализа на районите, са валидни и за община Нови пазар.
Силна зависимост от европейските фондове и помощи и несъобразените с местния потенциал и характеристики приоритети и проекти, без задълбочен анализ на потребностите, ефективността, управлението и поддържането на изградените обекти.	Проектите, които се реализират от Общината, почиват на задълбочени анализи на местните потребности и целят повишаване качеството на живот на жителите на Нови пазар.	Изводите, направени в Анализа на районите, не са валидни за община Нови пазар.

12.2. Основни фактори при формулирането на визията, стратегическите цели, приоритетите и съответните мерки за ПИРО Нови пазар, произтичащи от ИТСРСИР за периода 2021-2027 г.

Основните фактори при формулирането на визията, стратегическите цели и приоритети за развитие на община Нови пазар, произтичащи от ИТСРСИР за периода 2021 – 2027 г. са:

Развитието на конкурентоспособна икономика, която отчита спецификата на региона и мястото на общината в него. Общинската икономика следва да е в състояние да осигури растеж, заетост и условия за подобрено качество на живот, като в същото време бъде ориентирана към постигане на сътрудничество със съседните общини за териториален баланс и преодоляване на вътрешнорегионалните и междуобщински различия.

Ключов фактор за интегрираното развитие на общината в рамките на региона е съхраняването и оптималното използване на човешкия потенциал чрез подобряване на образованието, повишаване на уменията, осигуряване на равен достъп до качествено здравеопазване и социални услуги и чрез повишаване на общото културното ниво, водещо до формиране на активно, предприемчиво и добре образовано гражданско общество, което има ясна визия и осъзнава своята мисия за местното развитие.

Тези два фактора следва да са водещи в избора на мерки и от там на конкретни инициативи, дейности и проекти, насочени към териториалния аспект на развитието и с действия за подобряване на качествата не само на икономическата и социалната среда, но и на материалната жизнена среда в населените места в общината.

Конкретните мерки, заложени в специфичните цели ИТСРСИР, които имат пряко или косвено въздействие при определяне на мерките за осъществяване на целите на ПИРО Нови пазар, са:

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 1.1.

РАЗВИТИЕ НА ИНТЕЛИГЕНТНА ИНДУСТРИЯ С ПОТЕНЦИАЛ ЗА ВИСОК РАСТЕЖ

- повишаване конкурентоспособността на малкия и средния бизнес чрез стимулиране въвеждането на нови технологии, иновативни практики и създаването на клъстери;
- реализиране на принципите на кръговата икономика от фирми в общината.

Проектите, които са заложени в ИТСРСИР и могат да имат пряко въздействие върху общата стратегия за развитие на ПИРО Нови пазар, са:

- **изграждане на европейски цифров иновационен център (хъб),** който ще стимулира широкото приемане на модерни цифрови технологии от промишлеността, от публичните организации и академичните среди *(мястото за локализиране на този център не е конкретизирано, но неговата дейност ще покрива цялата територия на района, включително тази на община Нови пазар);*
- създаване на нова индустриална и логистична зона в град Шумен, част от проект „Индустриален Парк Шумен" АД – този проект пряко ще се отрази на социално икономическото развитие на община Нови пазар.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 1.2.

УСТОЙЧИВО ОПОЛЗОТВОРЯВАНЕ НА СПЕЦИФИЧНИЯ МЕСТЕН ПОТЕНЦИАЛ ЗА РАЗВИТИЕ

В този контекст предвидените дейности в Североизточен регион (респективно в община (Нови пазар) ще бъдат насочени към подпомагане на земеделските производители и МСП за по-широко използване на познанията и иновациите; подобряване на пазарната ориентация и повишаване на конкурентоспособността; подпомагане на МСП за възприемане и ефективно използване на цифровите технологии; развитие на биологично земеделие; създаване на нови продукти за биоиндустрията, нови биохимикали, биогорива, биофармацевтика и др.; подобряване на хидромелиоративните съоръжения.

Разнообразяването на туристическия продукт със специфични видове туризъм и с активно включване на туристическите ресурси на хинтерланда ще допринесе за преодоляване на изразената сезонност на рекреативния морски туризъм.

Конкретните дейности, които могат да изявят спецификата на община Нови пазар, са:

- подкрепа за съхраняване и стимулиране на фестивалите и конкурсите в региона, които представят по уникален начин неговата културна идентичност и го определят като атрактивна европейска туристическа дестинация;
- подобряване на инфраструктурата, обслужваща туризма;
- повишаване на инвестициите в реклама и маркетинг на туристическия потенциал и туристическите продукти, включително чрез използване на нови методи с помощта на цифровите технологии.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2.1.

ИНВЕСТИЦИИ В ОБРАЗОВАНИЕ И УМЕНИЯ

Мерките за подобряване на уменията и съответствието им с изискванията на регионалния пазар на труда, които пряко или косвено ще се отразят на община Нови пазар, ще се фокусират върху:

- провеждане на политики за преструктуриране на образованието и обучението и подготовка на работещите, отговарящи на потребностите на съществуващия бизнес, както и на очакванията от страна на бъдещия бизнес, от квалифицирана работна ръка - ще бъде поставен акцент върху подобряване уменията и знанията на персонала, ангажиран в селскостопанския сектор;
- периодично актуализиране на образователната програма на функциониращите 48 професионални училища в СИР – 21 в област Варна и по 9 във всяка от областите Добрич, Търговище и **Шумен** – в широко партньорство с бизнеса и потребностите от ключови умения;
- разширяване на регионалния обхват на дуалното обучение и увеличаване на възможностите за осъществяването му по различни професии, съобразено с потребностите на бизнеса на местно ниво;
- оптимизиране на мрежата от професионални и специализирани училища с цел повишаване на тяхната атрактивност в съответствие с нуждите на пазара на труда;
- активно включване на бизнеса в определянето на изискванията към специфични умения и познания;
- предлагане на обучение по професии и специалности с приоритетно значение за регионалния (**общинския**) **пазар на труда**;
- придобиване на по-добра цифровата грамотност;
- осигуряване на образователна среда за равноправен достъп до учене през целия живот.

Подходът на интегрираните териториални инвестиции ще бъде широко застъпен в изпълняваните мерки. Като подходящи за този подход се определят дейностите, свързани със създаване на условия за достъп до образование чрез преодоляване на демографски, социални и културни бариери и конкретно осъществяване на комплексни програми на общинско ниво.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2.2.

ПОДОБРЯВАНЕ НА ДОСТЪПА ДО КАЧЕСТВЕНИ ЗДРАВНИ И СОЦИАЛНИ УСЛУГИ

Грижите за здравето на населението са насочени към осигуряване на равен достъп до качествени, устойчиви и достъпни медицински услуги чрез развитие на инфраструктурата. Предвидените мерки, които пряко намират отражение в ПИРО Нови пазар включват:

- **територијално фокусиране на интервенциите**, което да подобри достъпа на населението до първична, специализирана и болнична помощ;
- осигуряване достъп на всеки гражданин до здравна помощ и услуги;
- икономически ефективни мерки за намаляване на основни рискови за здравето фактори и подобряване профилактиката на болестите;
- финансиране на нови условия за предлагане на услуги от общопрактикуващи лекари в труднодостъпни райони.

Гарантиране разкриването на социални услуги, които да отговорят на конкретните потребности на хората от целевите групи на територията на общините и региона, като въвеждането на регионалния принцип на планиране и развитие на социални услуги, който да стимулира инициативността и да създаде условия за максимална гъвкавост при получаването на икономически по-изгодни, финансово по-обосновани и по-достъпни за по-широк кръг потребители социални услуги. В периода 2024–2027 г. се планира да се реализират следните дейности:

- реформиране на съществуващите Домове за стари хора;
- създаване на нови социални услуги за резидентна грижа за възрастни;
- създаване на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа за лица с увреждания;
- създаване на съпътстващи специализирани и консултативни социални услуги за лица с увреждания;
- развитие на услуги в общността, свързани с превенцията на изоставянето на деца от групи в неравностойно положение;
- осигуряване на устойчиви, качествени и достъпни междусекторни услуги с цел превенция на социалното изключване;
- развитие на интегрирани услуги в подкрепа на ранното детско развитие чрез изграждане на Центрове за ранно детско развитие;
- подобряване на средата в съществуващи социални услуги/реформиране на съществуващи социални услуги;
- превенция и подкрепа за децата в риск и техните семейства.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2.3.

ПОДОБРЯВАНЕ НА КУЛТУРНАТА И СПОРТНАТА ИНФРАСТРУКТУРА

По тази цел ще се подкрепят мерки, свързани с осигуряване на достъп до културно и природно наследство чрез изграждане, реконструкция и модернизация на културната инфраструктура – театри, музеи и художествени галерии, библиотеки, читалища, включително мерки за подобряване достъпа на лицата в неравностойно положение до културните институции.

Мерките за подобряване на спортната инфраструктура също са насочени основно към изграждане и модернизиране на инфраструктура и оборудване за масов спорт.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3.1.

БЪРЗА И СИГУРНА ТРАНСПОРТНА И ЦИФРОВА СВЪРЗАНОСТ

Дейностите за реализиране на тази специфична цел съгласно Интегрираната транспортна стратегия в периода до 2030 г. са насочени към осигуряване на качествен и достъпен транспорт във всички региони (респективно общини) на страната чрез:

- създаване на оптимални връзки между автомобилния, железопътния, въздушния и водния транспорт;
- реконструкция и модернизация на участъците от мрежите с недостатъчен капацитет;
- подобряване на качеството и характеристиките на транспортната мрежа;
- подобряване на регионално ниво на достъпа до националната транспортна мрежа и транспортните коридори;
- осигуряване на достъпни задължителни обществени превозни услуги;
- изграждане на необходими нови връзки в транспортната мрежа;
- осигуряване на достъпен транспорт за лица с намалена подвижност.

Важни транспортни проекти, минаващи през, или в непосредствена близост на територията на община Нови пазар, които се планира да бъдат реализирани и които осигуряват свързаността с другите региони и големи градове в страната и направленията на TEN-T мрежата, са:

- доизграждане на АМ „Хемус",
- скоростен път I-2 „Русе – Шумен",
- скоростен път „Силистра – Шумен – Карнобат – Ямбол – ГКПП Лесово".

За преодоляване на вътрешнорегионалните различия и неравенства е важно подобряване на транспортната инфраструктура с регионално значение – пътища от 2-ри и 3-ти клас, както и на общинските пътища. Целесъобразни проекти в тази връзка са:

- реконструкция и рехабилитация на републикански път II-27 Нови пазар – Добрич – Балчик;
- възстановяване дейността на Летище „Търговище" - регионално летище, пуснато в експлоатация през 1969 г., което може да обслужва пътнически и товарни самолети от малък и среден клас. Разположено е на 16 km североизточно от гр. Търговище, на 25 km от гр. Шумен, на 30 km от гр. Разград *(и на около 30 km от Нови Пазар!) Уникалното му разположение дава възможност да обслужва обширен район.* Закрито за полети в края на 1999 г.
- засилване на цифровизацията в селските райони чрез разширяване на достъпа до скоростни комуникации, с което ще се повиши качеството на живота в тези райони.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3.2.

ГРАДСКО ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ

В региона има добре и равномерно развита мрежа от 10 малки градове от 4-то ниво: Попово, Провадия, **Нови пазар**, Балчик, Каварна, Девня, Велики Преслав, Омуртаг, Генерал Тошево и Тервел, ***които са се наложили като традиционни центрове в обслужването и***

връзка със заобикалящите ги селски населени места. Тази особеност на селищната мрежа дава шансове чрез малките градове да се подобрява качеството на предлаганите услуги в изостаналите селски райони, което е в унисон с европейските политики за социално и териториално сближаване.

Ще се подкрепят интегрирани териториални проекти в по-малките икономически центрове и техните връзки с големите центрове на икономическа дейност.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3.3.

ЗАПАЗВАНЕ И ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Фокусът на интервенциите ще бъде към общините с нарушено качество на въздуха.

Следва да се предприемат действия, насочени към изпълнение на пакета „Кръгова икономика", с цел превръщане на отпадъците в ресурси.

Ще се реализират мерки за подобряване на енергийната инфраструктура и енергийната ефективност.

За посочените по-горе мерки се предвижда тяхното изпълнение в СИР чрез подхода за интегрирани териториални инвестиции (ИТИ).

Изграждането на регионален газов хъб „Балкан" е най-сериозният проект от енергийната инфраструктура на страната и региона.

Предвид по-високите цели, определени в пакета климат/енергетика за 2030 г., за дял на ВЕИ вече от 27%, политиката за изграждане на ВЕИ ще се наложи да претърпи известни промени, като се отчетат и специфичните технически проблеми, свързани с присъединяването на ВЕИ. Тези съображения вероятно ще наложат известни промени в енергийната политика на България и допълнително ориентиране към децентрализирано производство на енергия от ВЕИ, присъединяващи се на по-ниски нива на напрежение.

В тази връзка в СИР вниманието би могло да се насочи към използването на биомасата като ВИ, което се подценява, а редица проучвания сочат, че в България има голям и неизползван потенциал за тази област.

В областта на **биологичното разнообразие** мерките са свързани с развитие на мрежата Натура 2000, в т.ч. мерки, насочени към подобряване на природозащитното състояние на природни местообитания и видове (включително птици), мерки за опазване/възстановяване на екосистемите и присъщото им биологичното разнообразие с фокус върху подобряване на екосистемите и екосистемните услуги и осигуряване свързаността на мрежата Натура 2000. Съществуват възможности да бъдат реализирани проекти чрез подхода на интегрираните териториални инвестиции.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3.4.

ТРАНСГРАНИЧНО И ТРАНСНАЦИОНАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Местните специфики, анализираният опит и добри практики, както и дефинираните в АНКПР потенциали и пречки за развитие са отправна точка за **мерките** за трансгранично и транснационално сътрудничество. Конкретно за община Нови пазар това са мерки с очакван положителен ефект по отношение на участие в транснационално сътрудничество:

- инвестиране в съвместни дейности, насочени към адаптация и смекчаване на изменението на климата, със силен акцент върху устойчиви и екологични мерки;
- инвестиране в общи продукти и услуги, свързани с историческото, природното и културното наследство, със силен акцент върху създаването на заетост за малките и семейните предприятия;
- развитие на алтернативни форми на туризъм с по-висока добавена стойност за социално-икономическото и териториалното развитие на региона. Съвместните инициативи в тази връзка могат да бъдат реализирани и чрез инструменти за интегрирано териториално развитие, основани на съвместни стратегии за териториално развитие;
- разработване на съвместни политики, протоколи, процедури и подходи за предотвратяване на риска и бързо реагиране на потенциални извънредни ситуации;
- подкрепа за въвеждането на електронни услуги в образованието, здравеопазването, бизнеса и културата;
- изпълнение на съвместни мерки за стимулиране на заетостта чрез подкрепа за подходящи учебни дейности и активно включване на уязвимите групи.

III. Цели и приоритети за развитие за периода 2024-2027 г.

1. Основополагащи принципи при формирането на стратегическата част

Структурата на стратегическата част на ПИРО Нови пазар съответства на изискванията на „Методическите указания за разработване и прилагане на ПИРО за периода 2021-2027 г." на МРРБ и на постановките на Закона за регионално развитие за съдържанието на плановете за интегрирано развитие на община, както и на основните законови актове в сферите за устройство на територията, опазване на околната среда и културното наследство. Стратегията е съобразена с действащата нормативна уредба на национално, регионално и местно ниво и с постановките на кохезионна политика на ЕС за периода 2021-2027 г. По същество тя представлява интегрална част от пакета стратегически и планови документи, характеризиращи социално-икономическото и пространствено развитие на страната, региона и общината в перспектива до 2027 г.

Целите и приоритетите на настоящия план за развитие са съобразени с изискването за съгласуваност с основните стратегически документи на глобално, европейско, национално и регионално ниво. Те са плод на съзнателно прилагане на основния принцип в планирането *„Мисли глобално – действай локално"*. Практически това означава намиране на рационални решения на общинско ниво в подкрепа на 17-те глобални цели на устойчивото развитие, формулирани в документа „Дневен ред 2030". В рамките на Европейския съюз Документът за размисъл „Към устойчива Европа до 2030 г." очертава рамката за планиране на развитието от националните, регионалните и местните власти на страните членки. Този документ пренася в следващия планов период основните постановки на Стратегията „Европа 2020", Териториалния дневен ред на ЕС 2020 и Общата стратегическа рамка на ЕС до 2020 г., като ги адаптира към бързо променящите се реалности. Целите на политиката на ЕС до 2050 г. за модерна, ресурсно-ефективна, конкурентоспособна и климатично неутрална икономика ще окажат силно влияние върху развитието на определени територии от страната поради специфичната насоченост и характеристики на развиващите се там индустриални отрасли. В отговор на тези предизвикателства, ще се работи в посока координация на планираните мерки за подпомагане на най-засегнатите области от енергийния преход (в т.ч. и ангажиментите по Зеления сделка на ЕС и Фонда за справедлив преход) с изпълнението на интегрираните териториални инвестиции (ИТИ) на регионално ниво.

Визията, целите, приоритетите и мерките на стратегическата част на ПИРО Нови пазар са хармонизирани с предвижданията на НСРР 2012-2022 и АНКПР 2013-2025, както и с Националната програма за развитие „България 2030" и секторните стратегии в страната. ПИРО се рамкира от Интегрирана териториална стратегия за развитие на Североизточен регион за периода 2021-2027 г. В основата на подхода е промяна на фокуса от подкрепа на населените места към подкрепа на територии и от секторно ориентирани инвестиции към интегрирани териториални инвестиции. Достойнство на настоящия документ е, че той отчита и доразвива успешните начинания на ОПР Нови пазар за периода 2014-2020 г. и насочва усилията и ресурсите в посока към надграждане на успешните инициативи и преодоляване на негативните тенденции в социално-икономическото, културното и пространственото развитие на общината. Изборът на актуални идеи се мотивира и от основните изводи от резултатите от анкетното проучване сред местното население, администрация и бизнес в общината, проведено през юни-август 2020 г.

Фигура №22. Актуална схема на регионалното и пространствено планиране

Източник: Авторски колектив ПИРО Нови пазар

Стратегията на ПИРО Нови пазар се базира на:

- Използване на резултатите от целевия и проблемен анализ;
- Резултатите от анкетното проучване сред местните заинтересовани страни;
- Прилагане на определените на основата на визията и на стратегическите цели и приоритети в развитието на община Нови пазар потребности за добре (с високо качество, базирано на интеграция на функциите) обособени териториални зони за прилагане на интегрирани териториални инвестиции;
- Определяне на размера и възможностите за комбинирано използване на финансово-капиталовия и друг материален ресурс за реализацията на проекти и програми, свързани с подобряване на градската среда, както в определените зони за въздействие, така и в цялата територия на общината и на град Нови пазар.

При формулирането на целите на плана са съблюдавани следните **основни принципи:**

- Отчитане на ситуационната характеристика и оценка, свързани с: формулиране на изводи от социално-икономическия анализ на състоянието и потенциалите на община Нови пазар;
- Формулиране на реалистични цели и необходими действия за прилагане на интегрирани териториални инвестиции и определяне на водещите функции и необходимостта от последваща реализация на проекти и програми за развитие и обновяване на физическата среда;

- Интегриране на всички възможни ресурси (финансови, човешки, времеви и др.) за реализация на проектите и програмите, предмет на ПИРО Нови пазар, при отчитане интересите на всички заинтересовани страни;
- Постигане на синергичен ефект от всички действащи, новопредлагани и др. инструменти (документи със стратегически и планов характер, конкретни проекти и др.), водещи до качествено ново урбанистично развитие както на отделните зони на въздействие, така и на цялата територия на община Нови пазар;
- Реализиране на комбинации от мерки за развитие на инфраструктурата за икономически дейности и публични услуги, енергийна ефективност, градска мобилност, градска среда, туризъм, модернизиране на образователната инфраструктура и др., изпълнението на които цели насърчено развитие и укрепване на култура на партньорство на заинтересовани страни на местно и регионално ниво.

ПИРО съдържа визия за развитието на общината, стратегически цели, както и приоритети, насочени към потенциала за развитие на града и на цялата територия със съответни мерки към тях. Структурата на стратегическата част обединява визията за развитие на общината до 2027 г., три стратегически цели, четири приоритетни области и необходимите конкретни мерки, дейности и инициативи, за осъществяването им.

Фигура №23. Структура на стратегическата част на ПИРО Нови пазар

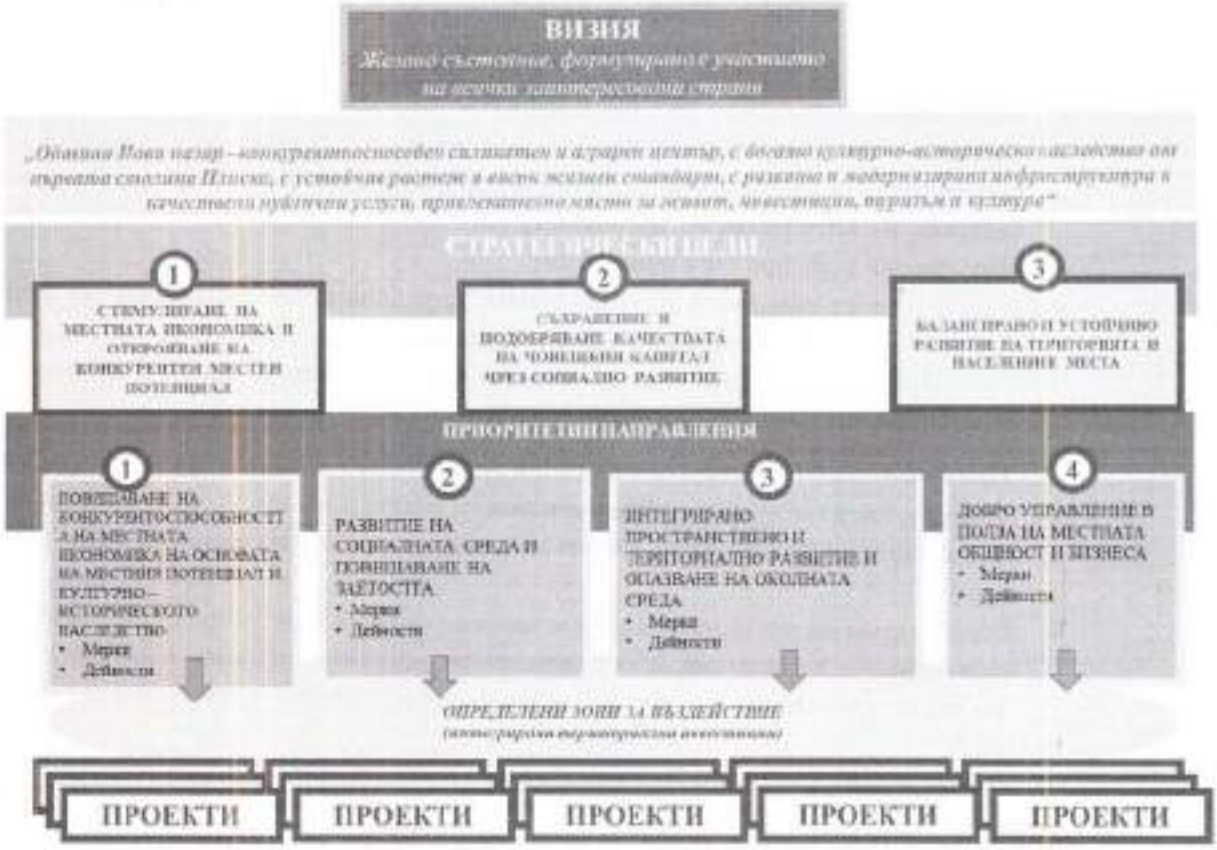

Източник: Авторски колектив ПИРО Нови пазар

2. Подход за формулиране на визията

Визията за развитието на общината до 2027 г. отразява кратко и ясно представата на жителите на община Нови пазар за желаното състояние на икономиката, физическата среда и обществените отношения. Тя е формулирана в резултат на широка обществена дискусия със заинтересованите страни, резултатите от допитването до населението и цялата местна общественост. По този начин в нея се отразяват точно действителните потребности на хората за развитие на ключовите икономически и социални сектори, както и тяхното желание за пространствена и естетическа промяна в жизнената среда. Добре формулираната визия очертава стратегическите цели и приоритети на ПИРО и по този начин аргументира избора на зони за въздействие, където бъдещите интервенции ще донесат най-голяма възвръщаемост на вложените средства и устойчиви ползи за обществото.

3. Визия за развитие

Приетата визия представлява желаното и постижимо състояние на община Нови пазар към 2027 г. и определя насоката за структуриране на стратегическата част на плана и рамката за неговото изпълнение. Визията продължава и надгражда визиите на ОПР Нови пазар 2014-2020 г. и ИПГВР на гр. Нови пазар, тъй като се следва политика на последователност в изпълнението на стратегическите документи.

„Община Нови пазар – конкурентноспособен силикатен и аграрен център, с богато културно-историческо наследство от първата столица Плиска, с устойчив растеж и висок жизнен стандарт, с развита и модернизирана инфраструктура и качествени публични услуги, привлекателно място за живот, инвестиции, туризъм и култура"

Така формулираната визия предполага добро управление и широко гражданско участие в процеса на вземането на решенията и тяхното изпълнение за ефективно използване на наличните ресурси и постигане на устойчиви резултати по такъв начин, че община Нови пазар да повиши икономическата си жизнеспособност и предлаганите услуги.

Визията за общината има за цел подобряване развитието на общината и в частност на града в пространствен, структурен, социално-икономически, екологичен и естетически аспект. Устойчивият икономически растеж е свързан с насърчаване на местния потенциал и предприемачеството, осигуряване на финансови ресурси, генериране на растеж и работни места. Високото равнище на заетост е важно условие за повишаване доходите на местното население. Усъвършенстването на социалната и техническата инфраструктура, развитието и ефективното използване на изследователска и развойна дейност ще осигурят на града висок жизнен стандарт. И всичко това с ясното желание за опазване и популяризиране на богатото културно-историческо наследство.

4. Стратегически цели

Стратегическите цели имат ясен фокус към осъществяване на визията и отразяване конкретната специфика на община Нови пазар. Те са съобразени с предназначението на ПИРО да бъде инструмент за управление и да отразява действителните нужди на местната общност в рамките на плановите документи от регионално, национално и европейско ниво. Избягнато е тяхното прекалено обхватно формулиране и опасност от неефективно разпределение на ресурсите по време на предстоящото им реализиране. Планираната система от индикатори за наблюдение на плана осигурява механизъм за измерване на степента на тяхното осъществяване.

Стратегическият документ има за задача да фокусира управленските процеси и да даде рамката за използването на наличните ресурси по такъв начин, че община Нови пазар да подобри икономическата си жизнеспособност и да създаде предпоставки за подобряване на качеството на живот.

ОБЩАТА ЦЕЛ ЗА РАЗВИТИЕ В ПЕРИОДА 2024-2027 г. е:
Превръщане на община Нови пазар в привлекателно място за живот, с благоприятни условия за бизнес и с развити здравна, социално-културна и образователна системи.

С оглед на поставената обща цел за развитие Планът за интегрирано развитие на община Нови пазар за периода 2024-2027 г. поставя следните **стратегически цели:**

- **Стратегическа цел 1.** Стимулиране на местната икономика и откриване на конкурентен местен потенциал;
- **Стратегическа цел 2.** Съхранение и подобряване качествата на човешкия капитал чрез социално развитие;
- **Стратегическа цел 3.** Балансирано и устойчиво развитие на територията и населените места.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1. Стимулиране на местната икономика и откриване на конкурентен местен потенциал

Тази стратегическа цел е идентифицирана, за да акцентира върху основни слаби и силни характеристики на общината за превръщането им в конкурентен за областта потенциал чрез прилагане на комплексни икономически мерки. В допълнение, адресирани са потребностите на местната икономика и са предложени решения за отчетените проблеми.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2. Съхранение и подобряване качествата на човешкия капитал чрез социално развитие

Фокусът на втората стратегическа цел на ПИРО на община Нови пазар е поставен върху комплексното развитие на социалната среда. Залагането на така формулираната стратегическа цел в областта на развитието на човешкия капитал се обосновава с необходимостта от решаване на констатираните, продължително проявяващи се проблеми в социалното развитие. Тези проблеми са свързани с негативното демографско развитие на община Нови пазар и свързания с това процес на обезлюдяване на територията; влошените характеристики на населението - възрастова и образователна структура; неблагоприятните характеристики на пазара на труда в района по отношение качеството на работната сила, от една страна и от друга страна – с възможностите за задоволяване на социалните потребности на населението.

Подобряването на институционалния капацитет и достъпа до ефективни публични услуги са необходими условия за създаването на благоприятна бизнес и социална среда за по-висока конкурентоспособност, социално сближаване и икономически растеж. Електронното управление, качествените и ефективни обществени услуги за гражданите и бизнеса, както и ефективността на администрацията все още са значителни предизвикателства за община Нови пазар.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3. Балансирано и устойчиво развитие на територията и населените места

Достъпът до териториите е не само основна политика на Европейския съюз, но и допринася за комплексното социално-икономическо развитие. Транспортната и дигиталната

инфраструктура са факторите, които спомагат за отключване на специфичните потенциали на регионите и увеличаване на конкурентните им предимства. От друга страна те водят до повишаване на териториалното сближаване и постигане на по-балансиран растеж и възможност за осигуряване на равен достъп на всички жители, независимо от тяхното местожителство, до икономически и социални функции и услуги.

5. Приоритети за развитие

Приоритетите представляват областите за действие, където се концентрират финансовите ресурси и общинските инициативи през следващия програмен период. Съобразно структурата на стратегията, приоритетите не са директно обвързани и подчинени на дадена стратегическа цел, а допринасят за постигането на повече от една цел. Те са организирани като съчетание от прецизно формулирани мерки, разкриващи какво точно трябва и може да се осъществи в общината. Мерките са отворени и следва да се конкретизират с допълнителни проекти през целия период до 2027 г. В този смисъл въздействието на мерките не се изчерпва с дефинираните проекти в Програмата за реализация на ПИРО. Тук са насочени всички нереализирани инициативи в общината до 2023 г, както и нови.

ПРИОРИТЕТ 1. ПОВИШАВАНЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА МЕСТНАТА ИКОНОМИКА, НА ОСНОВАТА НА МЕСТНИЯ ПОТЕНЦИАЛ И КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО

Това приоритетно направление обхваща усилията на местната власт и цялата общественост за повишаване на привлекателността на общината като място за инвестиции и развитие на бизнес в общината. Тези усилия кореспондират със заложените в Интегрираната териториална стратегия за развитието на Североизточния регион специфични цели.

С оглед ускоряване на растежа, усилията ще бъдат фокусирани върху повишаване на предприемаческата активност на местно ниво за създаване на нови малки и средни предприятия от една страна, както и реализиране на дейности, свързани с привличането на нови външни инвестиции (местни и чуждестранни). По този начин създаването/привличането на нови предприятия ще има директен ефект върху повишаването на местната заетост, увеличаването на разполагаемите доходи на населението и засилването на тяхната мотивация да останат в региона.

Недостатъчната конкурентоспособност на общинската икономика ще бъде подпомогната от политики за технологично развитие, иновации, преструктуриране към производства с висока добавена стойност.

По отношение на гр. Нови пазар приоритетът е насочен към обновяване на техническата инфраструктура, за да допринесе за по-добър достъп до бизнес зоните и за да се създадат условия за развитие на предприемачеството. За преминаване към ниско въглеродна икономика, приоритет в европейските стратегии и харти, е необходимо цялостно обновяване на производствените сгради. Приоритетът е идентифициран за града и във връзка с необходимата подкрепа за малки и средни предприятия и малки предприемачи във връзка с повишаване квалификацията на работната сила.

По отношение на селата в общината този приоритет е насочен към развитие на традиционните икономически отрасли за общината - земеделие, гори и рибарство - от гледна точка на био икономиката. Необходимо е постигане на иновативно, ефективно използване на

ресурсите и конкурентоспособно производство - мобилизиране на научните изследвания и иновациите в областта на аграрния сектор, като се стимулират частните инвестиции, разработването на нови вериги за създаване на стойност и ангажиране на заинтересованите страни. Също така е обърнато внимание на образованието и обучението в областта на био икономиката, подготовката на квалифицирана работна ръка за отделните отрасли, предимно на аграрния сектор. Приоритетни ще бъдат инвестициите в производството на плодове, зеленчуци, както и в животновъдството и биологичното производството, в които страната има традиции и потенциал. Секторни интервенции ще бъдат насочени и към пчеларството и лозаро-винарския сектор.

Реализацията ще се осъществява посредством активизиране на инвестиционния процес, насочен към модернизиране на производствените структури - фермерски стопанства и преработватели на селскостопанска продукция, както и внедряване на иновативни решения в земеделската практика и изграждане на подходяща инфраструктура. ПРСР ще стимулира инвестиционния процес чрез подкрепа, обхващаща материални и/или нематериални инвестиции.

Целенасочената подкрепата за съвместни дейности с институтите към Селскостопанската академия и петте аграрни университета ще допринесе пряко до повишаване на качеството на земеделието, което е традиционен отрасъл в селата на общината.

Община Нови пазар е богата на все още непопулярни културни и исторически паметници, които могат да станат разпознаваеми и да са средство за развитие на културен и познавателен туризъм в селата на общината. Туризмът може да интегрира и мобилизира средите на бизнеса и да се развива като сериозна икономическа дейност, която диверсифицира икономиката на района, като същевременно създава привлекателни работни места за млади хора. Необходимостта от включването на този силно неизползван потенциал в общинския растеж е важна задача на новото развитие.

МЯРКА 1. Подобряване на инфраструктурата за насърчаване на икономическата активност

Община Нови пазар следва да заложи публични инвестиции за подобряване на транспортната достъпност и техническата инфраструктура в обособените производствени и икономически зони на общината, които притежават свободни терени и потенциал за привличането на нови МСП. Мярката обхваща дейности и проекти с цел подобряване на техническата инфраструктура за бизнес и предприемачество в т.ч. рехабилитация на улици и тротоари в промишлените зони, изграждане/реконструкция на инфраструктура (включително сгради) за развитие на бизнес и индустриални зони, както и за изграждане на фермерски пазари.

МЯРКА 2. Повишаване на иновационната и инвестиционната активност на предприятията

В мярката се включват дейности и проекти за внедряване на иновации с фокус към кръговата икономика и цифровата трансформация, учредяване на общински гаранционен фонд за подпомагане на местния бизнес, изготвяне на различни данъчни облекчения за младите предприемачи и други, които допринасят за осъществяването ѝ.

МЯРКА 3. Засилване на растежа и конкурентоспособността на МСП, включително чрез производствени инвестиции

За съществуващите МСП и през новия програмен период ще има възможности за производствени инвестиции, свързани с повишаване на ефективността на производствата, вкл. чрез монтиране на нова производствена инфраструктура и внедряването на информационно-комуникационни технологии. Същевременно ще бъде предоставяна и подкрепа за нови МСП – създаване на нови и първоначална подкрепа за развитие на стартиращи предприятия. Мярката включва дейности и проекти за внедряване на технологични продукти и услуги с висока добавена стойност с принос към икономическия растеж, насърчаване на предприемачеството и стартиране и развитие на икономически дейности в нови МСП, като подкрепа за създаване на нови микро и малки фирми в селата на община Нови пазар, насърчаване на предприемачеството сред уязвимите групи на пазара на труда, включително и социалното предприемачество за безработни лица, хора с увреждания и лица от групи в неравностойно положение, развитие на местна инициатива; като Фонд за предоставяне на еднократна и безвъзмездна финансова помощ на млади лица до 35 години включително, за започване на самостоятелен бизнес на територията на община Нови пазар, разработване на система от преференции за развитие на бизнеса при разкриването на определен брой работни места, подкрепа на бизнес инициативите на стопанските субекти и потенциални инвеститори, съдействие при административните процедури и стриктно спазване на минимални срокове за издаване на документи, активизиране на междуобщинското партньорство за стимулиране на местния бизнес и за реализация на произведената продукция, дейности, свързани с привличане на чуждестранни инвестиции и насърчаване на интернационализацията на предприятията, маркетинг за извоюване и утвърждаване на имидж на община Нови пазар като добро място за успешен бизнес и други.

МЯРКА 4. Повишаване на енергийната ефективност и намаляване на емисиите парникови газове на предприятията и насърчаване на прехода към кръгова икономика

Повишаването на енергийната ефективност ще бъде хоризонтален приоритет за различните сектори през новия програмен период и ще бъде предмет на финансова подкрепа по различни програми. Новата програма за конкурентоспособност и иновации на предприятията ще подкрепя различни мерки по посока на кръговата икономика, вкл. внедряването на мерки за енергийна ефективност в промишлените предприятия. Планът за възстановяване и устойчивост, който ще бъде инструментът за изпълнение на европейския механизъм „Следващо поколение ЕС" в рамките на страната, също ще включва мерки за енергийна ефективност в промишлени сгради. Изпълнението на строително-монтажни работи за топлинно изолиране на стени и покриви, подмяна на дограма, подобряване на отоплителни и електрически инсталации ще бъдат допустими за финансиране. Предвидените дейности следва да се базират на предварително изготвени обследвания за енергийна ефективност. Тук се включват и дейности за използване на електрическа, топлинна и охлаждаща енергия, произведена от възобновяеми източници за собствено потребление, използване на алтернативни суровини, рециклирани материали като суровини и повторна употреба на материали, въвеждане на нисковъглеродни, енергийно ефективни и безотпадни технологии, както и оползотворяването и рециклирането на по-голямо количество отпадъци и други.

МЯРКА 5. Развитие на интелигентни, устойчиви и диверсифицирани селско и горско стопанства

Мярката е насочена към обновяването и повишаването на ефективността в земеделския сектор, на който се падат над 21% от произведената продукция в общината. Традициите свързани с отглеждането на зърнени и маслодайни култури следва да бъдат основа за развитие на сектора. Приоритетна тема следва да бъде развитието на биологичното селскостопанско производство.

През настоящия програмен период следва да се насърчава използването на възможностите на Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) за дейности като изграждане на подходяща инфраструктура и осигуряване на оборудване в стопанствата. Инвестиционен приоритет следва да бъде и обновяването на хидромелиоративната инфраструктура, вкл. съществуващи хидромелиоративни съоръжения и канали на ниво община, както и дребномащабни поливни системи на ниво отделни производители. Подобряването на икономическото състояние на земеделските стопанства и развитие на био икономика може да се осъществи чрез модернизиране и технологично обновяване на стопанства и инфраструктура в отрасъла, стимулиране на инвестициите за модернизация и технологии за съвременно селско стопанство, които са от съществено значение за подобряването на ефективността на производството в сектора и за повишаване на неговия потенциал за по-екологично и с по-малко ресурси производство на храни, както и за развитие на веригата за създаване на стойност, насърчаване развитието на биологичното земеделие, подобряване на професионалната квалификация и информираност на селскостопанските производители, образование и обучение в областта на био икономиката, подготовка на квалифицирана работна ръка за отделните отрасли предимно на аграрния сектор, насърчаване земеделските производители да предоставят екологични продукти. В мярката са включени и дейности за насърчаване на иновации и сътрудничество с близо разположения Институт по земеделие – Шумен, развитие на рибарството и аквакултурите и устойчиво управление на горските ресурси чрез лесовъдски, агротехнически и биологични дейности и система от мероприятия и мерки за запазване на горските екосистеми при обогатяване на тяхното значение в екологичен, социален и икономически аспект.

МЯРКА 6. Развитие на туризма на основата на богатото културно-историческо наследство

Мярката обхваща широк набор от дейности за изграждане и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината, включително местните пътища до туристическите обекти, изграждане и функциониране на общински туристически информационен център и организация на информационното обслужване на туристите (възможно е това да става и в рамките на междуобщинско сътрудничество с община Каспичан и/или други общини), изграждане и поддържане на туристически обекти, организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за развитието на туризма, провеждане на проучвания, анализи и прогнози за развитието на туризма в общината, реклама на туристическия продукт на общината, включително участие на туристически борси и изложения, взаимодействие и членство на общината в туристически сдружения и в съответната организация за управление на туристическия район, подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти чрез обучение на кадри за културни и туристически гидове, създаване на туристически маршрути и пътеки, създаване и развитие на общи туристически продукти в партньорство с други общини, развитие на приключенски и еко

туризъм – чрез възможностите на местност „Станата", развитие на конгресен и фестивален туризъм. Мярката е и задължителна предпоставка за успешно прилагане на политиката по опазването на културното наследство.

ПРИОРИТЕТ 2: РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНАТА СРЕДА И ПОВИШАВАНЕ НА ЗАЕТОСТТА

Този приоритет е насочен към хората, заетостта им и системата на публичните услуги – образование, здравеопазване, социални услуги, култура, спорт. Приоритетът е фокусиран в използването на наличните потенциали за подобряване на качеството на живота и създаването на подходящи условия за развитието и реализацията на човешките ресурси в общината. Основна част от средствата за това включват увеличаване на равнището на заетостта и доходите, и подобряване на качеството на публичните услуги – здравеопазване, социални услуги, образование и култура. Стремежите са постигане на високо качество на образованието във всичките му форми, тясна връзка на образователните програми с потребностите на практиката, социална адаптация в училищна среда, осигуряване на извънкласни занимания и грижа за младите хора в община.

Реставрация, експониране и реклама на културните и природни ценности ще допринесе за повишаване привлекателността на общината, за привличане на повече посетители и инвестиционен интерес.

Подкрепата за развитие на образованието, социалната интеграция и активизирането на обитателите ще допринесат за намаляване на социалните неравенства и нарушенията на обществения ред. Необходим е акцент върху предоставянето на социални услуги, подкрепа за възрастни хора, хора в неравностойно положение, насърчаване на приобщаващо образование и намаляване на безработицата чрез обучение и повишаване на професионалната квалификация на населението. Тези мерки от своя страна ще окажат благоприятно въздействие върху показателите за бедност и социално изключване.

МЯРКА 1. Подобряване на образованието и инфраструктурата му

През новия програмен период следва да се потърсят и възможностите за цялостно обновяване на приоритетните детски градини и училища – строително-монтажни работи по учебните корпуси, физкултурните салони, дворните пространства, работилници, лаборатории и т.н. СМР следва да се реализират успоредно с внедряването на мерки за енергийна ефективност, довеждащи най-малко до клас на енергопотребление „С". Неразделна част от мярката следва да са и дейностите по доставка и монтаж на оборудване и обзавеждане, които да допринесат за по-привлекателно и интерактивно образование – кабинети по информационно-комуникационни технологии, специализирани кабинети, класни стаи, физкултурни салони и спортни площадки на открито. Неотменима дейност следва да бъде осигуряването на достъпна архитектурна среда за хората с увреждания.

Инвестиции следва да се заложат и в „меки мерки" за подобряване на системата за образование и осъществяване на връзката с пазара на труда чрез укрепване на връзките между институциите за образование и обучение и бизнеса, осигуряване на разнообразна, съобразена с нуждите на района образователна подготовка на кадри и други.

МЯРКА 2. Подобряване на достъпа до и развитие на интегрирани здравни и социални услуги

Анализът към ПИРО Нови пазар представи съществуващите социални услуги с техния капацитет и актуална заетост. Налице е нуждата от увеличаването капацитета на съществуващите здравни и социални услуги в общността, както и откриването на нови обекти. Съставните дейности следва да включват различни типове СМР за изграждане на нови сгради или за реконструиране и ремонт на вече съществуващи, вкл. адаптирането на сгради общинска собственост с друго предназначение. Осигуряването на удобни и функционални сгради ще бъде гарантирано с доставката на оборудване и обзавеждане, които най-общо ще включват офис оборудване и обзавеждане, обзавеждане на кухни, спални и зали, оборудване на зали за лечебна физкултура.

Инфраструктурните мерки следва да бъдат допълвани от осигуряването на съпътстващите „меки" мерки за предоставяне на интегрирани здравно-социални услуги на ползвателите, вкл. за хора с увреждания, възрастни хора и хора в невъзможност за самообслужване чрез съответните подкрепящи услуги, услуги за дневна грижа, услуги за резидентна грижа.

МЯРКА 3. Реконструкция и обновяване на обществени сгради и обекти с историческо и културно значение и организиране на разнообразни прояви в културния календар на общината

Мярката има интегриран характер с мерките в подкрепа на културното наследство и туристическото развитие. Характерно за общината е високият брой на читалищата и добре изградената материална база за една част от тях. Доколкото читалищата са основните културни, но и обществени центрове за местните хора, тяхното продължаващо обновяване и обогатяване с допълнителни културни и образователни функции и дейности, включително по отношение на читалищните библиотеки, следва да бъде заложено в капиталовите програми за периода 2024-2027 г. В мярката се включва подобряване на инфраструктурата и оборудване за културни организации и сгради чрез изготвяне на инвестиционни проекти за основен ремонт, реконструкция и вътрешно преустройство на читалищата на територията на общината, реконструкция и подобряване на материално-техническата база в читалищата, развитие на културни и исторически атракции – реставрация, опазване, експониране, оборудване, дигитализация, въвеждане на техники и програми за интерпретация и анимация и др., археологически и реставрационни дейности на антични обекти, в т.ч. Археологическия резерват „Ранносредновековен град Плиска", провеждане на традиционни културни празници и събори.

МЯРКА 4. Развитие и подобряване на инфраструктурата и оборудването за масов спорт и младежките дейности

В мярката се включват дейности за подобряване на инфраструктурата и оборудването за масов спорт, провеждане на спортни мероприятия, създаване на младежки общински съвет, поставяне на основите на доброволчеството, като традиция на активното гражданство чрез организиране и провеждане на акции за залесяване, съхранение и почистване на важни обществени и културни обекти, организиране и провеждане на дарителски кампании и изграждане на спортни площадки и игрища.

МЯРКА 5. Създаване на нови работни места, подобряване на заетостта, повишаване квалификацията и преквалификацията на човешките ресурси

Мярката включва необходими дейности за насърчаване на заетостта и подкрепа за мобилността на работната сила в традиционните отрасли на общинската икономика, подобряване достъпа до пазара на труда, повишаване на младежката заетост, стимулиране на трудовата мобилност, професионалното образование и ученето през целия живот, преквалификация и обучение на безработни и неактивни лица, повишаване квалификацията и преквалификацията на заети лица, в т.ч. в сферата на туризма.

ПРИОРИТЕТ 3. ИНТЕГРИРАНО ПРОСТРАНСТВЕНО И ТЕРИТОРИАЛНО РАЗВИТИЕ И ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Общинската инфраструктура е ключов фактор, стимулиращ развитието на бизнеса и икономическото приобщаване на цялата територия. Обновяването и доизграждането на местната инфраструктура е и източник за създаване на нови работни места. Реконструкцията и модернизацията на транспортната инфраструктура включва пътища, осигуряващи достъп до европейските транспортни коридори, пътища осигуряващи вътрешно-общинските връзки, създаване на ефективна организация на пътното движение, инвестиране в трайно подобряване на експлоатационното състояние на общинските пътища. Тази инфраструктура създава икономически стимули в периферните райони на общината и хомогенизира пространственото ѝ развитие.

Обновяването на изоставени и неподдържани обществени пространства ще способства за повишаване комфорта на обитаване, безопасността и възможностите за рекреация и развлекателни дейности. Възстановяване и модернизиране на публичните пространства и административните сгради, както и повишаване на сигурността и алтернативите за рекреация ще способстват за повишаване имиджа на дестинацията и адаптиране на средата. Рехабилитацията на жилищните комплекси ще спомогне за подобряване екологичното и естетическото състояние на средата, увеличаване на безопасността и атрактивността на града.

МЯРКА 1. Премахване на дефицитите във всички основни мрежи на техническата инфраструктура

Поетапното подобряване на извънградската транспортна инфраструктура, вкл. републикански и общински пътища, в съответствие с тяхната транспортна роля и стопанска значимост са важна предпоставка и за намаляването на вредните отделяния в атмосферата, респективно за подобряване качеството на атмосферния въздух. Община Нови пазар се отличава с висока гъстота на транспортната инфраструктура, което налага коректно определяне на приоритетните отсечки и насочването на средства към тяхното рехабилитиране. Тези отсечки следва да се залагат в капиталовите програми на общината. Освен това следва да се използват и двете големи възможности за финансиране: разработване на проекти за общински пътища по ПРСР 2021-2027 и изпълнение на компоненти като част от интегрирани териториални инвестиции по Програма „Развитие на регионите" 2021-2027. Общината ще може да бъде партньор на градски общини по ПРР, като през новия програмен период регионалната програма ще финансира републикански пътища и в селски райони.

В тази мярка се комбинират дейности по рехабилитация на водоснабдителната и канализационната инфраструктура в общината, като приоритет следва да се постави върху

обновяването на водопроводната мрежа и намаляването на загубите на питейна вода. Мярката ще допринесе за продължаващото подобряване на водния сектор в общината.

МЯРКА 2. Благоустрояване на населените места (жизнената среда)

Мярката обхваща инфраструктурни дребномащабни инвестиции за благоустрояване на устройствени зони и терени за озеленяване, спорт и отдих чрез зелени мерки в градска среда, вкл. изграждане на „зелени пояси/зони", изготвяне на подробни и други устройствени планове, енергийно ефективно и ВЕИ осветление. Тук се включват и инвестициите за реконструкция и ремонт на улични и тротоарни настилки, които следва да бъдат съсредоточени в най-големите населени места на община. Други приоритетни отсечки са улиците, водещи към връзките с републикански пътища, както и осигуряващи достъп до обекти на културното наследство с туристическо значение.

МЯРКА 3. Повишаване на енергийната ефективност и обновяване на жилищни и обществени сгради и внедряване на ВЕИ

Подобряването на жилищния фонд чрез мерки за енергийна ефективност ще бъде приоритет за новия програмен период, вкл. и по линия на новия План за възстановяване и устойчивост. По този начин ще могат да се надградят добрите резултати на община Нови пазар в изпълнението на мерки за енергийна ефективност. Подмяната на дограми и ремонтите по покривите и стените, могат да бъдат успешно комбинирани и със строително-монтажни работи за подмяна на асансьори, ремонт на стълбища, коридори и др., когато се получават достатъчно високи енергийни спестявания съгласно изготвените обследвания. Обновяването на многофамилните жилищни квартали трябва да включва и обновяване на прилежащите междублокови пространства. Мярката успешно може да се интегрира с мярката за уличната мрежа, така че да се приложи интегриран териториален подход в развитието на град Нови пазар. Внедряване на ВЕИ в обществени и частни сгради също следва да бъде обхванато.

МЯРКА 4. Подобряване на общинското жилищно настаняване

Мярката включва подкрепа за осигуряването на модерни и достъпни общински жилища за настаняване на уязвими групи от население и други групи в неравностойно положение чрез изграждане, реконструкция, ремонт и разширяването на достъпни жилища за настаняване на представители на целевите групи и рехабилитация на прилежащите пространства, подкрепа за прилагане на иновативни подходи за финансиране на жилищната политика, включително експериментиране и връзки с устойчивото градско развитие и насърчаване на архитектурния дизайн и изграждането на жилища, прилагащи принципи за устойчивост на околната среда, със специално внимание към смекчаването и адаптирането на изменението на климата.

МЯРКА 5. Опазване на околната среда и управление на рисковете

Мярката обхваща основните дейности за оптимизиране управлението и рециклирането на битовите отпадъци чрез изграждане, разширяване и/или надграждане на системата за разделно събиране на отпадъци в т.ч. битови отпадъци, масово разпространени отпадъци, строителни отпадъци и отпадъци от разрушаване, изграждане на пилотен проект за демонстрация на технологии за кръгова икономика, компостираща инсталация, както и дейности за управление на риска от природни бедствия и аварии, обществен ред и сигурност чрез интервенции за предотвратяване на наводнения и борба с ерозията -' укрепване на свлачищата и бреговата ивица на реките (диги, подпорни стени и други укрепващи

съоръжения), модернизация, укрепване и доизграждане на защитните съоръжения за борба с ерозията и корекция на реките и др., разработване и изпълнение на планове за управление на риска от наводнения за определените райони, превенция и защита от пожари, обществен ред и сигурност.

ПРИОРИТЕТ 4. ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ В ПОЛЗА НА МЕСТНАТА ОБЩНОСТ И БИЗНЕСА

Този приоритет обединява осъществяването на общинските политики с предприемането на мерки за усъвършенстване на управлението, основано на принципите на откритостта, участието, отчетността и ефективността. Това включва интегрирано планиране, ефективно и ефикасно разпределение на публичните ресурси, обмен на информация, сътрудничество и зачитане на взаимните интереси на всички заинтересовани страни. Прякото участие, ангажираността и овластяването на жителите на общината ще повишат тяхната подкрепа при осъществяването на тези политики. Акцентът е в създаването на организационни предпоставки и механизми за комплексно и интегрирано планиране на конкретните дейности.

МЯРКА 1. Развитие на административния капацитет в услуга на гражданите и бизнеса, междуобщински и международни сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми

Мярката адресира дейности за повишаване капацитета на общинската администрация и подобряване на професионалната компетентност на служителите, организиране на обучения, семинари, конференции, пътувания с учебна цел, съвместни срещи, включващи и социално-икономическите партньори, повишаване на институционалния капацитет и ефективността от действията на общинската администрация за развитие на уменията за управление на проекти и усвояване на средства от структурните фондове, изграждане на междуобщински и международни сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми и обмен на добри практики и знания с организации от Република Румъния и други страни за развитие на мобилни здравни и социални услуги, развитие на иновативни младежки дейности, организиране на съвместни панаири и културни празници и развитие на съвместни туристически продукти и атракции.

IV. Описание на комуникационната стратегия, на партньорите и заинтересованите страни и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност

Основната цел на Комуникационната стратегия е да стимулира съпричастността и участието на населението на община Нови пазар, структурите на гражданското общество и бизнеса, развиващи дейност на нейната територия, както и на партньорите и заинтересованите страни за участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност. Едновременно с това, дейностите по изпълнение на стратегията са насочени към утвърждаване на ролята на община Нови пазар като активна страна в провеждането на политики и формирането на позитивни нагласи за нейното прозрачно управление.

Съгласно Методическите указания на разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г. в подготвителния етап на изготвянето на ПИРО Нови пазар се разработи Комуникационна стратегия. В нея са описани всички идентифицирани заинтересовани страни, формулирани са подходящи инструменти за комуникация с тях, както и подходящ инструментариум за осигуряване на публичност и прозрачност относно ПИРО, включително събиране на идеи за мерки, проекти и инициативи за реализация в общината.

Още на най-ранен етап, съгласно приетата Комуникационна стратегия, заинтересованите лица имаха възможност да се включат в изготвянето на плана чрез попълването на въпросник, оценяващ състоянието на общината и даващ възможност за отправяне на предложения за бъдещото й развитие.

След изготвянето на проекта на ПИРО документът беше публикуван на официалната страница на Общинска администрация за мнения и предложения от широката общественост. Едва след това се пристъпи към финализиране на плана и представянето му за приемане от страна на Общински съвет.

Комуникационната стратегия е отделно приложение към ПИРО, тъй като съдържа лични данни на заинтересовани страни.

V. Определяне на приоритетни зони за въздействие

На база на анализа на силните и слабите страни на общинската територия, както и на потенциалите за развитие, са определени приоритетни зони за въздействие на територията на общината, в които основно ще бъде съсредоточено изпълнението на мерките, предвидени в програмата за реализация на плана.

Съгласно НКПР гр. Нови пазар е от 4-то йерархично ниво и съответно за община Нови пазар са идентифицирани само т. нар. „други зони за въздействие със специфични характеристики за останалата част от общинската територия" в съответствие с „Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г."

Другите зони за въздействие със специфични характеристики могат също да представляват градски по своята същност зони (т.е. да включват територии от урбанизирана градска част, градски покрайнини и функционални зони), но могат да се отнасят до всеки вид населено място или част от територията на общината, както и да включват части от съседни общини.

С оглед на данните от аналитичната част на ПИРО и цялостната стратегия за развитие, обоснована и чрез SWOT-анализа на общината и информацията от ОУП, са идентифицирани следните зони с потенциал за развитие и въздействие:

1. Зона за обществено обслужване – гр. Нови пазар (ЗОО)

Единствено за гр. Нови пазар е отчетено ясно формирано групиране на административни, културни и обслужващи дейности в съществуващата зона на градски и общински обслужващ център.

Центърът е предназначен предимно за осигуряване на обекти за обществено-обслужващи дейности - образование, здравеопазване, социални грижи, култура, религия, административни и делови услуги, търговия, финансово-кредитно обслужване, спорт, отдих, забавления, информационно обслужване и други видове дейности от третичния и четвъртичния сектор.

В ПИРО се предвиждат основните инвестиции в тази зона за подобряване на инфраструктурата ѝ за по-достъпни услуги за населението.

Карта №2. Зона за обществено обслужване – гр. Нови пазар (ЗОО)

Източник: ОУП Нови пазар

**В червен цвят са оцветени зоните с обществено-обслужващи функции*

2. Производствена зона (ПЗ)

Зоната обхваща производствените терени. На картата е маркирана в лилав цвят. В нея ще се помещава и бъдещият индустриален парк.

В ПИРО се предвиждат основни инвестиции за развитие на бизнеса и неговата конкурентоспособност в тази зона.

Карта №3. Производствена зона (ПЗ)

Източник: ОУП Нови пазар

**В лилав цвят са оцветени зоните с производствени терени.*

3. Зона за валоризиране и развитие на културни ценности и туризъм (ЗВРКЦТ)

Зоната обхваща Археологическия резерват „Ранносредновековен град Плиска", като по-голямата южна част на Външния град, в т.ч. и Вътрешния град, се намира в община Каспичан, а североизточната част на Външния град, в която са манастир „Голямата базилика" и „Средновековен каменен път", се намира в община Нови пазар. В зоната ще се изпълняват съвместни проекти с община Каспичан.

Определянето на тази зона за въздействие дава възможност за целенасочена политика и подкрепа както към вече утвърдени, но недостатъчно развити забележителности, така и към широко популярни локации. Мерките и дейности, които се предлагат за развитието ѝ, са свързани с популяризиране на маршрута и обособяване на туристически продукти и атракции за привличане на туристи, приложението на географските информационни системи (ГИС) в археологическия резерват и други.

На картата е визуализирана зоната в общината, която съвпада със зоната на археологическия резерват.

Карта №4. Зона за валоризиране и развитие на културни ценности и туризъм

Източник: ОУП Нови пазар

VI. Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие

ПИРО представлява стратегически документ относно политиката за постигане на устойчиво интегрирано развитие на общината, докато програмата за неговата реализация има оперативен характер и конкретизира начина, практическите мерки, инвестиционните дейности и проектните идеи за постигане целите на развитието. Програмата за реализация на ПИРО има за задача на основата на целите и приоритетите за развитие на общината, залегнали в плана, да осигури вътрешната и външната съгласуваност на факторите на развитието и ресурсите за реализация на плана, като оптимизира възможностите за финансиране, институционална подкрепа и техническа помощ за изпълнение на плана. Основните структурни елементи на програмата са мерките и проектните идеи по съответните цели и приоритети на плана. В тях са включени дейности, обединени по териториален, технологичен и времеви признак, с общо финансово управление и предвиден синергичен ефект. Всяка предвидена интервенция може да обхваща комплекс от дейности, подлежащи на финансиране със собствени или заемни средства, публично-частни партньорства, средства от различни оперативни програми или от други източници. Не за всички идентифицирани мерки е необходим финансов ресурс.

Програмата за реализация е разработена на базата на прилагането на интегриран подход.

За постигане на **интегриран подход** на развитие на общинската територия е идентифицирана най-подходящата комбинация от ресурси и мерки (проекти, инвестиции, политики), които да бъдат използвани целенасочено за осъществяване на конкретна цел или приоритет. Това се осъществява чрез програмата за реализация, в която се определя пакетът от мерки и интегрирани проектни идеи за реализация на целите и приоритетите за развитие на общината през периода 2024-2027 г., съответните финансови ресурси, административните структури за управление, наблюдение и оценка на проектите, индикаторите за цялостното изпълнение на програмата, а оттук – и на ПИРО.

Програмата за реализация на ПИРО има многогодишен характер и може да бъде актуализирана периодично в зависимост от условията и прогнозите за реализацията на плана с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на плана и постигане на целите и приоритетите за развитие. В чл. 22, ал. 1, т. 4. от ППЗРР се дава нова възможност за изменение на ПИРО: „4. при приемане или изменение на бюджета на общината и утвърждаване на индикативните разчети за средствата от Европейския съюз се актуализира и програмата за реализиране на плана.“.

Мерките са приложими, постижими и реалистични, с конкретни измерими резултати и с реални източници на финансиране. Това означава, че включените в програмата за реализация мерки не са „пожелателни“ или „потенциални“ (в случай че бъде осигурено финансиране в неопределен бъдещ момент), а представляват реално планирани дейности и поети ангажименти от страна на общината или партньорите. Оформянето на мерките е тясно обвързано с провеждането на предвидената комуникационна стратегия за идентифициране на проектни идеи. Мерките не са ограничени само до проекти или проектни идеи, а могат да представляват или да включват различни дейности (включително и политики) за реализация на приоритетите на плана.

Основни компоненти на програмата за реализация са описание на интегрирания подход и включени мерки, представени в частта цели и приоритети и в табличен вид по образеца на ***Приложение №1***.

Програмата за реализация на ПИРО включва още колона *„с възможност за допринасяне към Програмата за развитието на туризма"*, в която са отбелязани (със знак **X**) проектите и инициативите, които следва да се включват в годишните или дългосрочни програми за развитието на туризма на община Нови пазар.

Съгласно Методическите указания на МРРБ неразделна част на Програмата за реализация е ***Индикативен списък на важни за общината проекти, които ще се разработват и изпълняват в рамките на програмата (Приложение №1А).*** Той е изготвен по образец от Методическите указания. Списъкът с проекти, които са от по-голяма важност за развитието на общината и за постигане на целите на плана, е неразделна част от програмата за реализация. Тъй като проектите по своята същност могат да представляват мерки или част от мерки за реализация на отделните приоритети, включените в Приложение №1А проекти по съответните мерки фигурират и в Приложение №1. Условието за включване на конкретни проектни идеи по дадена мярка в Приложение №1А е общината съвместно с партньорите да са преценили, че:

(1) съответният проект е от особена важност за развитието на общината и следва да бъде реализиран приоритетно и

(2) съответният проект да има известна степен на проектна готовност.

В тази връзка е възможно след изготвяне на ПИРО, когато общината има готовност с друг проект, той да бъде добавен по-късно, при актуализация на програмата за реализация на плана. Включените в списъка проекти са тясно обвързани с ключовите приоритети за развитие, а в програмата за реализация е обоснован приносът им към тях. Списъкът с проекти може да бъде актуализиран, като нови проекти се включват при спазване на принципа на партньорство чрез съответните мерки от комуникационната стратегия.

Индикативната финансова таблица отразява обобщена оценка на прогнозните ресурси необходими за реализиране на ПИРО и е представена таблично и графично:

Таблица №31. Индикативна финансова таблица

Период 2024 - 2027	Общински бюджет	Отн. дял (%)	Републикански бюджет	Отн. дял (%)	Средства от ЕС	Отн. дял (%)	Други източници	Отн. дял (%)	ОБЩО в хил. лв.	ОБЩО в отн. дял (%)
Приоритет 1. Икономически	5 533	23%	517	2%	17 008	69%	1 500	6%	24 558	28,5%
Приоритет 2. Социален	1 420	8%	3 539	20%	12 179	70%	350	2%	17 489	20,3%
Приоритет 3. Инфраструктурен	240	1%	16 363	38%	25 298	59%	1 275	3%	43 175	50,1%
Приоритет 4. Добро управление	200	20%	200	20%	600	60%	0	0%	1 000	1,2%
ОБЩО	**7 393**	**9%**	**20 619**	**24%**	**55 085**	**64%**	**3 125**	**4%**	**86 222**	**100%**

Фигура №24. Графично представяне на Индикативна финансова таблица

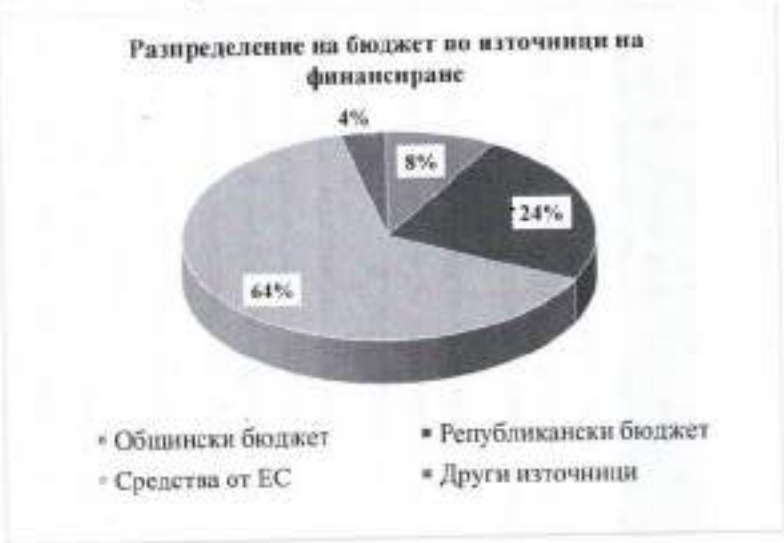

VII. Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия

Представената рамка поставя изискванията за целенасочено и последователно планиране и реализиране на мерки и дейности, свързани с изменението на климата. Общите хоризонтални мерки са два основни вида:

Мерки за ограничаване изменението на климата (предприемането на превантивни мерки, свързани с ограничаване на вредното въздействие на човешката дейност, допринасящо за парниковия ефект);

Мерки за адаптация към изменението на климата (предприемането на мерки, свързани с предвиждането и определянето на негативните социални и икономически последици, свързани с измененията на климата; преодоляване на възникналите щети; идентифициране на възможностите, появили се следствие климатичните изменения).

Първият тип мерки са свързани с анализ и оценка на антропогенните фактори, които довеждат до увеличение на вредните емисии на парникови газове. Следват необходимите превантивни действия, които да неутрализират източниците на вредни емисии. Необходимо е да се осигурят ефективни начини, които да гарантират осъществяването на функциите, зависими от заменените енергийни източници.

Вторият тип мерки е насочен към вече възникналите изменения на климата. Мерките за адаптация включват и точно предвиждане на предстоящите негативни явления и процеси, застрашаващи производството и потреблението на обществата. Необходимо е да се заложат мерки, които не само реагират спрямо настоящата ситуация, но и предхождат появата на бъдещи щети. Мерките за адаптация следва да се разглеждат и като начин за разглеждане на климатичните изменения като възможност. Наложените проблеми и ограничения позволяват преразглеждането и преоткриването на по-слабо популярните и използвани потенциали, стимулиращи устойчивото развитие.

Гореизложеното и действащата към настоящия момент стратегическа и законова рамка, позволяват да бъдат откроени някои основни хоризонтални мерки, които да ръководят политиките и да обосновават дейностите и проектите на община Нови пазар в периода 2024-2027 година в съответствие с ***Трети национален план за действие по изменение на климата.***

Таблица №32. Мерки за ограничаване и адаптация към изменението на климата

Мерки за ограничаване изменението на климата	Мерки за адаптация към изменението на климата
Прилагане на общите принципи и изисквания, свързани с изменението на климата, в секторните документи на екологичната политика на община Нови пазар	
Формиране на партньорски модели и мрежи за подобряване на екологичната обстановка и качеството на живот в община Нови пазар	
Повишаване на публичната информираност и ангажираност относно екологичните въпроси, в т. ч. и изменението на климата	
Повишаване на административния капацитет на община Нови пазар за изпълнение на екологична политика и реализиране на дейности и проекти в сферата	

Мерки за ограничаване изменението на климата	Мерки за адаптация към изменението на климата
Повишаване на енергийната ефективност на жилищни, административни и производствени сгради	Ефективно използване на водните ресурси. Подобряване на водоснабдителната и канализационната мрежи
Повишаване използването на възобновяеми енергийни източници	Разработване и прилагане на правила и нормативи за устройство и застрояване, съобразени с климатичните промени
Развитие на „зелена икономика" чрез внедряване на иновативни технологични и организационни подходи; сътрудничество между образование и производство	Изграждане на съоръжения срещу наводнения. Поддържане и регулярно почистване на отводнителните канали и съоръжения
Съхраняване на горския фонд и залесяване на незалесени територии	Изграждане на съоръжения за защита и ранно известяване при горски пожари
Ограничаване употребата на нитрати и пестициди в селското стопанство	Селектиране на сухоустойчиви култури и използването им в земеделието
Осигуряване на условия и насърчаване на пешеходното и велосипедното движение	Опазване на съществуващите и обособяване на нови екологични култури, които улесняват миграциите на животинските видове
Подобряване на системата за управление на отпадъците	Въвеждане на водоспестяващи и енергоспестяващи технологии
Закриване и рекултивация на нерегламентираните замърсявания	
Ускорена газификация за битови, производствени и публични потребители	
Улавяне на биогаза в ПСОВ	
Засилен контрол върху запалването на стърнищата	

Източник: Трети национален план за действие по изменение на климата

Принос на ПИРО за изпълнение на действията по отношение на климата

Разработването на ПИРО Нови пазар се основава на разумни и реалистични предложения за решаване на проблемите и реализиране на потенциалите едновременно в социалната, икономическата и **екологичната** сфера. Екологичната проблематика е неразделна част от аналитичната и стратегическата част на плана. В плана е описано състоянието на компонентите на околната среда. Вниманието е фокусирано върху компонентите на околната среда и управлението на отпадъците в общината. Посочени са най-важните проблеми и рискове за състоянието на околната среда в общината. Екологичните силни и слаби страни имат присъствие и в **SWOT анализа към ПИРО.** Проблемите на околната среда са пряко застъпени в стратегическата част на ПИРО за развитие на общината и по-специално в мерките към всяка

приоритетна област. В следващата таблица са показани мерките от ПИРО, които допринасят за постигането на целите, заложени в Национална стратегия за адаптация към изменението на климата, групирани по сектори на българската икономика. Изброените мерки направляват конкретните инициативи и инвестиции на община Нови пазар. Мерките са обезпечени от конкретно дефинирани проекти или дейности, систематизирани в Програмата за реализация на ПИРО. Подробно разписаните мерки за ограничаване на изменението на климата и за адаптацията към вече настъпилите промени са разписани в Програмата за реализация на ПИРО и обхващат голяма част от дейностите от **Приоритет 3, Мярка 5. Опазване на околната среда и управление на рисковете.**

VIII. Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО

За целите на наблюдението и оценката е изградена система, която включва формите и начините за събиране на информация, индикаторите за наблюдение, органа за наблюдение и организацията на работата по наблюдението и оценката, както и системата на докладване и осигуряване на информация и публичност. Описанието на тази система и на действията, които ще осигурят нейното ефективно функциониране, са част от структурата на ПИРО.

Системата за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО цели осигуряването на ефективно изпълнение на плана, с оглед постигане на целите за интегрирано устойчиво местно развитие и ефикасно разходване на ресурсите за реализация на планираните дейности и проекти.

Предмет на наблюдението и оценката е изпълнението на целите и приоритетите на плана на основата на резултатите от подготовката и изпълнението на мерките и проектите, включени в Програмата за реализация на плана и на база на определените индикатори за наблюдение и оценка.

Индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО за периода 2024-2027 г. са посочени в матрица на индикаторите (вж. ***таблицата по-долу***). За да се осигури необходимата информация за процеса на наблюдение за всеки индикатор е посочена мерната единица, в която ще се измерва, източниците на информация, периодичността на събирането на информация, базовата стойност за отчитане изменението на всеки от индикаторите, както и целевата стойност, която се очаква да бъде достигната до края на периода на действие на плана. При наличие на достатъчно информация и данни на периодична база могат да се определят и междинни стойности на индикаторите по ключови приоритети.

При разработването и прилагането на системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО са взети предвид общите индикатори в областта на регионалната политика и за постигане на растеж и заетост чрез структурната помощ на ЕС през периода 2021-2027 г. Системата от индикатори за наблюдение на изпълнението на плана, въз основа на събраната обективна информация и данни, отчита напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината по физически и финансови характеристики.

Индикаторите за продукт се отнасят до наблюдението и оценката на изпълнението на определените приоритети и/или мерки за развитие на общината. По някои от приоритетите те могат да се отнасят за предвидени или изпълнявани конкретни проекти с важно значение за развитието на територията на общината. Дефинираните индикатори са количествено измерими и осигуряват обективност по отношение на оценките и изводите за конкретните постижения при реализацията на приоритетите и постигнатото пряко въздействие в съответната област.

Индикаторите за резултат отчитат изпълнението на стратегическите цели и имат значение за цялостната оценка на ефективността на избраната стратегия и политика за устойчиво интегрирано местно развитие за съответния период. Степента на въздействие се отчита с количествено и/или качествено измерими индикатори.

В цялостния процес на наблюдение и оценка при спазване на принципа за партньорство участват общинският съвет, кметът на общината, кметовете на кметства и кметските наместници, общинската администрация, социалните и икономическите партньори, неправителствените организации, представителите на гражданското общество в общината.

Таблица №33. Матрица на индикаторите

ИНДИКАТОРИ ЗА ПРОДУКТ					
Индикатор	**Мерна единица**	**Източник на информация***	**Период на отчитане**	**Базова стойност**	**Целева стойност**
Приоритет 1. Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика на основата на местния потенциал и културно-историческото наследство					
Брой подкрепени предприятия, внедрили мерки за ЕЕ, ВЕИ и ресурсна ефективност	бр.	ИСУН	Годишно	0	4
Брой подкрепени предприятия в селското стопанство	бр.	ИСУН	Годишно	0	10
Брой туристически атракции/продукти/маршрути	бр.	ИСУН; Община Нови пазар; Регистър на туристическите атракции	Годишно	0	5
Приоритет 2. Развитие на социалната среда и повишаване на заетостта					
Брой обновени обекти в областта на образованието	бр.	ИСУН, Община Нови пазар	Годишно	-	4
Брой обновени обекти в областта на културата	бр.	Община Нови пазар	Годишно	-	2
Приоритет 3. Интегрирано пространствено и териториално развитие и опазване на околната среда					
Нова/реконструирана общинска пътна мрежа	км	Община Нови пазар	Годишно	0	20
Нова/реконструирана ВиК мрежа	км	Община Нови пазар; ВиК	Годишно	0	40
Рехабилитирани/ нови зелени площи на територията на общината	брой проекти	Община Нови пазар	Годишно	0	10
Брой нови/ обновени детски/спортни площадки	бр.	Община Нови пазар	Годишно	0	3

ИНДИКАТОРИ ЗА ПРОДУКТ					
Индикатор	**Мерна единица**	**Източник на информация***	**Период на отчитане**	**Базова стойност**	**Целева стойност**
Брой нови обекти за социални жилища	бр.	Община Нови пазар	Годишно	0	1
Брой проекти/интервенции за предотвратяване бедствия и аварии	бр.	Община Нови пазар; ТГС програми	Годишно	0	2
Приоритет 4. Добро управление в полза на местната общност и бизнеса					
Брой инструменти и онлайн платформи за гражданско участие	бр.	Интернет страница на Община Нови пазар	Годишно	0	1
Привлечени средства на 1 човек (лв.) - само от Общината	лв.	ИСУН	Годишно	0	800
Средногодишен брой обучения за администрацията	бр.	Община Нови пазар	Годишно	0	33
Брой проекти с междуобщински/ международни партньори	бр.	Община Нови пазар	Годишно	0	1

ИНДИКАТОРИ ЗА РЕЗУЛТАТ						
Стратегическа цел	**Индикатор/ година на базова стойност**	**Мерна единица**	**Източник на информация***	**Период на отчитане**	**Базова стойност**	**Целева стойност**
Стратегическа цел 1. Стимулиране на местната икономика и откриване на конкурентен местен потенциал	Брой предприятия/ 2022 г.	бр.	НСИ	2 пъти за периода	665	700
	Заети лица/ 2022 г.	бр.	НСИ	2 пъти за периода	2 480	2 500
	Нетни приходи от продажби/ 2022 г.	хил. лв.	НСИ	2 пъти за периода	282 223	350 000
	ДМА/ 2022 г.	хил. лв.	НСИ	2 пъти за периода	114 326	140 000

ИНДИКАТОРИ ЗА РЕЗУЛТАТ						
Стратегическа цел	**Индикатор/ година на базова стойност**	**Мерна единица**	**Източник на информация***	**Период на отчитане**	**Базова стойност**	**Целева стойност**
	Произведена продукция/ 2022 г.	хил. лв.	НСИ	2 пъти за периода	225 285	390 000
	РДМА/ 2022 г.	хил. лв.	НСИ	2 пъти за периода	48 205	55 000
	Чуждестранни преки инвестиции/ 2022 г.	хил. евро	НСИ	2 пъти за периода	21 909	35 000
	Рейтинг на ПДИ за активна прозрачност на общините / 2024 г.	т.	Програма достъп до информация	2 пъти за периода	70 (от 97,2)	80
Стратегическа цел 2. Съхранение и подобряване качествата на човешкия капитал чрез социално развитие	Средна годишна работна заплата на наетите лица/ 2022 г.	лв.	НСИ	2 пъти за периода	14 355	18 000
	Коефициент на безработица/ 2023 г.	%	АЗ/ НСИ	2 пъти за периода	6,6	6,0
	Средна оценка на ДЗИ по БЕЛ/ 2023 г.	оценка	ИПИ, 265 истории за икономика	2 пъти за периода	2,91	4,18
	Население на 1 лекар/ 2022 г.	души	НСИ	2 пъти за периода	1029	1000
Стратегическа цел 3. Балансирано и устойчиво развитие на територията и населените места	Участие в проекти за интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) със съседни общини	бр.	Община Нови пазар	2 пъти за периода	0	2
	Привлечени средства (БФП) на 1 човек за периода 2021-2027 общо	лв.	ИСУН	2 пъти за периода	820	1 000

*Легенда на източниците, достъпни по Интернет	Интернет адрес
Община Нови пазар	https://www.novipazar.bg/
ИСУН (Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България)	http://2020.eufunds.bg/
Регистър на туристическите атракции	http://rta.tourism.government.bg/TARegister.aspx
Регистър на туристическите фестивали и събития	http://rta.tourism.government.bg/TFRegister.aspx
Програма достъп до информация	https://data.aip-bg.org/surveys/Y3Q966/rankings-municipalities
Инициатива на Института за пазарна икономика (ИПИ) „265 истории за икономика"	http://www.265obshtini.bg/

IX. Източници на информация

- Закон за регионалното развитие, Обн. ДВ. бр.50 от 30.05.2008 г, изм. и доп. ДВ. бр.21 от 13.03.2020 г, изм. ДВ. бр.51 от 01.07.2022 г.
- Правилник за прилагане на ЗРР, Обн. ДВ. бр.70 от 07.08.2020 г., изм. и доп. ДВ. бр.45 от 23.05.2023 г.
- Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г., Министерство на регионалното развитие и благоустройството, м. март 2020 г.
- Закон за туризма, Обн. ДВ. бр. 30 от 26.03.2013 г., изм. и доп. ДВ. бр. 60 от 07.07.2020 г.
- Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г. (актуализация 2019 г.)
- Социално-икономически анализ на районите в Република България, МРРБ, 2020 г.
- Интегрирана териториална стратегия за развитие на Североизточен регион 2021-2027 г.
- Регионални доклади за състоянието на околната среда за периода 2014-2023 година РИОСВ – Шумен;
- http://eea.government.bg/zpo/bg/index.jsp, Регистър на защитените територии и защитените зони в България, ИАОС
- http://natura2000.moew.government.bg, Информационна система за защитени зони от екологична мрежа НАТУРА 2000
- НСИ, Текуща статистика
- https://infostat.nsi.bg/, Информационна система ИНФОСТАТ на НСИ
- https://www.novipazar.bg/, Официален сайт на Община Нови пазар
- Общински план за развитие на община Нови пазар 2014-2020 г., Община Нови пазар
- Програма за развитие: България 2030, Министерски съвет
- Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022, Министерски съвет
- Общ устройствен план на община Нови пазар, 2018 г.
- Европейски зелен пакет, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_bg
- Национална стратегия и План за действие за адаптация към изменението на климата, МОСВ

X. Приложения

Приложение №1. Програма за реализация (Приложение №1) с неразделна част Индикативен списък на важни за общината проекти, които ще се разработват и изпълняват в рамките на програмата (Приложение №1А)

Приложение №2. Комуникационна стратегия

Приложение №3. Доклад с резултати от анкетно проучване

Мярка	Дейности/Проекти и пен^/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	С възможност за включване към Програмата за развитието на туризма	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране					Срок за изпълнение				Отговорна структура за реализация/ Партньор
					Програма	ОБ	РБ	СВС	Други	24	25	26	27	
						7 303	20 619	55 085	3 125					
ПИРО	Нови пазар	Общо	54 628	86 222										
Приоритет 1.	**Приоритет 1. Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика на основата на местния потенциал и културно-историческото наследство**	**Общо**		**24 558**		**5 533**	**517**	**17 008**	**1 500**					
Мярка 1. Подобряване на инфраструктурата за насърчаване на икономическата активност	Подобряване на техническата инфраструктура за бизнес и предприемачество - рехабилитация на улици и тротоари в индустриалните зони	ПЗ		1 000	Общински бюджет	1 000				X	X	X	X	Отдел ТСУЕЗШПОСЕОС
	Изграждане на индустриален парк на територията на община Нови пазар и Каспичан	ПЗ		3 000	ПРСР		450	2 550		X	X	X	X	Община Нови пазар, Община Каспичан
	Изграждане на тир паркинг в индустриалната зона на град Нови пазар	ПЗ		120	Финансови инструменти на ЕС	36		84		X	X	X	X	Отдел ТСУЕЗШПОСЕОС
	Обновяване и модернизация на Градски пазар	гр. Нови пазар		250	Финансови инструменти на ЕС	75		175		X	X	X	X	
Мярка 2. Повишаване на иновационната и инвестиционната активност на предприятията	Внедряване на иновации с фокус към кръговата икономика и цифровата трансформация	цялата община			ПИК					X	X	X	X	Частни фирми
	Учредяване на общински гаранционен фонд за подпомагане на местния бизнес	цялата община			Общински бюджет					X	X	X	X	
Мярка 3. Засилване на растежа и конкурентоспособността на МСП, включително чрез производствени инвестиции	• Внедряване на технологични продукти и услуги с висока добавена стойност с принос към икономическия растеж; • Насърчаване на предприемачеството и стартиране и развитие на икономически дейности в нови МСП	цялата община			ПИК					X	X	X	X	Частни фирми

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	С възможност за включване към Програмата за развитието на туризма	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране					Срок за изпълнение				Отговорна структура за реализация/ Партньор
ПИРО	Нови пазар	Общо	54 628	86 222	Програма	ОБ	РБ	СЕС	Други	24	25	26	27	
						7 393	20 619	55 085	3 125					
Мярка 4. Повишаване на енергийната ефективност и намаляване на емисиите парникови газове на предприятията и насърчаване на прехода към кръгова икономика	• Дейности, насочени към изпълнение на мерки за енергийна ефективност в предприятията; • Използване на електрическа, топлинна и охлаждаща енергия, произведена от възобновими източници за собствено потребление;	цялата община			ПИК					X	X	X	X	Частни фирми
	• Използване на алтернативни суровини, рециклирани материали като суровини и повторна употреба на материали; • Въвеждане на нисковъглеродни, енергийно ефективни и безотпадни технологии, както и оползотворяването и рециклирането на по-голямо количество отпадъци													
Мярка5. Развитие на интелигентни, устойчиви и диверсифицирани селско и горско стопанства	• Подобряването на икономическото състояние на земеделските стопанства и развитие на биоикономика; • Насърчаване на иновации и сътрудничество с Институт по Лозарство и винарство – Плевен, Институт по царевицата – Кнежа и Институт по фуражните култури - Плевен, които са с богат опит в разширяване и обогатяване на генофонда при културите; • Развитие на рибарството и аквакултурите; • Устойчиво управление на горските ресурси.	цялата община			ПРСР					X	X	X	X	Частни фирми

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Териториален обхват за прилагане на интегрирания подход**	Степен на възможност за включване към Програмата за развитието на туризма	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източници на финансиране					Срок за изпълнение				Отговорна структура за реализация/ Партньори
					Програма	ОБ	РБ	СЕС	Други	24	25	26	27	
ПИРО	**Нови пазар**	**Общо**	**54 628**	**86 222**		**7 393**	**20 619**	**55 085**	**3 125**					
Мярка 6. Развитие на туризма на основата на богатото културно-историческо наследство	• Изграждане и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината, включително местните пътища до туристическите обекти; • Изграждане и функциониране на общински туристически информационни центрове и организация на информационното обслужване на туристите; • Изграждане и поддържане на туристически обекти; • Организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за развитието на туризма; • Провеждане на проучвания, анализи и прогнози за развитието на туризма в общината;	цялата община	X	240	Общински бюджет; Финансови инструменти на ЕС	72		168		X	X	X	X	Отдел ХПППСН
	• Реклама на туристическия продукт на общината, включително участие на туристически борси и изложения; • Взаимодействие и членство на общината в туристически сдружения и в съответната организация за управление на туристическия район; • Подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти; • Създаване на туристически маршрути и пътеки; • Създаване и развитие на общи туристически продукти в партньорство с други общини; • Развитие на приключенски и екотуризъм													
	Създаване на екопътеки и еко-маршрути. Изграждане на екопътека в землището на село Зайчино ореше и с.Стан	с. Зайчино ореше и с. Стан	X	150	ПРСР		23	128		X	X	X	X	
	Създаване на (детски) развлекателен комплекс в местността „Станата"	Местност "Станата"	X	150	ПРСР		23	128		X	X			
	Община Нови пазар – привлекателен културно-исторически и туристически център	ЗВРКЦТ	X	148	ПРСР		22	126			X	X	X	

Марка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	С възможност за включване към Програмата за развитието на туризма	Индикативен бюджет (хил. дв.)	Източник на финансиране					Срок за изпълнение				Отговорна структура за реализация/ Партньор
					Програма	ОБ	РБ	СЕС	Други	24	25	26	27	
ПИРО	Нови пазар	Общо	54 628	86 222		7 393	20 619	55 085	3 125					
	Създаване и развитие на Дисперсен археологически парк "Шумен"	ЗВРКЦТ	X	500	Финансови инструменти на ЕС	150		350		X	X	X	X	Община Нови пазар , Община Каспичан, Община Шумен, Велики Преслав и др
	Създаване и развитие на "Археологически и рекреационен парк "Плисков""	ЗВРКЦТ	X	10 000	Финансови инструменти на ЕС	1 500		7 000	1 500	X	X	X	X	Община Нови пазар и Община Каспичан
	Създаване и развитие на туристически маршрути и туристически атракции: регионалйи/национални: "Стари столици, градове на българските царе и патриарси - Велико Търново-Велики Преслав-Мадара-Плиска-Варна-Плиска-Силистра"; локални: южна дъга: Стан-Нови пазар-Плиска; североизточен лъч: Нови пазар-Памуччии-Сечище-Преселка, Тръница; северен лъч: Нови пазар-Ст.Михайловси-Жилино-Войвода.	ЗВРКЦТ	X	9 000	Финансови инструменти на ЕС	2 700		6 300		X	X	X	X	Община Нови пазар, Община Каспичан, Община Шумен, Велики Преслав и др

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	С възможност за включване към Програмата за развитието на туризма	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране					Срок за изпълнение				Отговорна структура за реализация/ Партньор
					Програма	ОБ	РБ	СКС	Други	24	25	26	27	
ПИРО	Нови пазар	Общо	54 628	86 222		7 393	20 619	55 085	3 125					
Приоритет 2.	**Развитие на социалната среда и повишаване на заетостта**	Общо		17 489		1 420	3 539	12 179	350					
Мярка 1. Подобряване на образованието и инфраструктурата му	• Подобряване на системата за образование и осъществяване на връзката с пазара на труда; • Рехабилитация и модернизация на образователната инфраструктура.	цялата община			Общински бюджет					X	X	X	X	Отдел ХПППСН
	Ремонт и реконструкция на ученическо общежитие към ПГСС гр. Нови пазар	цялата община		1 500	Финансови инструменти на ЕС	450		1 050		X	X	X	X	
	Образователна интеграция на рискови групи, малцинства и хора в неравностойно положение	цялата община		400	Републикански бюджет		400			X	X	X	X	
Мярка 2. Подобряване на достъпа до и развитие на интегрирани здравни и социални услуги	• Подобряване на здравната и социална инфраструктура; • Развитие на здравна инфраструктура и оборудване за предоставяне на здравни услуги, включително детски ясли; • Насърчаване развитието на недържавни форми за предоставяне на интегрирани социални и здравни услуги;	цялата община			Общински бюджет					X	X	X	X	Отдел ХПППСН
	• Развитие на социална инфраструктура и оборудване за предоставяне на интегрирани здравно-социални и социални услуги в общността за уязвими групи, възрастни хора, хора с увреждания или лица • Развитие на подкрепата за финансово подпомагане на процедури и дейности по асистирана репродукция на двойки с репродуктивни проблеми на територията на община Нови пазар													
	Изграждане на РТПЛПР (резидентна грижа за пълнолетни лица с психични разстройства) в с.Зайчино оресе			1 280	НПВУ			1 280		X	X	X		

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	С възможност за включване към Програмата за развитието на туризма	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране					Срок за изпълнение				Отговорна структура за реализация/ Партньор
ПИРО	Нови пазар	Общо	54 628	86 222	Програма	ОБ	РБ	СКС	Други	24	25	26	27	
						7 393	20 619	55 085	3 125					
	Изграждане на ЦСТЛПУТС (център за специализирана подкрепа за лица с увреждания и техните семейства) в гр.Нови пазар			1 283	НПВУ			1 283		X	X	X		
	Извършване на основен ремонт, обновяване и реконструкция, доставка на оборудване и обзавеждане за Дом за стари хора в гр. Нови пазар, област Шумен	гр. Нови пазар		2 978	МТСП			2 978		X	X			
	Изграждане на приют за бездомни животни в гр. Нови пазар	гр. Нови пазар		1 000	ПРСР		150	850		X	X	X	X	
	Обновяване на кухненски блок в Домашен социален патронаж	цялата община		20	Общински бюджет	20				X	X			
	Проект за доставяне на храни от първа необходимост от типа на "Топъл обяд"	цялата община		1 500	ПХ		225	1 275		X	X	X	X	
	Програма за приемни семейства	цялата община		1 000	ПРЧР		150	850		X	X	X	X	
	Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания	цялата община		1 400	ПРЧР		210	1 190		X	X	X	X	
	• Подобряване на инфраструктурата и оборудване за културни организации и сгради. • Развитие на културни и исторически атракции – реставрация, опазване, експониране, оборудване, дигитализация, въвеждане на техники и програми за интерпретация и анимация и др.	цялата община	X		Общински бюджет					X	X	X	X	

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	С възможност за включване към Програмата за развитието на туризма	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране					Срок за изпълнение				Отговорна структура за реализация/ Партньор
					Програма	Об	РБ	СЕС	Други	24	25	26	27	
						7 393	20 619	55 085	3 125					
ПИРО	Нова пазар	Общо	54 628	86 222										
Мярка 3. Реконструкция и обновяване на обществени сгради и обекти с историческо и културно значение и организиране на разнообразни прояви в културния календар на общината	Провеждане на културни събития и фестивали: - Организиране на ежегоден Национален конкурс за гайдари и инструментални камерни състави "Вълшебни ритми"; - Организиране на ежегоден Национален конкурс за акордеонисти "Танцувални клавиши"; - Организиране на литературен конкурс "Калина Малина" за детско-юношеска литература; - Организиране на традиционен фолклорен събор "Станата пее" в местността "Станата"; - Провеждане на фолклорен събор "Еньовски ритми";	цялата община	X	700	Общински бюджет; Други	350			350	X	X	X	X	
	- Провеждане на детски фолклорен събор "Слънчева люлка"; - Организиране и провеждане на регионален фестивал на клубовете по народни хора "Автентични ритми"; - Организиране на конкурс за най-добро домашно вино; - Организиране на фестивал на натурални млечни и месни продукти; - Организиране на фестивал "Златна есен".													
	Подобряване на материално техническата база за нуждите на "Археологическа музейна сбирка" към Общинска художествена галерия "Петър Пеев-Пеевски"	ЗОО	X	28	ПРСР		4	23		X	X			Отдел ХПППСН
	Основен ремонт и енергоефективна рехабилитация на читалища на територията на община Нова пазар, в т.ч.: НЧ „Просвета-1919" в с. Памукчии, НЧ „Пробуда-1921" в с. Правенци; НЧ „Отец Паисий-1928" в с. Избул, НЧ „Васил Левски-1895" в с. Енево; НЧ „Просвета" в с. Стан	с. Памукчии, с. Правенци, с. Избул, с. Енево, с. Стан	X	2 000	финансови инструменти на ЕС	600		1 400		X	X	X	X	

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	С възможност за включване в Програмата за развитието на туризма	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране					Срок за изпълнение				Отговорна структура за реализация/ Партньор
ПИРО	**Нови пазар**	**Общо**	**54 628**	**84 221**	**Програма**	**ОБ**	**РБ**	**СЕС**	**Друго**	**24**	**25**	**26**	**27**	
						7 393	20 619	55 085	3 125					
Мярка 4. Развитие и подобряване на инфраструктурата и оборудването за масов спорт и младежките дейности	• Подобряване на инфраструктурата и оборудването за масов спорт; • Провеждане на спортни мероприятия; • Създаване на младежки общински съвет; • Поставяне на основание на доброволчеството, като традиция за активното гражданство.	цялата община	X		Общински бюджет					X	X	X	X	
	Реконструкция пистили,съоръжения, и оборудване на стадион "Христо Ботев" гр. Нови пазар	гр. Нови пазар	X	2 400	Републикански бюджет		2 400			X	X	X	X	
Мярка 5. Създаване на нови работни места, подобряване на заетоста, повишаване квалификацията и преквалификацията на човешките ресурси	• Насърчаване на заетостта и подкрепа за мобилността на работната сила в традиционните отрасли на общинската икономика; • Подобряване достъпа до пазара на труда, повишаване на младежката заетост; • Стимулиране на трудовата мобилност, професионалното образование и ученето през целия живот.	цялата община	X		ПРЧР					X	X	X	X	
	• Преквалификация и обучение на безработни и неактивни лица, в т.ч. в сферата на туризма; • Повишаване квалификацията и преквалификацията на заети лица, в т.ч. в сферата на туризма.													

Мирка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	С възможност за включване към Програмата за развитието на туризма	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране					Срок за изпълнение				Отговорна структура за реализация/ Партньор
					Програма	ОБ	РБ	СЕС	Други	24	25	26	27	
ПИРО	Нови пазар	Общо	54 628	86 222		7 393	20 619	55 085	3 125					
Приоритет 3.	**Интегрирано пространствено и територално развитие и опазване на околната среда**	**Общо**		**43 175**		**240**	**16 363**	**25 298**	**1 275**					
Мирка 1. Премахване за дефицитите във всички основни мрежи на техническата инфраструктура	Изграждане, реконструкция и рехабилитация на транспортна инфраструктура	цялата община	X		Общински бюджет					X	X	X	X	Отдел ТСУЕЗППОСЕОС
	Рехабилитация на общински пътища в община Нови пазар	цялата община	X	3 000	ПРСР		450	2 550		X	X	X	X	
	Подобряване на водопроводната и канализационната мрежи в община Нови пазар	цялата община	X	5 340	Общински бюджет ПРСР Републикански бюджет	100	4 990	250		X	X	X	X	
	Изграждане на дълбоки сондажи за осигуряване на водоснабдяване на населени места на територията на община Нови пазар	цялата община	X	3 000	ПРСР		450	2 550		X	X	X	X	
	Подобряване на водопроводната мрежа в община Нови пазар	цялата община	X		Програма на Асоциация на ВиК - Шумен					X	X	X	X	
	• Благоустрояване на устройствени зони и терени за озеленяване, спорт и отдих: • Благоустрояване на улична мрежа и осветление, дребномащабна инфраструктура	цялата община	X		Общински бюджет					X	X	X	X	
	Изграждане на пътна отсечка до кревостта "Динея"	цялата община	X	1 000	Републикански бюджет		1 000			X	X	X	X	
	Обновяване на централен площад гр. Нови пазар	цялата община	X	2 500	ПРСР		375	2 125		X	X	X	X	
	Реконструкция, обновяване и благоустрояване на градски пазар гр. Нови пазар	гр. Нови пазар		2 640	Републикански бюджет		2 640			X	X	X		
	Рехабилитация на улици в община Нови пазар	цялата община	X	2 500	ПРСР		375	2 125		X	X	X	X	

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегрирая подход**	С възможност за включване към Програмата за развитието на туризма	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране					Срок за изпълнение				Отговорна структура за реализация/ Партньор
					Програма	ОБ	РБ	СЕС	Други	24	25	26	27	
ПИРО	Нови пазар	Общо	54 628	86 222		7 393	20 619	55 085	3 125					
Мярка 2. Благоустрояване на населените места (жизнената среда)	Въвеждане на мерки за енергийна ефективност чрез обновяване на улично осветление на територията на община Нови пазар	цялата община	X	1 500	ВЕЕФЕС		225		1 275	X	X	X	X	Отдел ТСУЕЗПЛОСЕОС
	Създаване на комбинирана зелена система – мозаечна със зелени клинове: Обособяване от север на зелена паркова площ като нова заедно със съществуващи горски насаждения, които създават изолация от север; Обособяване на зелен клин от изток, в посока по ул. "2-ри юни" и ул. "3-ти март", към вътрешната част на града и към р. Крива река; Обособяване на Зелен клин от южна посока на вътре към сърцето на града, по протежение на р. Крива река, ул. "Греков" ,ул. "Марица" и ул. "Дунав"; От североизток също се обособява нов клин, чрез по големи паркови площи, спускащи се към централната част на града	гр. Нови пазар	X	5 000	ПРСР		750	4 250		X	X	X	X	
	Енергийно ефективна система за външно изкуствено осветление в населени места на общ.Нови пазар - гр.Нови пазар, с.Беджене, с.Писарево, с.Памуччи, с.Ст.Михайловски, с.Войвода, с.Енево, с.Зайчино оресе, с.Стан, с.Избул, с.Правенци, с.Тръница, с.Жилино, с.Сечище с.Проселка, с.Мировци	цялата община		1 242	НПВУ			1 242		X	X			
	Благоустрояване на паркови и градински пространства на територията на община Нови пазар	цялата община	X	350	ПРСР		53	298		X	X	X	X	
	Изграждане на спортна площадка в двора на СУ „Хан Исперих"	гр. Нови пазар	X	100	ПРСР		15	85		X	X	X	X	
	Изграждане на площадка за безопасност на движението по пътищата	гр. Нови пазар	X	40	Общински бюджет	40				X	X	X	X	
	Основен ремонт многофункционална зала в с. Войвода			720	Републикански бюджет		720			X	X	X		

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	С възможност за включване към Програмата за развитие на туризма	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране					Срок за изпълнение				Отговорна структура за реализация/ Партньор
					Програма	ОБ	РБ	СЕС	Други	24	25	26	27	
						7 393	20 619	55 085	3 125					
ПИРО	Нови пазар	Общо	54 628	86 222										
	Изграждане на детски и спортни площадки - 3 бр.	цялата община	X	100	Общински бюджет	100				X	X	X	X	
Мярка 3. Повишаване на енергийната ефективност и обновяване на жилищни и обществени сгради и внедряване на ВЕИ	Енергийно обновяване на многофамилна жилищна сграда, находяща се в град Нови пазар, общ. Нови пазар, обл. Шумен, ул. "Чавдар войвода" № 3	гр. Нови пазар		2 226	НПВУ			2 226		X	X	X		Отдел ТСУЕЗППОСЕОС
	Енергийно обновяване на многофамилна жилищна сграда, находяща се в град Нови пазар, общ. Нови пазар, обл. Шумен, ул. Патриарх Евтимий" № 9	гр. Нови пазар		1 730	НПВУ			1 730		X	X	X		
	Енергийно обновяване на многофамилна жилищна сграда, находяща се в град Нови пазар, общ. Нови пазар, обл. Шумен, ул. Патриарх Евтимий" № 7	гр. Нови пазар		1 843	НПВУ			1 843		X	X	X		
	Енергийно обновяване на многофамилна жилищна сграда, находяща се в град Нови пазар, общ. Нови пазар, обл. Шумен, ул. Христо Смирненски № 29	гр. Нови пазар		1 264	НПВУ			1 264		X	X	X		
	Енергийно обновяване на многофамилна жилищна сграда, находяща се в град Нови пазар, общ. Нови пазар, обл. Шумен, ул. Хаджи Димитър № 56	гр. Нови пазар		2 169	НПВУ			2 169		X	X	X		
	Енергийно обновяване на многофамилна жилищна сграда, находяща се в град Нови пазар, общ. Нови пазар, обл. Шумен, ул. Цар Освободител № 7-9	гр. Нови пазар		591	НПВУ			591		X	X	X		

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	С възможност за включване към Програмата за развитието на туризма	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране					Срок за изпълнение				Отговорна структура за реализация/ Партньор
					Програма	ОБ	РБ	СЕС	Други	24	25	26	27	
ПИРО	Нови пазар	Общо	54 628	86 222		7 393	20 619	55 085	3 125					
Мярка 4. Подобряване на общинското жилищно настаняване	• Подкрепа за осигуряването на модерни и достъпни общински жилища за настаняване на уязвими групи от население и други групи в неравностойно положение, включително роми, чрез изграждане, реконструкция, ремонт и разширяването на достъпни жилища за настаняване на представители на целевите групи и рехабилитация на прилежащите пространства; • Подкрепа за прилагане на иновативни подходи за финансиране на жилищната политика, включително експериментиране и връзки с устойчивото градско развитие; • Насърчаване на архитектурния дизайн и изграждането на жилища, прилагащи принципи за устойчивост на околната среда, със специално внимание към смекчаването и адаптирането на изменението на климата;	цялата община			Финансови инструменти на ЕС					X	X	X	X	Отдел ТСУЕЗППОСЕОС
Мярка5. Опазване на околната среда и управление на рисковете	• Оптимизиране управлението и рециклирането на битовите отпадъци; • Управление на риска от природни бедствия и аварии, обществен ред и сигурност.	цялата община			Общински бюджет					X	X	X	X	Отдел ТСУЕЗППОСЕОС
	Корекция на р. Крива, гр. Нови пазар	гр. Нови пазар		4 320	Републикански бюджет		4 320			X	X	X		

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	С възможност за включване към Програмата за развитието на туризма	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране					Срок за изпълнение				Отговорна структура за реализация/ Партньор
					Програма	ОБ	РБ	СЕС	Други	24	25	26	27	
ПИРО	**Нови пазар**	**Общо**	**54 628**	**86 222**		**7 393**	**20 619**	**55 085**	**3 125**					
Приоритет 4.	**Добро управление в полза на местната общност и бизнеса**	**Общо**		**1 000**		**200**	**200**	**600**	**0**					
Мярка 1. Развитие на административния капацитет в услуга на гражданите и бизнеса, междуобщински и международни сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми	• Повишаване капацитета на общинската администрация и подобряване на професионалната компетентност на служителите; • Организиране на обучения, семинари, конференции, пътувания с учебна цел, съвместни срещи, включващи и социално-икономическите партньори; • Повишаване на институционалния капацитет и ефективността от действията на общинската администрация за развитие на уменията за управление на проекти и усвояване на средства от структурните фондове; • Изграждане на междуобщински и международни сътрудничества и партньорства	цялата община	X	1 000	Общински бюджет; Средства на ЕС	200	200	600		X	X	X	X	Секретар на общината

** Възможно е една мярка да включва само една дейност и тогава мярката и дейността съвпадат. Различни дейности и проектни идеи се посочват само в случай на комплексни мерки, които се осъществяват чрез повече от една дейност.*

***Посочва се дали съответната мярка ще се осъществява само на територията на определена зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие), в друга територия извън зоните или на цялата територия на общината. В случай че мярката ще се реализира в приоритетна зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие) се посочва само наименование/номер на зоната*

Индикативен списък на важни за общината проекти, включени в ПИРО на община Нови пазар за периода 2024-2027 г. (с проектна готовност)

Мярка	Проекти	Проектна готовност	Индикативен срок на изпълнение (месеци)	Индикативен бюджет на проекта (хил. лв.)	Допълнителна информация
Приоритет 1.	**Приоритет 1. Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика на основата на местния потенциал и културно-историческото наследство**				
Мярка 1. Подобряване на инфраструктурата за насърчаване на икономическата активност	Проект 1. Изграждане на индустриален парк на територията на община Нови пазар	Проект в идейна фаза		3 000	
	Проект 2. Изграждане на тир паркинг в индустриалната зона на град Нови пазар	Проект в идейна фаза		120	
	Проект 3. Обновяване и модернизация на Градския пазар	Проект в идейна фаза		250	
Мярка 6. Развитие на туризма на основата на богатото културно-историческо наследство	Проект 1. Община Нови пазар – привлекателен културно-исторически и туристически център	Пълна	30	148	Чакащо потвърждение от УО/ДФЗ
Приоритет 2.	**Развитие на социалната среда и повишаване на качеството**				
Мярка 4. Развитие и подобряване на инфраструктурата и оборудването за масов спорт и младежките дейности	Проект 1. „Реконструкция настилки,съоръжения, и оборудване на стадион "Христо Ботев" гр. Нови пазар	Съгласуване на работен проект		2 400	
Приоритет 3.	**Интегрирано пространствено и териториално развитие и опазване на околната среда**				
Мярка 1. Премахване на дефицитите във всички основни мрежи на техническата инфраструктура	Проект 1. Рехабилитация на общински пътища в община Нови пазар	Проект в работна фаза		3 000	
	Проект 2. Рехабилитация на водопроводи в община Нови пазар	Проект в работна фаза		1 000	
	Проект 3. Изграждане на дълбоки сондажи за осигуряване на водоснабдяване на населени места на територията на община Нови пазар	Проект в идейна фаза		3 000	
Мярка2. Благоустрояване на населените места (жизнената среда)	Проект 1. Обновяване на централен площад гр.Нови пазар	Проект в идейна фаза		2 500	
	Проект 2. Рехабилитация на улици в община Нови пазар	Проект в работна фаза		2 500	
	Проект 3. Въвеждане на мерки за енергийна ефективност чрез обновяване на улично осветление на територията на община Нови пазар	Проект в идейна фаза		1 500	
	Проект 4. Благоустрояване на паркови и градински пространства на територията на община Нови пазар	Проект в работна фаза		350	
Общ индикативен бюджет на всички проекти				16 768	